

1980/81:114

Onsdagen den 8 april

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 31 mars.

2 § Talmannen meddelade att *Björn Eliasson* (c) även fortsättningsvis skulle tjänstgöra som ersättare för Thorbjörn Fälldin t. o. m. den 30 maj.

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:2112 och 2113 till arbetsmarknadsutskottet

1980/81:2114 till lagutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter

Näringsutskottets betänkanden 1980/81:44 och 46

5 § Regionalpolitiken

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:23 om regionalpolitik.

Anf. 1 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit vissa mindre justeringar i det regionala stödsystemet. Jag räknar med att vid kommande riksmöte få tillfälle att återkomma till riksdagen med mer genomgripande förslag om den framtida regionalpolitiken. De frågor som vi då får anledning att beröra är den framtida inriktningen av Ortsstrukturen, eventuella ändringar av stödområdesindelningen, införandet av mer generellt verkande stöd och avvägningen mellan generella och selektiva stödsatser. Vi kan också få anledning att diskutera särskilda stimulanser till vissa landsdelar och regioner och eventuella restriktioner för regioner med så snabb tillväxt att den innebär ett hot mot den regionala balansen. Slutligen finns det anledning att något klara ut boskillnaden mellan olika typer av insatser i krissituationer. Vi har börjat utveckla dessa tankar i den nyligen

presenterade industripolitiska propositionen, och erfarenheterna från arbetet med olika krisproblem kan nu börja systematiseras.

Den nuvarande regionalpolitiken växte fram under en period i mitten av 1960-talet då vi hade en snabb strukturomvandling i näringslivet. Jordbruket och skogsbruket och vissa industribranscher hade en snabb sysselsättningsminskning, och expansionen på arbetsmarknaden skedde inom verkstadsindustrin och främst den offentliga sektorn. Som en följd av denna process skedde en avfolkning av glesbygden och de mindre orterna i landet, som ofta hade, och har, sin försörjning bland de tillbakagående basnäringarna. Tillväxten skedde i storstadsområdena och vissa andra större områden i Syd- och Mellansverige. Det var, som vi har haft tillfälle att konstatera många gånger, en brutal folkomflyttning som satte sin prägel på 1960-talets sociala klimat.

Det växte dock efter hand fram en opinion för en solidaritet med de små orterna och de svaga regionerna, så att man blev beredd att med statliga medel främja en industriell tillväxt i de mest utsatta delarna av landet; detta för att delvis kompensera tillbakagången i annan verksamhet.

Huvudprincipen alltsedan mitten av 1960-talet har varit att med hjälp av ett selektivt stöd till nyinvesteringar inom industrin främja en industriell tillväxt i regioner med låga sysselsättningsgrader, hög arbetslöshet och en svag industriell bas. Det har naturligtvis aldrig varit frågan om att åstadkomma en full kompensation för hela strukturomvandlingen med hjälp av statliga stödinsatser. Detta är i själva verket en ambition som förutsätter fullständig kontroll över hela näringslivet. Däremot kan vi inte acceptera att strukturomvandlingen ensidigt skall få bäras av de regioner som har de sämsta förutsättningarna och möjligheterna att klara av denna ibland genomgripande omställning.

Jag tror att det är riktigt att säga att det växte fram en solidaritet med de regioner som hade svårast att klara sig på egen hand och att man som ett uttryck för denna solidaritet var beredd att lämna från sig en del av den framtida tillväxten i storstadsområdena och i andra större regioner till förmån för en åtminstone oförändrad befolkning och sysselsättning i de mest utsatta regionerna. Det är ju i själva verket så, att vi redan med mycket marginella förändringar av sysselsättningen i de expanderande regionerna kan ge utrymme för betydande sysselsättningstillskott i de regioner där det verkligen är av nöden att det sker en ökning av industrisysselsättningen.

Det som vi nu med växande oro kan iaktta är att denna grundläggande solidaritet utsätts för häftiga attacker. Flytta på arbetskraften, säger man i den enklare debatten, så klarar vi både arbetslöshetsproblemen i stödområdena och bristen på arbetskraft i de expanderande regionerna. Att detta i sin tur innebär att vi ger upp ambitionerna att åstadkomma en balanserad regional utveckling, det förefaller man inte bry sig om. De här angreppen på regionalpolitikens grundelement kommer från inflytelserika grupper i flera partier med goda kontakter med massmedia och en huvudförankring i storstadsområdena. Det är ju tyvärr så att en omställningsprocess som berör något hundratal anställda här i Stockholm ofta likställs med en lika stor

förändring i t. ex. Gällivare. Låt mig ta ett belysande exempel. Det krävs inga domedagsprofetior för att konstatera att vi i Malmfälten, med ca 50 000 invånare, mellan 1982 och 1985 kan komma att förlora ca 1 000 jobb i järnmalmsbrytningen. En procentuellt sett lika stor förändring av sysselsättningen inom pendlingsavstånd från Landskrona skulle beröra ca 14 000 anställda. En sådan förändring i Malmöhus län skulle man aldrig acceptera. Däremot finns det åtskilliga som i den aktuella debatten till synes på fullt allvar ifrågasätter om det verkligen skall behöva göras något i Malmfälten.

Inför 1980-talet, med svåra obalansproblem inom ekonomin och en knapphet på resurser, måste vi vara på vår vakt, så att vi inte låter utsatta landsdelar få mer än sin beskärda del av de oundvikliga åtstramningarna. I en tid med knappa resurser måste det enligt min mening vara en klok politik att verkligen använda den infrastruktur, den arbetskraft och de råvaruresurser som vi har i olika delar av landet på ett sådant sätt att vi undviker att göra samma misstag som under 1950- och 1960-talen.

Om vi klarar de ambitiösa målen för den ekonomiska politiken så kommer det också att finnas utrymme för tillväxt av produktion och sysselsättning inom industrin, och detta bör i sin tur ge utrymme också för fortsatta investeringar i stödområdena och i regioner som drabbas av svåra strukturerkriser. Ja, det är t. o. m. befogat att stryka under att det behövs en effektiv regionalpolitik för att frigöra de resurser vi måste ta i anspråk för att restaurera svensk ekonomi. För att underlätta en sådan utveckling kan man arbeta med både selektiva och mer generella stödmedel. Regeringen har nyligen beslutat att låta utreda utformningen av generella stödmedel för användning i de delar av landet som har de svåraste yttre förutsättningarna. Avsikten är att pröva om vi kan införa någon form av differentiering av socialförsäkringsavgifterna genom transfereringar från regioner med stark expansion till regioner med svåra långsiktiga problem. Detta medel skall i första hand ses som ett komplement till nuvarande stödmedel för att skapa generellt sett gynnsammare förutsättningar för olika verksamheter i dessa områden.

Låt mig så i korthet beröra de regionalpolitiska medlen. Resultatet av den nyligen avslutade länsplaneringsomgången har nu inkommit till regeringen. Erfarenheterna tyder på att det finns skäl för att i fortsättningen finna andra former för programarbetet: under den tid som går från det att ett uppdrag om en stor planeringsomgång läggs tills programmet redovisas hinner lång tid gå och en rad nya problem aktualiseras. Detta talar för att vi i större utsträckning får arbeta med mer avgränsade uppdrag. Frågan om större länsprogram för länsorganens egna behov blir då en sak som man själv kan avgöra på den regionala nivån. Det är otvivelaktigt så att det från tid till annan behövs sådana genomgångar, men jag har svårt att se vad man vinner på att ta fram sådant material helt på centrala initiativ. Vi har nyligen från departementets sida genomfört tre regionala konferenser med länsstyrelserna, och jag tycker mig i de samråden ha fått stöd för den här uppfattningen.

Som exempel på mer avgränsade uppdrag kan jag nämna att ett särskilt uppdrag till länsstyrelserna att inventera förekomsten av energiråvaror i form av torv, skogsavfall m. m. nu håller på att avrapporteras till regeringen. Resultaten kommer att bearbetas bl. a. i anslutning till arbetet med den regionalpolitiska propositionen och kan läggas till grund för olika insatser för att främja tillkomsten av regionala energiproduktions- och distributionssystem, vilket har stor betydelse inte minst för glesbygden men också för landets totala energibalans.

Redan genom 1978 års uppdrag att genomföra den nu avslutade länsplaneringsomgången betonades att arbetet skulle ha en klar åtgärdsinriktning. Detta är nödvändigt för att problembeskrivningar och förslag skall kunna omsättas i aktiva åtgärder. 1979 fick vi ett särskilt anslag om 35 milj. kr. för åtgärder i länsplaneringen. Ett omfattande projektarbete med huvudinriktning på industriella utvecklingsinsatser har nu inletts i de allra flesta län. Erfarenheterna från arbetet visar att det finns ett stort behov av anslag av den här typen. Utvärderingen i propositionen får visa om vi får anledning att ändra på nuvarande regler för denna verksamhet. Jag vill i sammanhanget erinra om att regeringen till tilläggsbudget III för innevarande budgetår begär ett tillskott till anslaget på 5 milj. kr. Dessa medel skall i första hand användas som komplement till de åtgärdsmedel som har gått till vissa av Norrlandslänen samt till län med problem i bruksorter.

Det regionalpolitiska stödet omfattar avskrivningslån och lokaliseringlån. För avskrivningslånet föreslås för kommande budgetår drygt 400 milj. kr. utgå. Detta skall täcka, förutom avskrivningslånen till investeringar i företagen, kostnader för utbildningsstöd, sysselsättningsstöd, offertstöd, de regionala utvecklingsbolagen i Jämtland och Västerbotten samt vissa centrala konsult- och utredningsinsatser för åtgärder i stödområdena 4, 5 och 6. Dessa centrala medel utgör ett komplement till åtgärdsanslaget, vilket disponeras av de regionala organen.

Lokaliseringlånen hade vid ingången av innevarande budgetår reservationer på mer än 1,1 miljard, och jag har därför funnit det motiverat att föreslå en begränsning av anslaget till 600 milj. kr. Erfarenheterna från stödgivningen för innevarande budgetår visar att medlen med all sannolikhet torde vara tillräckliga. Vi arbetar f. n. med en översyn av stödsystemet, och den gäller såväl den tekniska utformningen som användningsmöjligheterna. Jag tror för egen del att det vore värdefullt att få en friare användning av de resurser som ligger i det regionalpolitiska stödet. Vi vet ju alla att offensiva satsningar, bl. a. genom det regionalpolitiska stödet, innebär en avlastning för andra stöd och transfereringar. Sådana offensiva satsningar är nästan alltid också att föredra framför mer defensiva stödformer, såväl från sociala som från statsfinansiella synpunkter.

Som komplement till de insatser som kan göras med det regionalpolitiska stödet, främst som stöd till komplettering av befintliga verksamheter i glesbygden, infördes glesbygdstödet. Där föreslås inför kommande budgetår 100 milj. kr. bli anvisade. Härutöver har jag förordat att ramarna för kreditgarantier får höjas med 7 miljoner till sammanlagt 48 miljoner. Det här

innebär en viss minskning av avskrivningslånen och en nära dubbelt så stor ökning av kreditramarna. Härvid har vi att i viss mån tillgodose länsstyrelsernas anslagsframställningar, där man har pekat på en viss obalans mellan avskrivningslån och kreditramar. Erfarenheterna från arbetet med glesbygdsstödet är genomgående mycket goda. I det arbete som nu pågår inom glesbygdsdelegationen söker man former för att förenkla stödet genom ett smidigare regelsystem.

De särskilda insatser som utskottet har föreslagit i fråga om bruksorterna i Bergslagen, insatser i Värmland och möjligheter till regionalpolitiskt stöd i Olofström ligger i vissa delar i linje med den framtida inriktning av regionalpolitiken som vi nu arbetar med i departementet och där man enligt min uppfattning skall kunna arbeta även med temporära punktinsatser för att motverka de obalansproblem som följer i strukturförändringarnas spår. Vi måste emellertid vara försiktiga, så att vi får en rimlig avvägning mellan olika insatser och olika landsändar. Jag vill alltså bestämt varna för den tendens som finns, att bortse från att de regionalpolitiska insatserna måste ha en inbördes samordning och en inbördes avvägning för att inte motverka sitt syfte.

I övrigt har jag inga kommentarer till enskilda punkter i utskottsbetänkandet eller till särskilda motionsyrkanden. Jag får anledning återkomma senare, när vi kan förelägga riksdagen en samlad proposition med förslag i fråga om den framtida regionalpolitiken.

Anf. 2 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Arbetslösheten i de industrialiserade länderna håller på att bli ett allt djupare och allvarigare problem. Många bedömare räknar med att vi snart kommer att nå en nivå på närmare 30 miljoner arbetslösa människor inom OECD-området. I arbetslöshetens spår följer helt naturligt en djup pessimism; den i sin tur leder också lätt till ökad egoism, till ökade motsättningar mellan de människor som har arbete och dem som förvägras det, till ökade motsättningar mellan olika regioner. I de flesta industriländer har man regioner med särskilt allvarliga sysselsättningsproblem, regioner med avfolkning och en låg förvärvsverksamhetsgrad, med stora svårigheter att ge arbete åt de unga.

Också här hemma upplever vi hur de regionala motsättningarna håller på att skärpas. Antalet talare som är anmälda till den här regionalpolitiska debatten är ett av många tecken på den oro som många människor i det här landet känner för sysselsättningen på den egna orten. De flesta ledamöterna i den här kammaren har krav från sin egen hemort, lokala krav på åtgärder för att klara av fler arbetstillfällen. Isolerat kan man förmodligen om i stort sett varje sådant krav säga att det är berättigat. Man kan känna sympati och förståelse för det. Ändock så måste vi konstatera att summan av alla de här kraven inte blir faktiskt möjlig för oss att genomföra.

Desto viktigare är det att vi i den situation som vi befinner oss i nu ser till det gemensamma bästa. Det finns många människor, både här hemma och runt om i världen, som ser lösningen på de ekonomiska problemen, på den

stigande arbetslösheten, i det privata initiativet, i den egna förmågan att hävda sig i en hård och besvärlig värld.

För oss socialdemokrater så är det självklart att se situationen på ett helt annorlunda sätt. Det är inte så att de prövningar som vi har i dag och som vi kommer att möta under 1980-talet kommer att kräva mer av privata lösningar och mindre av kollektiva, utan det är precis tvärtom. Samhällssolidariteten måste mer än någonsin sättas i högsätet och få sätta sin prägel på samhällena, så också när det gäller regionalpolitiken.

Det övergripande målet för regionalpolitiken lades fast när vi hade socialdemokratisk ledning i det här landet. Det målet innebär att människor i olika regioner skall erbjudas likvärdiga sysselsättningsmöjligheter och en likvärdig tillgång till social, kommersiell och kulturell service samt en god miljö. Det här målet för regionalpolitiken ligger fast. Men de ekonomisk-politiska villkor som nu gäller är helt annorlunda än när den här målsättningen lades fast.

Dagens riksdagsdebatt handlar inte om den ekonomiska politiken, den handlar inte om näringspolitik eller om bostadspolitik, inte om hur mycket resurser vi skall avsätta till den gemensamma sektorn. Men ändå är det åtgärderna inom de här områdena som bestämmer hur det kommer att gå med jobben i olika delar av landet. Det är framför allt det som bestämmer om människorna uppe i Norrbotten, i Bergslagen eller nere i Blekinge skall få möjlighet till en dräglig försörjning på hemmaplan.

Och vi kan ifrån socialdemokratiskt håll tyvärr konstatera att förutsättningarna för att driva en aktiv regionalpolitik är betydligt mindre i en situation med grava obalanser i ekonomin, som Sverige nu har. Vi löser inte sysselsättningsproblemen i Norrland eller i Bergslagen eller i andra delar av landet genom att ta fram det ena sparpaketet efter det andra, som innebär att ännu fler människor skickas ut i arbetslöshet. Det är bara genom att riva förvärvshinder för människor i olika delar av landet, genom en planmässig utveckling av den svenska industrisektorn, genom att utnyttja våra råvaror, våra basindustrier, som vi kan klara av det här.

I dag har vi allvarliga sysselsättningsstörningar på många orter utanför de regioner som ursprungligen ansågs vara i behov av särskilda lokaliseringspolitiska stödinsatser. Orsaken är att många av våra basnäringar är mitt uppe i en smärtsam omställning, att industribranscher som tidigare har betytt väldigt mycket för sysselsättningen går tillbaka, att industriinvesteringarna under en lång följd av år har legat på en mycket låg nivå och det förhållandet att regeringen saknar en genomarbetad politik för att möta de här problemen. Det finns egentligen bara ett genomarbetat system för finansiellt stöd till industriverksamhet: lokaliseringspolitiken. Och den har alltså fått användas även i sådana sammanhang där man egentligen borde ha haft andra åtgärder att ta till.

Strukturella problem har därför angripits med instrument som utformats för att motverka geografisk koncentration.

Det här har också lett till ökade motsättningar mellan olika orter.

Vi måste få en långsiktig effektiv regionalpolitik. Den kan inte bara bestå i

att man flyttar arbetsplatser från en del av landet till en annan, från en ort till en annan. Den måste framför allt bestå i att få fart på det svenska näringslivet, att upprätthålla den offentliga sektorn och att se till att vi inte föröder den växtkraft som finns ute på de gamla industriorterna.

Herr talman! Mina kamrater i arbetsmarknadsutskottet från den socialdemokratiska sidan kommer att gå in på våra olika reservationer. Låt mig bara peka på en enda sak som just hänger samman med risken för utarmning av enskilda industriorter i vårt land.

Det sker en koncentration i de privata företagen som på sikt allvarligt kan skada mångfalden i näringslivet. De framtida möjligheterna att bedriva en framgångsrik industriproduktion ute på de gamla industriorterna är i väldigt stor utsträckning beroende av om vi kan bryta de koncentrationstendenser som finns i de privata företagen, i de stora koncernerna. Verksamhet som rör företagsledning, administration, marknadsföring, forskning och utveckling koncentreras alltmer till ett fåtal större orter. Det innebär en utarmning av de mindre industriorterna och därmed stora svårigheter att i fortsättningen utveckla nya industriprodukter.

Redan nu är det så att den största arbetslösheten drabbar områden där man har utpräglade enföretagsorter. Man kan befara att de problemen blir ännu större i framtiden om också själva företagen mister forskningsavdelningar, utvecklingsavdelningar, administrations- och marknadsfolk.

Det går inte att enbart söka sätta sin tillit till de privata marknadskrafterna om vi skall kunna nå de mål som har lagts fast för regionalpolitiken i det här landet. Det kräver samhällets medverkan med styrning och planering och med stimulans. Ett samspel mellan offentliga och privata insatser är nödvändigt, om vi skall klara de regionalpolitiska målen. Det förutsätter att regeringen inte har den grundläggande filosofin att människor på t. ex. bruksorter som hotas av stora företagsnedläggningar enbart skall sätta sin tillit till vad brukspatronen har för uppfattning och vilja att skaffa nya ersättningsjobb.

Herr talman! Egentligen hade vi från socialdemokratiskt håll hoppats att det på riksdagens bord skulle ha funnits en särskild proposition om regionalpolitiken eller helst en samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik. Men det finns det nu inte. Nästa år är det meningen att regeringen skall lägga fram ett sådant förslag – vi hörde det ju också av Nils Åsling här. Jag vill, herr talman, uttrycka den förhoppningen att den propositionen kommer att innehålla mer än det förslag om den framtida arbetsmarknadspolitiken som riksdagen nyss har fått.

Det räcker inte med att man som i den propositionen skjuter problemen på framtiden, tillsätter aldrig så många nya utredningar och gör små marginella förändringar av nuvarande regelsystem. Om de regionalpolitiska målen skall kunna försvaras, kunna stå kvar som målsättningar, så måste vi lägga grunden för en på nytt växande total produktion och sysselsättning och på en ordning där egentliga lokaliseringpolitiska stödssystem i högre grad riktas mot områden med långsiktigt sviktande befolkningsutveckling och geografiskt oförmånligt läge. Då måste också de lokaliseringpolitiska och de

regionalpolitiska stödsystemen få en betydligt större effektivitet än vad de har i dag.

Många av de uttalanden som statsrådet Åsling har gjort tyder på att han är relativt nöjd med utvecklingen under den tid han har förvaltat regionalpolitiken. I förra veckan sade han i en radiointervju att han tyckte det var en rätt hygglig regional balans. Men arbetslöshetssiffrorna talar ett annat språk. Ministern med ansvar för regionalpolitisk utjämning borde egentligen be om ett rejält stöd från ministern med ansvar för industrifrågorna, men det kanske är så att båda redan är fångna i den Milton Friedmanska väv som ekonomiminister Bohman och partisekreterare Tobisson knyter allt hårdare kring sina vänner i regeringskoalitionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 3 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan försäkra Anna-Greta Leijon att jag inte alls är nöjd med den regionala balansen – det måste vara fråga om en missuppfattning eller ett ofrivilligt felcitat. Jag sade ungefär så här i den citerade intervjun: Med hänsyn till den industriella utvecklingen, som har inneburit att vi har förlorat 80 000 industrijobb under ett antal år, måste man ändå säga att effekten av regionalpolitiken under de 15 år den har verkat är ganska hygglig. Men resultatet är totalt sett icke tillfredsställande, och det är ju därför som jag menar att de regionalpolitiska ambitionerna måste höjas. Jag hoppas att jag har Anna-Greta Leijons och hennes partigrups stöd i det arbetet.

Tyvärr måste jag säga, när jag läser de – om jag skall uttrycka mig modest – ganska allmänt hållna reservationerna till utskottsbetänkandet, att det inte finns mycket av offensiv vilja i socialdemokratin när det gäller regionalpolitiken. Jag beklagar detta. Men det finns ju tillfälle att tänka om här och komma tillbaka i samband med det mera genomgripande regionalpolitiska förslag som jag kommer att lägga fram om ett år.

Låt mig ta ett exempel: Redan nu – innan vi presenterat ett utredningsresultat – dömer man ut möjligheterna att använda en regional differentiering av arbetsgivaravgiften, något som verkligen i de sämst ställda regionerna i vårt land, i de industriellt utarmade och underutvecklade regionerna, skulle innebära ett ordentligt lyft och ge till resultat att man skulle kunna arbeta med de selektiva instrumenten från en helt annan nivå. Den tanken dömer man redan nu ut i en reservation från socialdemokratisk sida, dvs. innan man ens tagit ställning till ett utredningsresultat. Den passiviteten och kapitulationen inför de regionalpolitiska svårigheterna hade jag faktiskt inte väntat mig av socialdemokratin. Jag beklagar att det har blivit så.

Sedan vill jag ge Anna-Greta Leijon rätt i att summan av de krav som reses en sådan här "hembygdens dag" i kammaren självfallet inte kan uppfyllas. Det måste bli en avvägning, och jag noterar med tillfredsställelse att vi i det avseendet är överens. Men den avvägningen måste i kammaren enligt min mening ske på det sättet att man inte urholkar effektiviteten i det regionalpolitiska stödet. Det var därför jag utfärdade denna privata varning

för att gå vidare med att utvidga stödområdena etc. Det skulle i sin tur innebära att man minskade effekterna av regionalpolitiken i de områden där det verkligen finns ett starkt behov av en maximal insats.

Sedan säger Anna-Greta Leijon att regionalpolitiska stödmedel i brist på andra har använts där de inte skulle ha använts. Ja, det är riktigt. Men där är vi – och jag hänvisar här till den industripolitiska propositionen, som kammaren kommer att ta ställning till senare – nu inne i fas där vi vill utveckla medelsarsenalen. Det karakteristiska är att trots detta reses det krav på nya områden för användning av de regionalpolitiska stödformerna. Jag har noterat att när vi försöker gå in på angränsande medelsarsenaler, t. ex. industrigarantilånen, så gör socialdemokratin det till en principfråga och för en process parallellt med denna diskussion. Det finns ingen konsekvens i dessa ställningstaganden.

Till sist säger Anna-Greta Leijon att det krävs planering, ett samspel mellan människor, samhälle och näringsliv. Självfallet är det så. Det går inte att sätta sin tillit till brukspatronerna, säger Anna-Greta Leijon. I den mån det nu finns några brukspatroner i detta ords egentliga och ursprungliga bemärkelse kvar i svenskt näringsliv, så är ju det riktigt. Det är inte detta jag avsett när jag sagt att företagen måste känna ett socialt ansvar. Den omständigheten att vi i företagen alltjämt har den bästa kommersiella och tekniska kompetensen, som vi måste frigöra i den här processen, gör att jag på regeringens vägnar i ett antal fall har krävt att företagen skall känna ett socialt ansvar och medverka till en förändring av den produktionsapparat som man inte kan upprätthålla på nuvarande nivå. Det är också därför som vi i den industripolitiska propositionen har aviserat tanken på trygghetsfonder, som skulle ge företag med resurser möjlighet att i tid avsätta medel för personalpolitiska förändringar och för att arbetare och tjänstemän skall kunna känna en större trygghet i ett skede med fortgående, snabba strukturförändringar.

Anf. 4 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Industriministern sade att de reservationer från socialdemokratiskt håll som är fogade vid detta betänkande bara innehåller allmänt tal. Det är inte min avsikt att här närmare redogöra för dessa reservationer, men jag skall ändå något beröra den reservation som handlar om industricentra i Sollefteå, Sveg, Gällivare och Torsby. Jag tror faktiskt inte att människorna där uppfattar kravet på att industricentra förläggs till dessa orter som allmänt tal.

Industriministern säger att vi socialdemokrater avhänder oss ett effektivt system för att klara en del av de regionalpolitiska obalanserna när vi uttrycker vår skepsis inför hans utredning om sänkning eller borttagande av arbetsgivaravgifter. Industriministern presenterar här det förslaget som om han redan visste att det skulle ge stora effekter för utsatta delar av landet. Då kan man undra varför han inte tar fram det konkreta förslaget väldigt snabbt. Vad vi socialdemokrater har sagt på den punkten är faktiskt – och där är vi väldigt bestämda och där har vi erfarenheter från den tid som vi haft borgerlig

regering i det här landet – att vi inte vill vara med om några villkorslösa subventioner till företagen. Är det så att företagen skall få stöd från samhället, då skall de också ställa upp med någonting i gengäld, då skall de ställa upp när det gäller sysselsättningen. På den punkten kommer vi inte att ändra mening.

Sedan till det första som industriministern var inne på i sin replik. Jag är glad över att han konstaterar att vi inte kan vara nöjda med den situation vi har när det gäller den regionala balansen. Skillnaderna i sysselsättning, i förvärvsverksamhetsgrad och i möjligheter för de unga att få arbete är väldigt stora mellan olika landsdelar. Men enligt industriministern är det ändå en hygglig balans med tanke på att vi har haft en nedgång i industrissysselsättningen. Då blir den väldigt allvarliga frågan för framtiden: Hur kommer det att gå, när vi redan nu kan se att industrissysselsättningen hotas ännu mera än som tidigare varit fallet och när vi dessutom har en helt ny situation i Sverige, som innebär att den offentliga, gemensamma sektorn inte längre växer?

Hoten mot en ökad regional obalans är väldigt stora i dag, och det kräver åtgärder från industriministern i hans egenskap av just industriminister, det kräver åtgärder av hela den borgerliga regeringen. Tyvärr har vi ännu inte sett något bevis på att sådana har vidtagits.

Anf. 5 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag tror att hänvisningen till reservationen beträffande industricentra är litet olycklig, om man från socialdemokraternas sida med den reservationen vill dokumentera handlingskraft. Anna-Greta Leijon får ursäkta mig, men jag måste nog ändå konstatera att det i så fall understryker hur pass tomhänt socialdemokratin faktiskt är när det gäller regionalpolitiken.

Hela systemet med industricentra är ju föremål för en utvärdering i departementet, och vi har sagt att vi återkommer till frågan i samband med den regionalpolitiska propositionen. Industricentrastiftelsen har ännu så länge stora problem med att fylla sina industricentra, och från industridepartementets sida har vi från 1977 slagit in på en alternativ och kompletterande väg som är väl så intressant. Jag avser då de kommunala industrihusen. Den modellen har visat sig bli en succé när det gäller att klara småindustrins lokalförsörjning. Ett 60-tal kommunala industrihus har tillkommit efter 1977, och dessa har kunnat erbjuda ett betydande antal arbetsplatser – över 1 000 i dag.

Vi vill nog göra en resursavvägning mellan hur vi går vidare med industricentra, hur vi går vidare med de många kommunala industrihusen, vilka också kan komma de små orterna till del. Den avvägningen tror jag är mycket väsentlig för att man skall få maximal effekt när det gäller lokalförsörjningen för småindustrier. Vi har nöjt oss med att nu vidga möjligheten för kommuner i stödområdena 5 och 6 att bygga kommunala industrihus även om man inte har hyreskontrakt klara. Vi har gjort det därför att det är där som problemen är störst. Mot den bakgrunden framstår det socialdemokratiska uttalandet som något avslaget, om jag så får säga.

Sedan säger Anna-Greta Leijon att jag presenterar utredningsuppdraget om differentierade socialförsäkringsavgifter eller selektiva kontra generella medel som om resultatet redan vore verklighet. Det är det självfallet inte, men jag finner det anmärkningsvärt att riksdagens största parti säger sig vara motståndare till att diskutera den här formen av effektivisering av regionalpolitiken redan innan utredningen har presenterat ett resultat. Så dogmatisk, så stelbent får man inte vara, om man vill nå konkreta resultat. Jag tror att man genom den här reformen skulle kunna få en helt annan effekt av regionalpolitiken i stödområdena 5 och 6, där vi verkligen har allvarliga problem.

Det är alldeles klart att det behövs ett intimt samspel mellan regionalpolitik och näringspolitik för att vi skall kunna klara sysselsättningsutvecklingen under de närmaste åren. Det vill jag vitsorda, och på den punkten kan jag instämma med Anna-Greta Leijon. Det är därför vi nu t. ex. har tagit initiativet till en utvecklingsplan för 1990-talet för malmfältskommunerna i Norrbotten. Det har vi gjort just för att få en långsiktig planering av industripolitik och regionalpolitik i nära och intimt samband för att handlingskraftigt ta tag i de allvarliga problem vi har i den mest utsatta regionen av vårt land. Det är samma modell vi använder i område efter område. Inrättandet av de regionala utvecklingsfonderna var ju ett sätt att dels decentralisera beslutanderätten i näringspolitiken, dels skapa ett regionalt forum, där sammanvägning av regionalpolitiska hänsyn och näringspolitiska initiativ skulle kunna ske på ett effektivt sätt.

Anf. 6 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Sedan snart fem år tillbaka har vi borgerligt styre i det här landet, och det är den borgerliga regeringen och inte det största oppositionspartiet i riksdagen som är att anklaga för brist på åtgärder. Det är den borgerliga regeringen som söker lägga ut dimridåer genom att tillsätta den ena utredningen efter den andra i stället för att komma med konkreta förslag.

Vad vi har sagt från socialdemokratiskt håll när det gäller utredningen om socialförsäkringsavgifterna är att vi vet att de försök som de borgerliga tidigare har gjort att ge ekonomiska subventioner till företagen utan att ställa villkor för företagen inte har lett till något som för de enskilda människorna kan sägas ha varit positivt. Jag skulle vilja fråga industriministern hur många jobb vi fick genom det borttagande av arbetsgivaravgiften som ni tidigare gjorde i skogslänen. Vi går gärna med på olika former av stöd till det privata näringslivet men inte villkorslöst, utan då vill vi att det privata näringslivet skall ställa upp för människorna och för samhället.

Det finns säkert skäl, industriminister Åsling, att i vissa sammanhang använda sig av stöd till kommunala industrilokaler i stället för till industricentra. Men jag försäkrar industriministern att människorna på de här orterna, som vi från socialdemokratiskt håll vill ge ett stöd i den situation som nu råder, när inte alla de här utredningarna är färdiga, när vi får använda de regionalpolitiska medel som det går att använda, säkert inte uppfattar de

Regionalpolitiken

socialdemokratiska reservationerna som något allmänt, till intet förpliktande tal. Vi föreslår konkreta åtgärder som kan ge människorna och företagen på de här orterna ett praktiskt handtag i dag – inte om ett och ett halvt år när utredningskvarnarna i kanslihuset hunnit mala färdigt.

Anf. 7 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Självfallet tar regeringen ansvar för sin politik. Jag har bara konstaterat att socialdemokratin står tomhänt när det gäller alternativen. Reservationerna vid det utskottsbetänkande som vi nu behandlar är ju mer än vanligt färglösa och ger inte på något sätt underlag för uppfattningen att socialdemokraterna skulle ha något slags alternativ när det gäller regionalpolitiken.

Vad socialdemokratin har bidragit med under de senaste åren är önskelistor som man, enligt vad Anna-Greta Leijon inledningsvis framhöll, inte kan summera, eftersom det inte finns resurser för att tillgodose alla de önskemål som kommer fram. Det var en slutsats som man kom till i ett tillfälligt ögonblick av klarsyn vilket jag hälsade med tillfredsställelse.

Självfallet är inte avsikten att, om vi skulle bevilja ett generellt stöd till näringslivet i stödområdena 5 och 6, subventionerna skulle lämnas utan villkor. Man har ju goda möjligheter att se till att näringslivet utnyttjar sin konkurrenskraft på skilda sätt.

Något som vi har erfarit med oro är att de delar av näringslivet som har de största problemen med vårt nuvarande kostnadsläge är de som är etablerade i eller som man försöker få etablerade i stödområdena 5 och 6. Där skulle ordentliga insatser verkligen behöva göras.

Vad Anna-Greta Leijon här gör är att hon säger nej till speciella åtgärder för att öka effektiviteten av de regionalpolitiska insatserna i t. ex. malmfältskommunerna. Jag beklagar detta, eftersom det här måste till mer än tomt prat och långa önskelistor. Det måste till konkreta åtgärder, om vi skall komma någonvart.

Låt mig sedan beträffande industricentra säga att vi ämnar komma tillbaka i den frågan. Invånarna i Sveg, Torsby och de andra berörda orterna kan vara lugna för att vi tänker på deras möjligheter att få jobb. Vi är t. o. m. beredda att säga att man i dessa kommuner, medan vi gör den avvägning beträffande önskelistan som Anna-Greta Leijon erkänner är nödvändig, skall kunna få stöd för att bygga kommunala industrihus och där starta verksamhet vid de industrier som är tillgängliga. Att bygga industricentra som står tomma gläder ju ingen. Det gäller att med omsorg disponera resurserna på det området, så att de ger maximal effekt på sysselsättningen.

Talmannen anmälde att Anna-Greta Leijon anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Nya riksdagsledamöter får lära sig att det finns något som kallas Hembygdens dag. Det är de stora regionalpolitiska debatternas dag. Uttrycket Hembygdens dag uttalas av cynikerna med en min av överscende. Ledamöter som har viktigare ting för sig behöver inte vara i riksdagshuset den dagen. Det brukar aldrig bli votering förrän fram på kvällsidan.

Detta är en övermaga inställning. Den stora floden av motioner om regionala problem är inget ögontjäneri. De speglar, som Anna-Greta Leijon så riktigt uttryckte det, trycket från pressade bekymrade människor. Det gäller folk som har hoppats och trott på löften men som nu ser sina bygders industriella flaggskepp springa läck – från LKAB i norr till Kockums i söder.

Vänsterpartiet kommunisterna presenterar 15 motioner om regionala frågor. I dessa motioner finns krav på förbättringar av nu rådande villkor, aktuella men givetvis också marginella. Där finns krav på nya inslag, i stället för gamla misslyckade och förbrukade. Där finns också ett ifrågasättande av hela den politik som har förts sedan 16 år tillbaka.

Vi menar nämligen att det är hög tid att kammaren frågar sig: Vad har egentligen den svenska staten hållit på med?

I 16 år har man fört en politik. I 16 år har man gett ut subventioner och förmåner. För vad då?

Regionpolitiken skulle hjälpa skogslänen, sade man. Efter 16 års hjälp är situationen i Norrland sämre än den har varit på 40 år.

Norrboten är det län där subventionerna till företagen varit störst. Ingenstans har den regionala depressionen blivit så djup som där. Ingenstans har försämringen av läget sedan 1965 varit så stor som där.

Stödpolitiken skulle ge större regional balans, sade man. Verkligheten har blivit den, att obalansen har blivit större. Skillnaden till Norrbottens eller Värmlands nackdel är efter 16 år större än den var när lokaliseringpolitiken inleddes.

Lokaliseringpolitiken skulle mildra de regionala kriserna, menade man. De gamla krisregionernas kriser har blivit långt djupare. Och de regionala kriserna har spritt sig: Bergslagen, Sörmland, Älvsborg, Göteborg.

Efter allt detta kommer arbetsmarknadsutskottet i dag och talar om positiv befolkningsökning i en rad krisregioner. Det är som om man inte alls ville se vad som hänt, trots att man i sitt stilla sinne rimligen måste förstå det. Står 20 000 människor i Skåne utanför den normala arbetsmarknaden – då får arbetslösa givetvis stanna i Ådalen i högre grad än tidigare. När Luleå inte längre växer, då ökar befolkningen i Arvidsjaur, för vart skall de arbetslösa ta vägen?

Skulle lokaliseringsstödet månne förnya industrin? Möjligen. Men hela den ensidiga karaktären på näringslivet i krisregionerna finns ju kvar. Den har i stort sett inte alls förändrats. Och just detta bildar nu basen för en skrämmande fördjupning och spridning av krisverkningarna. Den traditionella råvarubaserade ekonomin bryter samman.

Lokaliseringpolitiken skulle bidra till decentralisering, sades det. Under

dess 16 år har koncentration och centralisering av kapitalet nått nivåer som det tidigare aldrig haft i detta land.

Under hela den tid lokaliseringpolitiken arbetat, har det skett en stadig höjning av den allmänna räntan, priset för det lånade kapitalet. Vad lokaliseringstödet sålunda eventuellt kunnat ge, har räntestegringarna naturligtvis hela tiden tagit tillbaka. Detta har i själva verket ökat obalansen. När man höjer investeringskostnaden jämnt över, drabbar det normalt de utsatta regionerna relativt sett värst. Där är nämligen uthålligheten mot sådana åtstramningar minst.

Det är dags, menar vi, att denna kammare på allvar ställer sig frågan: Vad håller man egentligen på med? Det står allt klarare att 16 års lokaliseringspolitik egentligen varit i det närmaste meningslös. Det gäller naturligtvis inte alla dess enskilda delar. Men det gäller dess inriktning och effekt i stort.

Man kan också fråga sig: Var denna lokaliseringspolitik från början egentligen bara en valpolitisk flugfångare för att lugna väljaropinionen i Norrland? Var det så som man skrev i den första lokaliseringpolitiska propositionen? Där hette det att det inte var fråga om att åstadkomma någon verklig utjämning, att den naturliga omvandlingen, som man sade, dvs. kapitalets fria rörelser och tendens till koncentration, skulle få fortgå – den skulle bara göras mera stegvis.

Det är denna fråga vi i vpk velat ställa till diskussion i vår övergripande regionalpolitiska motion. Det är spegelfäkteri att fortsätta 1964 års politik. Man måste nu börja se förutsättningslöst.

Men en sådan nödvändig diskussion vill inte arbetsmarknadsutskottet föra. Argumentet är att något sådant skulle kunna leda till en radikal omgestaltning av samhället, som man uttrycker det. Och det vill man inte höra talas om.

Det är intressant. Detta har nämligen utskottet uttalat enhälligt. Socialdemokraterna har skrivit under. Socialdemokraterna har alltså uttalat att de inte vill ha någon radikal omgestaltning av samhället. Gud bevar oss för omgestaltningar, hellre kapitalism och regionala kriser! Får jag fråga Anna-Greta Leijon i all blygsamhet om det var en tanke bakom detta eller man bara som en ren reflex instämde med den borgerliga samhällssynen?

Om det nu kan lugna arbetsmarknadsutskottet kan jag säga att det i vpk:s motion egentligen inte alls är fråga om att införa något nytt ekonomiskt system. Det är fråga om betydligt blygsammare saker än så.

Vi har, som jag nämnde, ett läge där den regionala krisen blir allt värre. För att vända detta läge behövs investeringar. Det behövs stora investeringar, eftersom det gäller att på sikt bryta ett helt mönster. Det gäller att bryta Norrlands ensidiga, koloniala ekonomi. Det behövs en mildring av råvaruberoendet, det behövs färdigvaruindustri av mindre konjunkturkänsligt slag.

Här har man hållit på och pytsat ut småskvättar av lokaliseringstöd i 15 år. Än hit, än dit. Inga sammanhållna, större satsningar. Ingen urskillning, inget genomtänkt. Ett lån här, en subvention där. Inga egna initiativ. Bara sitta

och vänta på att någon privatföretagare i nåder skall skicka in en ansökan.

Jag vill då fråga: Är det någon tänkande människa – jag bortser helt och hållet från huruvida den tänkande människan är borgare eller socialist – som tror att det privata storkapitalet här i landet någonsin kommer att satsa i Norrland? Tror någon att den svenska storfinsans är det minsta intresserad av den mödosamma uppgiften att bryta ny mark och inleda en ny typ av industrialisering i krisregionerna. Var och en vet att detta är illusioner. Basnäringarna flyr de ifrån. Utkantsregioner, sådana som norra Sverige och skogslänen, skyr de.

Vad är det enda som kan vända utvecklingen i krisregionerna? Det är, menar vi, insatser med olika former av samhälleligt kapital. Det samhälleliga kapitalets andel i ekonomin måste öka, av en rad orsaker, bl. a. om man skall kunna föra en fruktbar regionpolitik. Det betyder inte alls att ekonomin blir mindre kapitalistisk. Det betyder egentligen mest att kapitalismen får en förändrad struktur. Om detta sedan undergräver dess framtida existens, är en helt annan fråga som inte speciellt har med regionpolitiken att göra.

De insatser som skall kunna bryta igenom krisförloppet i regionerna måste vara relativt stora. De måste vara samlade och väl riktade. De måste medvetet syfta till att införa andra inslag i näringslivet än dem som de gamla basnäringarna står för.

Det finns inget privatkapital disponibelt för ett sådant arbete. Det är bara så. Det finns inget intresse för ett multinationaliserat storkapital att satsa på utkantsregioner. Det finns inget annat att ta till än stat, kommuner eller löntagarfondskapital i någon form.

Nu ropar utskottet, att detta skulle leda till en regleringsekonomi. Jag vill med förlov sagt, herr talman, beteckna ett sådant uttalande närmast som dumheter. Vad tror ni egentligen ligger bakom de nuvarande tendenserna i privatkapitalismen? Vad tror ni avgör var kapital satsas? Vem som säljer vad? Var man säljer och hur man behärskar marknader?

Tror ni att det är ett fritt flytande marknadssystem? Ingalunda. Det är, kan man säga, politiska beslut i de stora företagens ledningar. Det är överenskommelser, avtal och regleringar av priser, marknader och kundkretsar. Ni som är så rädda för regleringsekonomi, ni har den redan. Det är den regleringsekonomi som ni påstår är den bästa av alla, trots att ni med egna ögon kan se vad den gör i Norrbotten, i Värmland, i Sjuhäradsbygden och på varvsorterna. Det är ju häpnadsväckande att socialdemokraterna i utskottet kan skriva under sådana formuleringar. Det är så mycket mera häpnadsväckande som just de borde veta vad det samhälleliga kapitalet trots allt betytt för Norrland. De har ju ändå tidigare förtjänstfullt beflitat sig om detta kapitals roll där.

Vad vpk föreslår är alls inget regleringssystem. Vårt förslag innebär bara att större investeringsbeslut inte fortsättningsvis kan få fattas hur som helst. Man kan inte låta storkapitalet bestämma om den geografiska fördelningen av investeringar. Investeringarnas utformning och inriktning i övrigt må det bestämma, men man måste kunna ha en samhällelig styrning av den

Regionalpolitiken

geografiska fördelningen av de större projekten. Annars får krisregionerna i stort sett ingenting. Jag kan försäkra att den nuvarande ordningen för stödpolitiken verkligen är ett exempel på regleringspolitik och småbyråkratiskt kineseri. Varje ansökan skall hanteras i olika omgångar, myndigheternas verksamhet styckas upp i småärenden, centrala myndigheter blandar sig i en mängd rena detaljer.

Då är det väl bättre att diskutera vår tanke, att man skall ge länen bestämda ramar som de fritt kan förfoga över. De känner ju den regionala situationen, och de har genom länsplaneringen ett hyggligt underlag för att sätta investeringarna i ett vettigt sammanhang. En sådan regionalisering är smidigare och mera obyråkratisk än det nuvarande groteska tillståndet, där myndigheterna skall laborera med sex olika stödområdestyper och nio olika procentnivåer på stödet.

Den socialdemokratiska reservationen nr 1 konstaterar att det på senare år blivit svårt att föra en meningsfull regionpolitik. Det är förvisso sant. Men sedan vill reservanterna hänföra detta till den borgerliga regeringens dåliga ekonomiska politik. Blir det bara en ny regering kommer hjulen i gång, och så blir det lätt att få företag till krisregionerna, tycks man resonera.

Detta, vill jag nog säga, kära socialdemokrater, utan att vara alltför polemiskt spetsig, är en illusion. Visst kan man skylla regeringen för åtskilligt, men de regionala kriserna har dock inte sitt ursprung i kanslihuset. De hör samman med själva ekonomins förändrade sätt att fungera. Med kapitalkoncentrationen, med multinationaliseringen, med de stigande initialkostnaderna för att bryta igenom på nya områden, med privatkapitalets flykt från geografiska utkantsområden. Det är problem som i princip hade stått på samma sätt, om socialdemokraterna suttit i regeringen. Vi måste diskutera dem som ekonomiska, inte som administrativa problem. Det är ju inte alls säkert att ökad ekonomisk aktivitet i landet leder till mildrade regionala kriser. Det kan tänkas bli tvärtom. Ökad aktivitet i landets sydliga nyckelregioner kan ju tänkas framtvunga en ny stor avtappning från skogslänen och Bergslagen – och vad har man för program för en sådan situation?

Herr talman! Vad jag har velat säga med detta anförande är följande: Vi måste börja tänka på ett helt nytt sätt. Regionpolitiken hittills har varit ett misstag. Den har inte utgått från problemens verkliga natur. Lokaliseringspolitikerna springer runt som små möss i ett hjul och kommer ingenstans – detta alltmedan hela skikt, 15–20 % av den arbetsföra befolkningen i krisregionerna, ställs utanför normalt arbetsliv och normala samhällliga relationer. Detta kan inte fortsätta. Vi måste börja diskutera från noll, på en helt ny bog. Vi behöver alls inte ställa frågan om vilket ekonomiskt system som skall råda. Den frågan behöver vi inte besvara ännu och framför allt inte besvara på förhand i en sådan här diskussion mellan partierna. Men vi måste göra oss kvitt de rådande illusionerna och ställa frågan, vilka metoder som är nödvändiga ifall man skall nå ett resultat.

I denna långa debatt kommer att demonstreras oerhört mycket av mänskligt intresse och engagemang hos parlamentariska representanter ute

från de olika, drabbade regionerna. Vpk har med sin principmotion i all blygsamhet velat bidra till att denna diskussion, här och fortsättningsvis, om de här svåra problemen skall bli mera klarsynt, mera förutsättningslös och därmed också mera fruktbar än hittills.

Jag yrkar bifall till motionerna 1103 och 1106.

Anf. 9 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det föreliggande betänkandet är inte bara underlag för riksdagens beslut i dag utan även i hög grad ett gott uppslagsverk när det gäller bl. a. länens och kommunernas utveckling, förvärvsfrekvens, sysselsättning, ålders- och befolkningsstruktur m. m.

Regionalpolitiken syftar ju till att åstadkomma en jämn fördelning av välfärden mellan landets olika delar. Målet är att ge alla människor tillgång till arbete, service och en god miljö, oavsett var de bor i landet.

En förutsättning för en effektiv regionalpolitik är att vi har en god ekonomisk utveckling i landet. Under senare år har för vårt näringsliv så betydelsefulla grenar som gruv-, stål-, skogs- och varvsindustrierna haft svåra strukturproblem på grund av ändrade konkurrensförhållanden gentemot utlandet och lågkonjunktur i omvärlden. Motsvarande problem för tekoindustrin började långt tidigare. Dessa förändringar påverkar utvecklingen inte bara i stödområdena utan skapar stora problem också i orter i Syd- och Mellansverige. Strukturproblem av den art och omfattning som det här är fråga om kan endast till en del avhjälpas med regionalpolitiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. De måste i första hand mötas med industripolitiska insatser.

Avgörande för såväl industri- som regionalpolitikens möjligheter att skapa en önskvärd industriell tillväxt är en ekonomisk politik som främjar nyföretagandet och investeringsviljan.

Riksdagen fastställde år 1979 de riktlinjer för regionalpolitiken som gäller i dag. Regeringen har för avsikt – det anmälde också statsrådet Åsling – att under nästa riksmöte lägga fram en regionalpolitisk proposition på grundval av bl. a. Länsplanering 1980. De förslag från regeringen som utskottet nu haft att behandla gäller anslagen för nästa budgetår samt ett par smärre ändringar i stödssystemet. Regeringsförslagen – som alltså är begränsade – biträds av utskottet.

Huvuddelen av betänkandet ägnas åt behandlingen av närmare 80 motioner med flera hundra yrkanden och förslag som spänner över regionalpolitikens inriktning, stödområdesindelning, stödformer och decentralisering av offentlig verksamhet. Dessutom behandlar utskottet ett stort antal motioner med förslag som rör olika delar av landet.

Låt mig redan nu konstatera, herr talman, att det råder en betydande enighet mellan regeringspartier och opposition om huvuddragen i regionalpolitiken. Endast sex reservationer från socialdemokratiskt håll har avgetts, och de är i sak ganska marginella.

Utskottets vice ordförande, Anna-Greta Leijon, inledde sitt anförande med att ge en internationell utblick och tala om de svårigheter som där finns.

Hon erinrade om att 30 miljoner människor inom OECD-området är arbetslösa och nämnde faran med hög arbetslöshet. Jag instämmer med henne om det allvarliga i detta och vilka konsekvenser det kan få. Därför tror jag att det är riktigt att vi i Sverige har valt en annan väg än många av våra europeiska grannländer. För att ute i Europa få ned arbetslösheten till tal som vi har i Sverige – för dessa är internationellt sett mycket låga – skulle det behövas omkring 15 miljoner nya arbetsplatser.

Satsningen på arbetsmarknads- och regionalpolitik är inte bara nödvändig, utan den känns också socialt riktig. På detta område har det funnits stora politiska majoriteter i Sveriges riksdag, majoriteter som jag hoppas skall kunna bestå.

Till betänkandet har vi fogat en bilaga som innehåller statistiska uppgifter om utvecklingen i rikets län och kommuner. Bl. a. belyses utvecklingen beträffande befolkning, förvärvsfrekvens och arbetslöshet. För januari månad i år anges även antalet personer i länen i arbetsmarknadspolitiska åtgärder av skilda slag. I början av bilagan redovisar vi antalet arbetade timmar i länen. Jag vill i sammanhanget nämna att ett stort antal länsstyrelser har varit oss behjälpliga med värdefullt material.

På s. 19 i betänkandet finns en översikt av den regionala utvecklingen. Bl. a. pekar vi på att flyttningarna inom landet över länsgränser har starkt avtagit under 1970-talet. Med hjälp av ett diagram på s. 22 i betänkandet kan vi också konstatera att storstadslänen under 1970-talet haft negativa inrikes flyttningsnetton, dvs. fler har flyttat från storstadslänen till andra län än tvärtom. Skogslänen och övriga län har däremot haft positiva flyttningsnetton under perioden. Under 1960-talet var utvecklingen den motsatta med betydande utflyttningar från skogslänen. För Norrbotten har emellertid utvecklingen ånyo försämrats, och länet redovisar en nettoutflyttning för 1980.

Vi har också försökt illustrera sysselsättningsgrader i de olika länen. De aktuella siffrorna redovisar vi i en kartbild på s. 24. För att belysa de regionala olikheterna i sysselsättningsgraden har vi jämfört samtliga län med de län som har de högsta sysselsättningsgraderna för män resp. kvinnor. Vi har då fått fram vad vi kallar andelen undersysselsatta i de olika länen. Resultatet har vi redovisat på s. 25 i betänkandet. När det gäller undersysselsättningen toppar Norrbotten, och skogslänen ligger mycket högt. Kvinnorna drabbas särskilt hårt i sådana områden. Högsta sysselsättningen för män hittar vi i Skaraborgs län, och den högsta sysselsättningen för kvinnor finns i Stockholms län. Vi kan konstatera att även om vissa län i Mellan- och Sydsverige har problem på arbetsmarknaden med förhållandevis höga arbetslöshetstal, så kvarstår betydande regionala skillnader mellan skogslänen och övriga län beträffande hur stor del av befolkningen som har arbete. På s. 26 i betänkandet finns en bild som illustrerar andelen personer i resp. län som var arbetslösa eller i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Denna bild visar samma skillnader – de nordliga länen och de s. k. skogslänen är i topp.

Som jag nämnde inledningsvis har vi att vänta en ny regionalpolitisk

proposition under nästa riksmöte. I arbetet med den propositionen utgör länsstyrelsernas länsplaneringsarbete ett viktigt underlag. Med hänvisning till det propositionsarbetet har vi inte funnit anledning att tillstyrka motioner som innehåller yrkande om ändringar i regionalpolitikens inriktning och de regionalpolitiska medlens utformning i stort.

Jörn Svensson säger att vi i utskottet har ägnat oss åt ett behagligt iakttagande och att vi inte vill åstadkomma någonting. Enligt honom borde vi i stället ha tagit fasta på kommunisternas motion 1106. Jag kan inte underlåta att göra den iakttagelsen att Jörn Svensson nu närmast gör avbön när det gäller motionen. Han säger att vpk inte – åtminstone inte riktigt än – vill ha något annat samhälle eller något regleringssamhälle. Det skulle nog inte skada om Jörn Svensson läste på "klämmarna" i motion 1106. Där återfinns nämligen mycket långtgående krav på nationella program, planeringsdepartement m. m. Dessa krav återspeglar övertron på ett centralt regleringssamhälle. Vi har i utskottet sagt att vi bör välja en annan väg, där tyngdpunkten läggs på länen. Nu säger Jörn Svensson att även kommunisterna vill att tyngdpunkten skall läggas på länen. Men enligt vår mening är det med kommunisternas uppläggning inte möjligt att fullfölja en sådan ambition.

Vi har utgått från att regeringen i den regionalpolitiska proposition som kommer kring nyåret tar upp de frågor som återfinns i socialdemokraternas reservation 1. Det gäller exempelvis konstruktionen av stödinstrumenten och användningen av mer generella medel i regionalpolitiken.

I ett stort antal motioner ifrågasätts både principerna för stödområdesindelningen och den nuvarande inplaceringen av kommuner i stödområden. Vi har – med tanke på att verkningarna av det regionalpolitiska stödet f. n. utvärderas av ERU och på att stödområdesindelningen säkerligen blir en central fråga i den regionalpolitiska propositionen – inte varit beredda att förorda någon ändring i nuvarande indelningsordning. Vi avstyrker därför samtliga direkta yrkanden därom.

Med hänsyn till det särskilt besvärliga läget på vissa bruksorter i Bergslagen, som drabbats hårt av strukturomvandlingar inom stålindustrin och gruvnäringen, föreslår vi emellertid en temporär förstärkning av det regionalpolitiska stödet på dessa orter till i princip den nivå som gäller inom stödområde 4. Det innebär bl. a. möjlighet att bevilja stöd till kommunala industrilokaler. Vi räknar med att det förslaget skall underlätta för de berörda kommunerna att få till stånd en ny industriell verksamhet – någonting de verkligen är i stort behov av. Det kan i det här sammanhanget vara värt att notera att utskottet i sin skrivning om principerna för stödområdesindelningen antyder att man bör pröva om det i framtiden bör finnas ett reguljärt system med temporära stödområden.

Jag vill i det här sammanhanget något kommentera reservationen 4, i vilken socialdemokraterna vill att riksdagen skall begära att regeringen lämnar tidigare utlovade redovisningar av utvecklingen i stålorterna.

Vi anför från majoritetens sida i betänkandet att det arbete motionärerna och reservanterna åsyftar numera bedrivs inom ramen för länsstyrelsernas länsplaneringsarbete. De olika länen har tilldelats särskilda medel för bl. a.

den typen av utredningsarbete. Länsstyrelsernas bedömningar och slutsatser övervägs f. n. i regeringskansliet. Vi har förutsatt att resultatet av det arbetet kommer att redovisas i den kommande regionalpolitiska propositionen. Jag tycker trots allt att det för bruksorterna är mer betydelsefullt att konkreta åtgärder vidtas *nu* än att redovisningar lämnas om vad som gjorts i det förflutna!

Utskottet konstaterar att den bekymmersamma situationen i Blekinge motiverar särskilda insatser. Ingen kommun i länet är placerad i stödområde. Möjlighet finns dock att i särskilda fall ge regionalpolitiskt stöd utanför stödområdena. Med hänsyn till sysselsättningsläget i länet anser vi att den undantagsregeln bör kunna ges en generös tillämpning. Till situationen i Karlskrona kommun räknar vi med att återkomma vid behandlingen av den nyligen framlagda varvspropositionen. I den propositionen föreslås att företag i Karlskrona t. v. skall beviljas regionalpolitiskt stöd enligt vad som normalt lämnas vid stöd utanför stödområdet.

En ort med särskilda problem är Olofström. Befolkningen där har minskat med över 10 % under 1970-talet, och arbetslösheten är hög. Det hänger samman med att den tidigare expansiva orten drabbats av en tillbakagång i industrisysselsättningen. Vi föreslår därför att Olofström fram till dess att riksdagen har fattat ett nytt övergripande beslut skall kunna få regionalpolitiskt stöd efter i princip de normer som tillämpas i stödområde 4. Förutom avskrivningslån och lokaliseringlån skall utbildningsstöd och offertstöd kunna utgå. Dessutom anser vi att regeringen bör kunna ge stöd till uppförande av kommunala industrilokaler, trots att orten egentligen är för stor för att komma i fråga för sådant stöd. Däremot bör av praktiska skäl – och då närmast stödets temporära natur – sysselsättningstöd uteslutas.

Utskottet föreslår vidare att särskilda åtgärder sätts in i Värmland. Riksdagen beslöt förra året efter förslag från arbetsmarknadsutskottet att anslå 12 milj. kr. för att främja den industriella utvecklingen. Av dessa medel har ca 8 milj. kr. använts för regionalpolitiska avskrivningslån till kommunala industrilokaler i sju kommuner. Vidare har utvecklingsfonden fått 4 milj. kr. för ett industriellt utvecklingsprogram. Erfarenheterna är goda.

Med hänsyn till läget i länet bör man nu gå vidare med särskilda insatser till förmån för den industriella utvecklingen. Det är nämligen på det området som resurser bör satsas, om länet skall komma upp ur den vågdal det befinner sig i. Möjligheterna till förstärkta regionalpolitiska insatser i vissa bruksorter, som utskottet föreslår, kan få betydelse även i Värmland. Situationen i länet motiverar emellertid att ytterligare stimulansåtgärder sätts in. Utskottet föreslår därför att regeringen av de regionalpolitiska medlen inom den gällande totalramen för stöd skall få disponera upp till 20 milj. kr. till fortsatta insatser för att främja den industriella utvecklingen i länet.

De föreslagna medlen bör kunna användas för olika åtgärder. Ett tänkbart projekt kan vara någon form av bolagsbildning med uppgift att verka för nyetableringar, exempelvis ett regionalt investmentbolag. Det får emellertid ankomma på regeringen att i samråd med de regionala myndigheterna, i första hand länsstyrelsen, bestämma i vilken form medlen skall användas.

Socialdemokraterna har i reservation 6 föreslagit en ökad satsning på den offentliga sektorn genom en tidigareläggning av landstingsinvesteringar.

Vidare vill man redan nu exakt bestämma hur de föreslagna 20 miljonerna skall fördelas. Socialdemokraterna vill nämligen att det skall slås fast att 10 milj. kr. skall användas för ett regionalt utvecklingsbolag och 10 milj. kr. för kommunala industrilokaler.

När det gäller tidigareläggning av landstingsinvesteringarna vill jag först hänvisa till vad ett enigt utskott uttalar, nämligen att man bör gå vidare med särskilda insatser till förmån för den industriella utvecklingen i länet. Det är också det vårt förslag går ut på. Låt mig också påminna om att när riksdagen anvisade medel till ett liknande projekt i Norrbotten framhöll utskottet – även då enhälligt – att det var en extraordinär åtgärd som skall ses mot bakgrund av de speciella sysselsättningsproblemen i Norrbotten. Det är trots allt så att problemen fortfarande är överlägset störst i Norrbotten. Går vi vidare med det här slaget av insatser också i Värmland kan fler landsting som har betydande problem med fog vänta sig en motsvarande satsning från riksdagens sida.

När det gäller fördelningen av medlen i Värmland är jag minst sagt förvånad över den socialdemokratiska inställningen. Vi i majoriteten menar att regeringen efter samråd med länsmyndigheterna skall besluta om fördelningen av medlen. Vi utgår alltså från att länsorganens synpunkter skall tillmätas största vikt när det gäller inriktningen av stödet. Det är enligt min mening på länsplanet som den främsta kompetensen finns när det gäller att göra erforderliga prioriteringar. Detta synsätt överensstämmer ju f. ö. också med vad utskottet enhälligt i annat sammanhang i betänkandet har uttalat. Där säger vi oss nämligen vara tilltalade av tanken, att ett ökat ansvar för regionalpolitiken i framtiden skall läggas på länsnivå. Vi säger också att en sådan ordning självfallet bör få konsekvenser i fråga om medlens utformning och handhavande.

Man kan då fråga sig: Varför vill man från socialdemokratiskt håll inte tillämpa den ordningen för Värmland? Har socialdemokraterna inte tillräckligt förtroende för länets representanter?

Som jag redovisat föreslår vi således särskilda insatser i bruksorterna, i Blekinge och i Värmland. Jag vill emellertid åter påminna om att de största problemen finns i Norrbotten. Det siffermaterial som presenteras i betänkandet visar klart att problemen är störst där. Det finns anledning utgå från att regeringen tar initiativ till fortsatta särskilda insatser i den delen av riket.

Statliga industricentra för uthyrning av lokaler till företag finns i Strömsund, Lycksele, Haparanda och Ljusdal. Nya centra tillkommer i Ånge och Vilhelmina. I motioner har begärts att även Gällivare, Sollefteå, Sveg och Torsby skall få sådana centra. Utskottet anser att den framtida inriktningen av stödet till industrilokaler bör utredas och förslag läggas fram under nästa budgetår. Man bör därför inte nu binda sig för nya satsningar.

Socialdemokraterna är med på att den framtida inriktningen av stödet till

industrilokaler utreds. Samtidigt med det ställningstagandet vill man emellertid också – som framgår av reservation 3 och av det inlägg som utskottets vice ordförande har gjort – att riksdagen nu skall slå fast att Gällivare, Sollefteå, Sveg och Torsby skall komma i fråga för nya industricentrasatsningar.

Jag tycker att detta är ett både ologiskt och olyckligt ställningstagande. Vi är ju överens om att det behövs insatser i de nämnda kommunerna, men vad händer exempelvis om utvärderingen resulterar i förslag till nya initiativ på området? Det kanske finns billigare och mer effektiva alternativ. Om så skulle vara fallet, måste vi ha handlingsfrihet.

Det finns alltså goda skäl att vänta det trekvarts år som utskottet föreslår, innan man går vidare. Vid den tidpunkten bör vi stå på betydligt säkrare grund i våra bedömningar.

Stöd till kommunala industrilokaler kan i dag lämnas i stödområdena 4–6. Ett villkor för stödet är att lokalerna till viss del är uthyrda i förväg. Utskottet biträder regeringsförslaget om att lättnader bör få göras i detta villkor när det gäller kommuner i stödområdena 5 och 6. Vidare tillstyrks regeringens förslag om stöd till Norberg, trots att kommunen är placerad i stödområde 2.

Som jag tidigare nämnt får genom utskottets förslag även andra kommuner, främst i Bergslagen där man drabbats hårt av strukturomvandlingen, möjligheter till sådant stöd. Detsamma gäller Olofström.

Utskottet har haft att behandla ett femtontal motioner som gäller decentralisering av statlig verksamhet. Flertalet yrkanden avser förläggning av statlig verksamhet till bestämda orter och län. Utskottet uttalar bl. a. att regionalpolitiska synpunkter måste väga tungt vid ställningstaganden i olika decentraliseringsfrågor. Vad riksdagen i olika sammanhang sagt om skogslänen och sydöstra Sverige äger enligt vår mening fortsatt giltighet. Vi pekar emellertid inte ut bestämda orter som bör komma i fråga för särskilda satsningar.

Utskottet anser vidare att det inte är lämpligt med en ny stor omlokaliseringssomgång, men uttalar att det kan vara skäl att pröva om delar av verksamheter eller funktioner i den statliga förvaltningen kan flyttas från Stockholm, bl. a. i samband med omorganisationer. Utskottet förutsätter att budgetdepartementets decentraliseringsdelegation tar erforderliga initiativ och driver på arbetet. Vi uttalar oss också för en ökad inomregional decentralisering av statlig verksamhet. Slutligen anser vi att det är angeläget att regeringen tar upp överläggningar med företrädare för kommun- och landstingsförbunden om ytterligare decentralisering av verksamheter inom kommuner och landsting.

Herr talman! Det förslag som arbetsmarknadsutskottet här presenterar innebär inte ett underkännande av 1979 års beslut, utan kan mera ses som en bekräftelse på det. Det är heller inte vår avsikt att bestrida att det skulle behövas utvecklade och förfinade regionalpolitiska instrument inför framtiden. Vi har förhoppningar om förslag i den riktningen i den kommande regionalpolitiska propositionen. I avvaktan på denna föreslår utskottet dock

några väsentliga punktinsatser, vilka jag här har försökt redovisa. Regionalpolitiken är ofta ett effektivt sätt att utnyttja resurser – såväl ekonomiskt som mänskligt.

Herr talman! Jag yrkar avslag på de socialdemokratiska reservationerna och således bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i betänkandet nr 23.

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

Regionalpolitiken

Anf. 10 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Andra socialdemokrater kommer att gå in på våra reservationer, och jag avstår därför från att kommentera vad Elver Jonsson här har sagt om de socialdemokratiska förslagen. Men jag vill säga några ord om Elver Jonssons konstaterande av att vi i Sverige har valt en annan väg än länder runt omkring oss som nu har en förfärande hög arbetslöshet – det kan komma att röra sig om 30 miljoner arbetslösa. Låt mig då peka på några väldigt oroande tendenser i det svenska samhället i dag:

1. Industrisysselsättningen minskar.
2. Antalet sysselsatta i stat, kommun och landsting stagnerar.
3. Bostadsbyggandet är på en nivå som vi hade på 1940-talet.
4. Regeringen ligger väldigt lågt med de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Det finns alltså väldigt många olika tendenser som alla pekar i en och samma riktning, nämligen risk för en stor arbetslöshet också här i Sverige. Och glöm inte bort att det utgångsläge som vi faktiskt har i dag inte är så särskilt bra. Det finns redan nu över 100 000 arbetslösa.

I de andra länderna har man steg för steg vant sig vid att acceptera en högre arbetslöshet. Från socialdemokratisk sida har vi sagt: Vi får inte göra likadant här i Sverige. Vi är rädda för att den borgerliga regeringen håller på att föra in oss i precis samma situation.

Jag hoppas att Elver Jonsson har rätt när han säger att vi har valt en annan väg än man gjort i de andra länderna. Men det räcker inte med att säga detta. Det krävs politiska åtgärder, och de krävs redan under den här våren. Vi kommer inte att acceptera att man steg för steg tolererar den högre arbetslösheten – den är förödande för människorna och för samhällena.

När det gäller reservationerna och betänkandet i övrigt ber jag, herr talman, att få hänvisa till de andra socialdemokratiska talarna.

Anf. 11 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har försökt bemöda mig om att få ett skapande meningsutbyte om regionalpolitiken i stort, och jag konstaterar att jag misslyckats i varje fall när det gäller Elver Jonsson. Han kommer med meningslösa och som jag tycker litet jönsiga dispyter om hur hans privata definition av socialism är jämfört med min.

Det är inte alls detta saken handlar om. Saken handlar om följande: Har den nuvarande regionalpolitiken varit meningsfull eller har den varit meningslös? Jag har försökt illustrera att politiken, på grund av den totala bristen på verkningar när det gäller att dämpa eller vända de regionala

kriserna som jag har konstaterat, av allt att döma har varit meningslös. Då måste vi väl ändå fråga oss: Har det varit riktigt att föra den politiken och är det riktigt att fortsätta, utan att ifrågasätta politiken?

Jag skall försöka ställa frågan på ett litet mera pedagogiskt och konkret sätt för att möjligen locka upp Elver Jonsson till en diskussion om själva kärnpunkten i den här debatten.

Antag att vi har en svårt drabbad krisregion som t. ex. Norrbotten eller Värmland. Då säger Elver Jonsson i sitt anförande att regionpolitikens uppgift är att främja nyföretagande och investeringsvilja. På det sättet skall man komma ifrån krisen, säger Elver Jonsson.

Men om det är som i Norrbotten, där det aldrig har funnits några egentliga insatser av privatkapital, inga större insatser, utan där dessa så att säga varit frånvarande, eller som i Värmland, där man har haft ett stort bolag som har dominerat det mesta av näringslivet och som nu befinner sig i kris och sannerligen inte kan stimulera till något nyföretagande – hur skall man då få till stånd en politik som bryter helt ny mark? Hur skall man få till stånd en politik som omfattar så pass stora investeringsprojekt att de verkligen bryter den tidigare utvecklingen, bryter igenom ett gammalt mönster? Vem skall ställa upp med det långvariga tålmod som fordras innan man kan räkna med att sådana försök ger verklig avkastning i fråga om vinst? Är det Uddeholmsbolaget som skall göra det, som håller på att drunkna i sin egen misär? Är det Anders Wall, som ju sannerligen har sina intressen på helt annat håll och fullständigt struntar i krisregionerna i vårt land? Är det något multinationellt bolag som Elver Jonsson hoppas skall komma flygande ur tomma intet och rädda Norrbotten? Eller är det den lokala småföretagsamheten som – med all aktning för den i och för sig – ändå över huvud taget inte kan ha de proportioner och den kraft som fordras för ett sådant genombrott? Var någonstans ser Elver Jonsson att det går att komma någon vart med denna typ av förmåner och stimulanser, med pytsande av små subventioner än hit och än dit till småsaker och småprojekt? Inser inte Elver Jonsson det som vi här måste diskutera, nämligen att den samhällseliga kapitalbildningen och den samhällseliga kapitalinsatsen måste öka om de regionala kriserna någonsin skall kunna övervinnas?

Anf. 12 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Anna-Greta Leijon utvidgade debatten här genom att också tala om nödvändigheten av både näringspolitiken och den ekonomiska politiken, om vikten av ett högt bostadsbyggande m. m. Det är naturligtvis ett riktigt påpekande. Jag upplever inte att vare sig det jag sade eller det utskottet skriver i betänkandet polemiserar mot tanken på att det måste hållas en hög aktivitet när det gäller bostadsbyggandet och att vi å andra sidan skall ha en aktiv arbetsmarknadspolitik och en god regionalpolitik – det måste ändå vara samverkande storheter.

Vidare säger Anna-Greta Leijon att utgångsläget är svårt och bekymmersamt. Hon gjorde jämförelser med den mycket höga arbetslöshet som finns ute i Europa och som hotar att skölja in över oss. Jag tycker att vi skall ta det

allvarligt. Det är svårt. Vi har en arbetslöshet som är nästan lika hög som den vi hade i början på 1970-talet, då Anna-Greta Leijon hade större inflytande över kanslihuset än hon har i dag.

Men jag tror att det som är nytt är att det blir svårare att stå emot de bekymmer som kommer utifrån och även de bekymmer som uppstår inom vårt eget land. Därför kommer det förmodligen att krävas större arbetsmarknadspolitiska insatser än någonsin tidigare. Där finns en skillnad. Men jag sade att de insatserna har vi hittills haft en betydande majoritet för här i riksdagen. Jag ifrågasatte inte heller att den majoriteten inte skulle kunna finnas också i framtiden.

Ser vi på de för dagen aktuella förslagen och läser betänkandet, visar det sig att i antal kronor föreslår socialdemokraterna inte något annat än vad utskottsmajoriteten gör. Och tar vi punktinsatsen för Värmland, där vi från bägge håll föreslår att 20 miljoner skall satsas extra, är skillnaden bara den att vi kanske ser det hela i ett mer decentralistiskt perspektiv än man från socialdemokratiskt håll vill göra.

Sedan tar jag fasta på det andra som Anna-Greta Leijon talade om, nämligen faran med toleransen mot en hög arbetslöshet. Jag tycker det finns anledning att instämma i det och understryka att det finns ingenting så farligt som att vi blir toleranta mot detta. Anna-Greta Leijon sade att från socialdemokratiskt håll skall man inte vänta sig en sådan tolerans. Och jag försäkrar att det från majoritetens sida i utskottet inte heller finns någon tolerans mot hög arbetslöshet. Vi har valt en annan väg. Jag hoppas att vi kan fortsätta på den.

Jörn Svensson är besviken över att jag inte gick in i någon ordentlig polemik mot honom. Han vill ha en meningsfull och djupgående diskussion, och han frågar: Har regionalpolitiken varit meningsfull eller meningslös? Ja, av Jörn Svenssons inlägg får man ju intrycket att kommunisterna anser att den har varit meningslös. Jag vill hävda motsatsen. Betydande satsningar har gjorts.

Anf. 13 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Jag är glad över att Elver Jonsson säger att man inte heller på den borgerliga sidan vill visa någon tolerans mot arbetslöshet. Jag hoppas bara att Elver Jonsson och alla andra – även industriminister Åsling – också kommer ihåg att det är de borgerliga partierna som har den politiska makten i det här landet. De har också maktmedel att se till att politiska åtgärder vidtas emot den högre arbetslösheten. Det är det som behövs.

Anf. 14 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! När jag lockar Elver Jonsson till en diskussion är det ju så att säga inte för min egen skull eller för vpk:s skull, utan det är med anledning av hur frågan egentligen står. Oavsett vilken politisk ideologi man har i botten, så måste man väl ändå se verkligheten som den är, nämligen den att av alla de högtidligt programmerade målsättningar som regionalpolitiken i det här landet har byggts på har *ingen* uppfyllts. Och inte nog med att målen inte har

uppfyllts – situationen har också blivit värre. Det som man sade sig skola bekämpa har blivit än svårare.

Då måste man väl ändå ställa frågan: Har det här varit meningsfullt? Har det varit tillräckligt? Regionalpolitiken kanske inte har varit meningslös allt igenom – den har kanske haft sin betydelse i enskilda fall. Men det är inte det vi behöver resonera om, utan frågan är: Har åtgärderna över huvud taget stått i någon som helst proportion till problemets natur? Om vi kommer fram till slutsatsen, att de inte har gjort det, då kan vi ju inte fortsätta som vi nu har gjort i 16 år, utan då måste vi lägga det hela på en annan bog. Det tycker jag att Elver Jonsson kunde ha uppehållit sig vid litet mer i stället för att huvudsakligen göra sitt inledningsanförande till ett referat av ett utskotts- betänkande som vi hade kunnat läsa oss till själva – både vi i kammaren, publiken och allmänheten.

Jag vill påminna om frågeställningen i min tidigare replik: Om vi har en krisregion där det privata kapitalet antingen aldrig egentligen har betytt någonting, såsom i Norrbotten, eller har varit koncentrerat till typer av branscher som nu obönhörligen går ner, såsom exempelvis i Värmland, vilken kraft skall då kunna bryta igenom denna ekonomiska regionala kris? Vem förväntar sig Elver Jonsson då skall åstadkomma ett sådant genombrott? Vem har resurserna och vem har viljan? Skall vi fortsätta att med olika småsubventioner försöka locka det privata storkapitalet dit där det uppenbarligen inte är ett dugg intresserat av att satsa?

Vi behöver sedan inte diskutera om vi skall ha kapitalism eller socialism; Elver Jonsson kan väl vara överens med mig ändå om det faktum att storkapitalet här i Sverige inte är intresserat av att satsa på Värmlands utveckling eller på Norrbottens utveckling eller på Ådalens utveckling. Man bryr sig inte om krisregioner.

Det är utgångsläget. Men vem skall då bry sig om dem och i vilkens regi? Vem skall kunna göra de stora insatser och vem uthärdar den långa och tålmodiga väntan som fordras för att genom massiva insatser vända den regionala krisen till dess motsats?

Anf. 15 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jörn Svensson säger att det har blivit svårare och sämre. Det har det faktiskt inte blivit. Flyttningsrörelserna var mycket häftigare på 50- och 60-talen då vi inte hade regionalpolitiska medel i samma utsträckning som nu. Även om det inte är bra, så har det blivit betydligt bättre; vådorna har klart kunnat begränsas.

Sedan undrar Jörn Svensson om jag inte kan redovisa några initiativ. Han frågar varför det inte görs någonting och säger att det pytsas ut stöd men att det råder brist på initiativ, fantasi osv. Tag då Norrbotten och tänk bort de satsningar som gjorts! Tänk bort det miljardpaket som statsrådet Rolf Wirtén presenterade för riksdagen och som riksdagen antog. Det är klart att vi kunde hoppas att det skulle bli ännu fler arbetstillfällen. Men vi kan inte säga att denna satsning är försumbar. Jag tycker att Jörn Svensson gör ett stort fel när han helt negligerar denna åtgärd och säger att kommunisterna vill ha

något annat och nytt. Om detta nya och annorlunda funnes skulle vi självfallet ta det. Men vi får här inte någon vägledning av den kommunistiska motionen, för den är nog så torftig när det gäller att komma med förslag. Dessutom är man i tankegångarna så klart centralistiskt inriktad att varken majoriteten eller den socialdemokratiska oppositionen kan följa med.

Sedan finns det naturligtvis balansproblem. Det gäller inte minst de inomregionala obalanserna. Vi säger här att vi måste gå vidare. Men när det gäller de regionalpolitiska satsningarna får vi inte heller tappa bort att där sker en upprustning i accelererande tempo. Om vi tar de fem åren 1979–1984, dvs. den planeringsperiod som nu gäller, så disponerar vi för sådana insatser över 8 miljarder kronor. Det är lika mycket som under de nästan 15 år som vi tidigare bedrivit en lokaliseringpolitik i det här landet. Det är en ökning med ca 3 gånger.

Av dessa drygt 8 miljarder skall 5 miljarder användas för lokaliseringsslån, 1,5 miljarder för avskrivningsslån och 1 miljard för sysselsättningsstöd – det gäller då i allt väsentligt stödområdena 4–6. Offertstöd skall utgå med nära 200 milj. kr. och utbildningsstöd med lika mycket. Stöd till varsorter skall utgå med ca 170 milj. kr.

Man får det intrycket av Jörn Svensson att detta är försumbart eller att det icke existerade. Jag tror att vi kan konstatera att det behövs aktiva insatser. Men det behövs ytterligare insatser både på det ekonomiska området och på det näringspolitiska området, och till detta får regionalpolitiken bli ett gott komplement. Vi får inte glömma att regionalpolitik aldrig kan bli något annat än ett komplement.

Talmannen anmälde att Jörn Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Målet för regionalpolitiken måste vara att skapa så likvärdiga förutsättningar som möjligt mellan landets olika delar och regioner. Regionalpolitiken skall i möjligaste mån göra människorna i hela landet delaktiga av vår allmänna materiella, sociala och kulturella välfärd. Allsidiga regionala arbetsmarknader, där olika slags näringslivs- och samhällsaktiviteter finns representerade, måste skapas. En tillfredsställande offentlig och enskild service måste stå till förfogande.

Dessa mål nås bäst genom att de allmänna grundförutsättningarna görs så likvärdiga som möjligt över hela landet. Enligt vår mening kan detta syfte bäst nås med hjälp av generellt verkande ekonomisk-politiska medel, som tillvaratar marknadsekonomin decentraliserade och effektiva beslutsfattande. Den viktigaste åtgärden är att förbättra aktiviteten i svensk ekonomi genom en allmän sysselsättningskapande politik. Förutsättningen för att kunna bereda arbete åt alla måste baseras på ett konkurrenskraftigt näringsliv.

Det är en politik med generella medel som förmått vända den tidigare ogynnsamma ekonomiska utvecklingen i vårt land. Alla skäl talar för att

generella stimulansåtgärder också inom regionalpolitiken är bättre ägnade än selektiva att nå uppsatta mål. Selektiva åtgärder måste ses endast som ett komplement på vissa punkter. En felaktig inriktning av den generella ekonomiska politiken kan inte korrigeras med selektiva metoder.

Betydande insatser har under drygt ett decennium gjorts inom ramen för regionalpolitiken i syfte att motverka trenden mot en allt snedare befolknings- och näringsstruktur.

De allmänna ekonomiska svårigheter som vårt land brottas med har fått särskilt kännbara effekter inom de områden som redan tidigare varit föremål för regionalpolitiska insatser. Trots betydande ekonomiska satsningar har sysselsättningsutvecklingen i dessa områden varit negativ. En selektiv subventionspolitik är alltså inte ägnad att lösa de problem som framför allt Norrlandslänen har drabbats av.

Det finns anledning att förmoda att de hittills utnyttjade regionalpolitiska stödformerna inte förmår häva den nuvarande trenden. I valet av framtida styrmedel förordar vi moderater sådana stödformer som allmänt förbättrar förutsättningarna att bevara och expandera befintlig industri och att etablera nya företag.

Från dessa utgångspunkter avvisade vi sysselsättningsutredningens alla förslag om en fortsatt utbyggnad av regionalpolitiken med selektiva åtgärder och styrmedel. Det är nu välgörande att konstatera – tidigare var vi ensamma om att kritisera denna mastodontutrednings slutbetänkande – att numera har allt fler tagit avstånd från den väldiga utbyggnad av den offentliga sektorn som utredningen pläderade för. Som framgår av den nyss redovisade sysselsättningspropositionen har regeringen lagt sysselsättningsutredningen åt sidan. Den arbetade med direktiv som inte är relevanta i dagens ekonomiska situation. Enbart utredningsarbetet kostade skattebetalarna nära 11 miljoner. Efter att ha tagit del av socialdemokraternas partimotion som väckts med anledning av den nämnda propositionen är det glädjande att kunna konstatera att även socialdemokraterna tar avstånd från den väg som sysselsättningsutredningens majoritet förespråkade.

Det gångna årtiondet har präglats av djupgående kriser inom betydande delar av vårt näringsliv. Orsakerna till den situation vi hamnat i är flera. Avgörande för krisens djup och dess utbredning över vårt näringsliv är emellertid de missgrepp som varit utmärkande för socialdemokraternas ekonomiska politik och näringspolitik tidigare. Det är inte en marknadsekonomins kris vi nu upplever. Det är en kris som delvis är frambringad och alldeles avgjort är fördjupad genom en felaktig politik under främst 1960-talet och första hälften av 1970-talet. I stället för att föra en näringspolitik som underlättade för företagen belastade statsmakterna under den perioden dem med allt högre kostnader i form av arbetsgivaravgifter samt allt fler restriktioner och föreskrifter på olika områden. Medvetet drev den dåvarande socialdemokratiska regeringen en politik som tycktes syfta till att försämra lönsamheten i näringslivet för att göra företagen mera beroende av statligt ingripande.

Jag vill, herr talman, gärna påminna Anna-Greta Leijon om detta, i

synnerhet därför att hon i egenskap av statsråd i den dåvarande socialdemokratiska ministären hade ett personligt ansvar för denna politik.

Alltsedan regeringsskiftet 1976 har de borgerliga regeringarna sökt att med växlande framgång korrigera denna politik. Det är en lång och tålmodig process, där den internationella konjunkturen och de ständiga oljeprishöjningarna har motverkat en strävan att åter skapa balans i den svenska ekonomin och att i det långsiktiga perspektivet lägga om den ekonomisk-politiska utveckling som socialdemokratien kunde bygga upp *under flera decennier*.

De borgerliga partierna har dess bättre visat sig ha modet att – utan hänsynstagande till risken för kortsiktigt vikande opinionsciffror – ta tag i de grundläggande problemen i svensk ekonomi. När man i dag konstaterar handlingsförslamningen och tvekhågsenheten i fråga om den ekonomiska politiken inom det socialdemokratiska partiet, förstår man värdet av att det är de borgerliga partierna och inte socialdemokraterna som nu regerar i landet.

Förutsättningar för välfärd är produktivt sparande och arbete. De senare årens problem på arbetsmarknaden har kommit att medföra en kraftig omfördelning mellan andelen sysselsatta på den öppna arbetsmarknaden och andelen sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Sysselsättningen har alltför mycket koncentrerats till subventionerade arbeten. Vad vi måste ha klart för oss är att det är det produktiva arbetet som skapar välfärden.

En bärande princip för arbetsmarknadspolitiken skall vara att kraftigt öka andelen sysselsatta på den öppna arbetsmarknaden. Olika former av sysselsättningsstöd med skattemedel får endast ses som tillfälliga åtgärder för att mildra återverkningarna vid stora omställningar på arbetsmarknaden och under lågkonjunkturer. Sysselsättningsstöd med skattemedel skall ses som *ett* sätt att möjliggöra en omvandling på arbetsmarknaden under socialt acceptabla former.

Vad som behövs i Sverige i dag är ett expansivt och konkurrenskraftigt näringsliv, som skapar nya produktiva arbetstillfällen.

I ett tidigt skede av sysselsättningsutredningens arbete föreslog vi moderater att utredningen skulle genomföra en särskild analys av nyföretagandets villkor i Sverige.

Utredningen borde enligt vår uppfattning ha skaffat sig grundläggande kännedom om de faktorer som lett fram till det orimligt låga nyföretagandet. Utredningsmajoriteten avvisade våra krav på dessa punkter. Jag skall ge några exempel på faktorer som kan ha stor betydelse i sammanhanget och som också nu måste beaktas i arbetet på den kommande regionalpolitiska propositionen. Dessa faktorer är lönsamhetsproblemen, skattepolitikens utformning, egenföretagarnas avgifter, arbetsmarknadslagstiftningens utformning, trygghetslagarnas utformning, samhällets centralstyrning och reglering, hot om konfiskatoriska ingrepp genom införande av "löntagarfonder", uppgiftsskyldigheten, brister i utbildningssystemet, otillräcklig

stimulans av forskning och utveckling och ett allmänt negativt företagarklimat.

Nyföretagandet är av central betydelse för vitaliteten och dynamiken inom näringslivet. Ofta byggs nya företag upp kring en innovation eller uppfinning. Så har också många av dagens storföretag tillkommit. Ett lägre nyföretagande innebär alltså att nya idéer långsammare blir förverkligade.

I dagens samhälle, där den tekniska utvecklingen ute i världen löper allt snabbare, kan detta, särskilt på lång sikt, leda till att Sverige får allt svårare att hävda sig gentemot omvärlden. Nyföretagande är väsentligt för att upprätthålla en effektiv konkurrens. Näringspolitiken bör därför stimuleras till nyföretagande och medverka till att undanröja hinder mot nyetableringar. De mindre och medelstora företagen är av väsentlig betydelse för vårt lands ekonomi, liksom för sysselsättningen. Dessa företag svarar för mer än hälften av antalet anställda i det samlade näringslivet, dvs. för drygt en miljon sysselsättningstillfällen. De små och medelstora företagen, av vilka den övervägande delen är familjeföretag, är också mycket betydelsefulla från regionalpolitisk synpunkt.

Summerar man alla de krav på nyetableringar, nylokaliseringar etc. som kommunerna nu har redovisat i det pågående länsplaneringsarbetet, dvs. i Länsplanering 80, kan man konstatera att nyföretagandet i vårt land måste mångdubblas.

Det negativa företagarklimatet speglas av det förhållandet att allt fler företag köps upp. Under de senaste åren har antalet företag, framför allt familjeföretag, som försålts stigit i oroväckande takt.

En bidragande orsak till det ökande antalet företagsförsäljningar torde vara att det allmänna företagarklimatet under flera decennier blivit alltmer otillfredsställande. Många företagare anser sig vara utsatta för en osaklig propaganda, ofta framförd som argument för skilda former av tvångsinsriparanden från statens sida eller för att införa ett system med "löntagarfonder". Företagarna upplever sig inte möta den uppskattning som de finner rimlig för sitt ofta hårda arbete och för den riskfyllda verksamhet som de bedriver. Självfallet kan detta inte undgå att psykologiskt påverka deras benägenhet att göra nya satsningar för framtiden och inte minst i sysselsättningssvaga regioner.

I utskottets betänkande säger vi oss enhälligt vara tilltalade av tanken att ett ökat ansvar för regionalpolitiken i framtiden skall läggas på länsnivå. Jag vill stryka under att det är av väsentlig betydelse att tyngdpunkten i beslutsfattandet i frågor av regionalpolitisk betydelse förskjuts i riktning mot läns- och kommunnivåerna. Det övergripande ansvaret för sysselsättnings- och regionalpolitiken skall självfallet kvarstå hos staten, som fördelar resurser mellan länen och fastställer ramarna för hur dessa resurser skall användas. Men den praktiska verksamheten bör i ökad utsträckning överlätas till landstings- och primärkommunala organ, till enskilda företag och till enskilda människor, vilket ger ett större mått av valfrihet åt alla och oberoende åt dem som berörs. Det kan t. ex. inte vara rimligt att staten skall

detaljgranska och stödja vissa kommuners investeringsprogram. En önskvärd decentralisering skulle i så fall vändas i sin motsats. Socialdemokraterna återfaller emellertid redan i reservationen nr 6 till sitt gamla centralistiska tänkande, när man vill att riksdagen skall exakt bestämma hur de av utskottet föreslagna 20 milj. kr. till Värmland skall fördelas på olika projekt. Då återuppväcks den gamla socialdemokratiska misstron mot att kloka beslut även kan fattas utanför Stockholm.

Landets medborgare har ett solidariskt ansvar för att olika regioner ges rimliga möjligheter till utveckling. En jämn fördelning av arbetstillfällena kan bara åstadkommas genom ett konkurrenskraftigt näringsliv och goda arbetsförhållanden för i synnerhet små och medelstora företag.

Av siffermaterialet i utskottets betänkande framgår att problemen fortfarande är störst i skogslänen, främst i Norrbotten. I denna del av vårt land råder sådana förhållanden med avseende på klimat, avstånd, bristande industriell tradition m. m. att företagsamheten inte kan konkurrera på lika villkor med näringslivet i övriga delar av landet. I dessa delar måste regionalpolitiska insatser göras för att skapa ett med landet i övrigt mera likvärdigt företagsklimat. Dessa insatser bör främst vara av generell natur. Exempel på sådana åtgärder är sänkning av socialförsäkringsavgifterna i stödområdena, olika former av transportstöd och differentierade taxor. Under i varje fall en relativt lång övergångsperiod måste emellertid även riktade stödåtgärder kunna förekomma. Dessa bör dock användas med försiktighet, bl. a. för att man skall kunna undvika att de snedvrider konkurrensen och hotar arbetena i andra företag inom regionen.

Det är vidare viktigt att regionalpolitiken ej blandas samman med de strukturpolitiska åtgärder eller andra insatser som kan behöva göras för att undvika eller mildra företagskriser i de delar av landet där det finns ett rikt förgrenat industrikomplex, som borde möjliggöra omplacering av arbetskraft inom regionen. Regionalpolitiken får inte heller utformas så, att större delen av Sverige blir ett stödområde. Man måste hålla i minnet att regionalpolitikens mål är att utjämna skillnader mellan befolkningstäta och industriellt utvecklade regioner å ena sidan och regioner av glesbygdskaraktär å andra sidan.

Regionalpolitiken skall ha en långsiktig karaktär och vara så utformad att den kompenserar handikapp i form av långa avstånd, klimat och andra strukturella förhållanden av mera långsiktig karaktär. Hade vi här i kammaren sagt ja till alla motioner under föregående riksmöte, då vi fastställde de mera långsiktiga linjerna för regionalpolitiken, hade det i dag funnits stödområden i samtliga län utom i Halland. Detta är absurt. Skall vi som bor i Syd- och Mellansverige mena allvar med vårt förklarande av solidaritet med våra skogslän och Gotland, skall vi inte låta stödområdet breda ut sig över större delen av landet. Då är det inte längre fråga om regionalpolitik. Då blir det i stället en sammanblandning av arbetsmarknads-, närings- och regionalpolitik, som mera liknar byråkrati och planushållning än rejäla insatser där de behövs som bäst.

Emellertid är vi inte främmande för – och särskilt i avvaktan på det

Regionalpolitiken

kommande regionalpolitiska beslutet – att gå in med vissa temporära åtgärder på orter som blivit särskilt utsatta av vissa strukturförändringar. Det framgår av vårt betänkande, och mina moderata kolleger i utskottet kommer att senare i debatten utveckla dessa synpunkter ytterligare.

I samband med behandlingen av den kommande regionalpolitiska propositionen får utskottet tillfälle att mera långsiktigt belysa de regionalpolitiska frågorna. Jag utgår från att den propositionen bl. a. kommer att innehålla förslag till ny inriktning för länsplaneringen. Den måste nämligen ges bättre lokal förankring och kopplas starkare till den löpande verksamheten. Länen bör i större utsträckning utarbeta konkreta förslag efter sina speciella förutsättningar.

Låt mig avslutningsvis återigen slå fast, herr talman, att regering och riksdag mera måste förlita sig på att med ekonomisk-politiska åtgärder göra det möjligt för näringslivet att uppnå en god lönsamhet och därigenom främja nyinvesteringar. Befintlig företagsamhet kan då expandera av egen kraft och sysselsättningen inte bara upprätthållas utan också öka. Med en sådan ekonomisk politik kan regionalpolitiken koncentreras på att lösa de långsiktiga problemen i utsatta regioner – där det främst gäller att kompensera de handikapp i form av långa avstånd, klimat, bristande industriell tradition och andra förhållanden som gör det svårare för näringslivet i dessa regioner att konkurrera med andra företag i mera expansiva regioner.

Genom att på detta sätt göra Sverige "rundare", dvs. i symbolisk form lägga dessa företag närmare marknaderna i Syd- och Mellansverige, får företag i utsatta regioner bättre förutsättningar att konkurrera på mera jämbördiga villkor. Att på detta sätt ge alla företag förutsättningar att tävla med varandra på vad som kan upplevas som mer rättvisa villkor, bör vara ett av de yttersta målen för regionalpolitiken. Det är också nödvändigt för framtiden att rörligheten på arbetsmarknaden underlättas. Till den frågan återkommer utskottet senare i vår.

Herr talman! Med det anförda ber jag till sist att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 17 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Sten Svensson uppehöll sig ganska mycket vid hur dåligt det var på den tiden då socialdemokraterna hade regeringsmakten här i landet och hur bra det har blivit sedan borgarna fick den. Han sammanfattade sitt resonemang i följande mening: Man förstår värdet av att det är de borgerliga partierna och inte socialdemokraterna som har den politiska makten.

Herr talman! Det värdet är väldigt högt. Värdet av de nya lån som vi tvingas ta upp i utlandet för att den här nationen skall kunna leva är 2 miljarder kronor per månad. Det krävs 50 000 verkstadsarbetares hela årsproduktion för att betala räntorna på våra lån. Det är värdet för den svenska nationen av att vi har en borgerlig regering – tyvärr, kan man säga.

Vi socialdemokrater hoppas kunna ändra på detta efter nästa val. Tyvärr

kommer de ekonomiska problem som vi dragit på landet med ett borgerligt styre under två mandatperioder att drabba oss under lång tid framöver. Men det är ingenting att skryta över i kammarens talarstol, Sten Svensson!

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

Anf. 18 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Sten Svenssons anförande var ett mycket märkligt inslag i den regionalpolitiska debatten. Det uppkallar mig till att ställa en fråga till den andre av utskottets talesmän – om hur man i utskottet egentligen har fördelat rollerna.

Här har nu Sten Svensson talat för utskottet. Tidigare har en annan person talat för utskottet. Men de synsätt när det gäller regionalpolitiken som de presenterat är helt olika.

På den ena sidan står en representant för mittenpartierna och talar sig varm för den rådande stödpolitiken. På den andra sidan står en representant för moderaterna och bedriver konservativ profilpolitik. Han varnar för specialriktade åtgärder och betonar de generella åtgärderna.

Vi vet alla att skulle vi inskränka oss till i huvudsak generella åtgärder får vi aldrig bukt med de regionala kriserna. Den regionalpolitik som hittills har förts har i alla fall haft den förtjänsten att man insett att specialinsatser behövs och har en väsentlig betydelse. Att de sedan har varit otillräckliga och felaktiga är en annan sak.

Den som lyssnade på Sten Svensson måste finna att hela hans anförande hade en helt annan accent än det man brukar få höra från centerpartiet och folkpartiet. Jag tycker att herrarna skall reda ut för sig själva vad som är regeringspolitiken! Det var inte förrän i slutet av Sten Svenssons anförande, när han talade om "vi i utskottet", som jag fick klart för mig att han representerade utskottsmajoriteten – han talade ju som en reservant mot sina regeringskollegers politik.

Är detta kanske en bland många orsaker till att regionalpolitiken här i landet inte åstadkommer någonting: Förbrukas det så mycket kraft på dragkrampen inom kanslihuset att det inte blir någonting över för att genomföra de olika åtgärderna?

Det är en mycket mycket säregen markering och profilering som Sten Svensson gör. Den riktar sig inte bara mot oppositionen utan den innebär också en moderat varningssignal åt de övriga två regeringspartierna. Det vore intressant för kammaren och allmänheten att få höra vad det är för spel som pågått bakom kulisserna, vad det är för dragkamp mellan olika borgerliga intressen som finns bakom regeringspolitikens mask.

Anf. 19 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! När jag tidigare hörde Anna-Greta Leijon tala om brukspatroner och annat, förstod jag att Anna-Greta Leijon sitter kvar i det förgångna. Jag vill fråga: Frånkänner sig socialdemokraterna allt ansvar för de 44 årens politik? Finns det ingen som helst självkritik?

Har den utveckling som vi kunnat konstatera som kännetecknande för många branscher och den oro som många känner, inte minst i sysselsätt-

Regionalpolitiken

ningssvaga regioner, inte fått socialdemokraterna att fundera över om de inte vid något enda tillfälle under sitt långa regeringsinnehav själva har framkallat de svårigheter som man nu pekar på? Den bild av strukturproblem, kostnadskris och annat som kulminerade vid tiden för regeringsskiftet 1976 och strax efter som socialdemokraterna målat upp i oppositionsställning är ju en god sammanfattning av följderna av den socialdemokratiska förvaltningen under dessa 44 år.

Vi kan inte särskilt mycket påverka den internationella utvecklingen, men vi är i högsta grad beroende av den, och därmed ökar kravet på oss att förbättra vårt konkurrensläge. Inget sådant ansvarstagande har dock blivit kännemärke för socialdemokraternas oppositionspolitik. I alla era budgetalternativ alltsedan 1976 kan vi notera en fortsättning i gamla hjulspår, dvs. höjda skatter, mera regleringar och ökad statlig styrning, överbud på många statsanslag, fonder och proms och en hel del annat som entydigt skulle medföra ett betydligt högre kostnadsläge för näringslivet med åtföljande svårigheter att hävda sig på den alltmer hårdnande exportmarknaden.

Vi kan nu bara konstatera att socialdemokraterna vill fortsätta på den väg som ledde fram till kriserna 1976 och följande år. I stället för att föreslå åtgärder som kan öka lönsamheten i företagen, som kan öka nyföretagandet och som kan stimulera till ytterligare initiativ och arbetsinsatser pläderar man i reservationerna för ökad styrning, reglering och åtgärder som leder till höjda kostnader. Anna-Greta Leijon bekräftade i sitt anförande att så var fallet. Det förefaller alltså som om en övergång till planhushållning skulle vara det hägrande framtidsmålet.

Till Jörn Svensson vill jag säga att jag i mitt anförande koncentrerade mig på socialdemokraternas reservation nr 1, som tar upp de allmänna riktlinjerna. Det är mot den bakgrunden jag har fört ett långsiktigt resonemang där jag både har givit ett perspektiv bakåt och ett framåt.

Slutligen vill jag i likhet med utskottets ordförande konstatera att utskottet varit helt enhälligt när det skrivit om vpk-motionen: "Ett förverkligande av motionärernas förslag förutsätter en radikal omgestaltning av samhället och införande av en regleringsekonomi som inte är förenlig med vårt nuvarande ekonomiska system." Till det synsättet har alltså även socialdemokraterna anslutit sig.

Anf. 20 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Nej, vi socialdemokrater frånkänner oss inte ansvaret för att ha haft regeringsmakten under en lång period i det här landet. Tvärtom kan jag säga att vi är väldigt stolta över det, därför att under den perioden lyckades man föra fram landet till en situation som i många avseenden var bättre än i världen i övrigt.

Men vi lyckades inte på de 44 åren genomföra allt det som vi önskade. När socialdemokraterna lämnade regeringsmakten 1976, fanns det fortfarande väldigt många olösta problem i samhället, många ojämlikheter, många orättvisor. Det var därför vi tyckte att det fanns anledning att även 1976 rösta på socialdemokraterna.

Det som Sten Svensson och borgare efter borgare tycks glömma bort är att under de senaste fem åren är det inte socialdemokraterna som har suttit vid regeringsmakten, utan det är de borgerliga partierna. Det är de som har den politiska makten i sin hand. Under den perioden har vi sett obalanserna växa i det svenska samhället, lånen i utlandet bli större, arbetslösheten växa. Det ansvaret måste Sten Svensson vara beredd att ta, men det är han tydligen inte. Det kan inte vara så, att socialdemokraterna är orsak till de problem som vi diskuterar i dag i Sverige. Vi har en borgerlig regering, med majoritet i den här kammaren, som kan ta sig an problemen.

Herr talman! Det finns många svårigheter framför oss i regionalpolitiken och med sysselsättningen rent allmänt. Samhället måste, om vi skall kunna klara de svårigheterna, spela en aktiv roll. Genom att överlåta lösningen åt de fria marknadskrafterna på det sätt som Sten Svensson förespråkar kommer vi inte att klara sysselsättningen åt människorna i vare sig Norrbotten, Värmland eller Bergslagen.

Anf. 21 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Sten Svensson försöker nu komma ifrån mitt angrepp genom att försäkra att han och de övriga majoritetspartierna i utskottet är överens. Men Sten Svensson har dock stått här och sagt att ett medel för en enligt honom riktig regionpolitik bör vara att man skall justera trygghetslagarna. Är folkpartiet och centern överens om det? Vi vet nämligen vad det betyder; justera betyder försämra på det moderata språket.

Sten Svensson säger att man måste begränsa stödområdenas utbredning. Själv sitter han som representant för Sjuhäradsbygden. Den ligger i södra Sverige. Jag trodde att centern och folkpartiet både här i riksdagen, på det centrala planet, och ute i Sjuhäradsbygden ändå var överens om att tekoregioner av det här slaget måste ha speciella insatser. Men på Sten Svensson verkar det som om han hade en helt annan uppfattning. Han varnar ju för sådan stödområdesutbredning, som han säger. Hur skall ni ha det egentligen? Hur ser det ut bakom regeringsmasken?

Detta är inte bara något som jag för fram för att hämta en polemisk poäng, utan det är en väldigt tydlig, nästan ideologisk skiljelinje mellan den moderate talesmannen här och den officiella regeringspolitiken när det gäller de regionala frågorna. Den skillnaden är tydlig för var och en som är litet insatt i de här frågorna. Hur klarar ni ut det? Och vad har Sten Svensson för mandat att tala för regeringen i det här fallet? Är det regeringens åsikter eller bara moderaternas han uttrycker? Den frågan går till talesmännen för de övriga borgerliga partierna.

Det är naturligtvis inte min sak att blanda mig i Stens Svenssons dispyt med Anna-Greta Leijon om vilken regering som är skuld till vad. Men jag tycker det hade varit bra, om man hade kunnat litet grand lyfta sig över de här ständiga, ömsesidiga beskyllningarna, för även om en viss regerings politik kan betyda en hel del så är den regionala krisen trots allt ett allmänt problem, som har funnits under alla de senaste regeringarna och som skulle ha funnits och utvecklats i förvärrande riktning, även om vi hade haft en socialdemo-

kratisk regering. Den är alltså inte beroende av regeringen, utan den har sin rot i speciella ekonomiska, strukturella drag i det ekonomiska systemet: den ökande graden av koncentration av kapital, de speciella strukturella problem som är för handen i den här tidsepoken av det ekonomiska systemets utveckling, nedgången av profitkvoterna som leder till försök att kompensera sig genom spekulation, genom utflyttning till utlandet osv. En mängd sådana drag ligger ju bakom förvärrandet av den regionala sidan av den ekonomiska krisen, och det är alltså något som man kan diskutera ur en litet mera objektiv och vetenskaplig synvinkel än bara utifrån perspektivet att man skall beskylla varandra för att ha fört den sämsta regeringspolitiken.

Anf. 22 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har alltså kommenterat den grundsyn som präglar socialdemokraternas reservation 1. Om nu Anna-Greta Leijon inte vill lyssna på mina råd, så kanske hon lyssnar på Bo Jonas Sjönander, som var rådgivare åt den regering i vilken Anna-Greta Leijon tidigare ingick. Han har bl. a. sagt så här:

”Oppositionen har ju fattat som sin uppgift att avvisa allt. Principiellt helt riktiga och oundgängliga beslut äventyras alltid av förekomsten av någon samvetsöm person eller lokalpatriot.” Han säger vidare: ”Vad som behövs är politisk uppoffring lika mycket som ekonomisk.”

Dessa uttalanden ingick i hans tal i Uppsala den 19 mars, och han sammanfattade sin uppfattning i följande sju punkter:

1. Vi måste snabbt och målmedvetet börja eliminera underskottet i bytesbalansen.
2. Vi måste snabbt och målmedvetet börja eliminera underskottet i statsbudgeten.
3. För att möjliggöra detta måste de offentliga utgifternas tillväxt kraftigt bromsas upp.
4. Den svenska industrin måste rustas upp och byggas ut, så att vi på nytt genom eget arbete kan försörja oss.
5. Inflationzbekämpningen måste göras till en realitet.
6. Det samlade skattetrycket kan och bör inte höjas.
7. Den utlovade marginalskattereformen får inte kompromissas bort och förfuskas. I detta ingår att inflationsskyddet av skatteskalen inte överges.

Min grundsyn, säger Bo Jonas Sjönander, kan också illustreras av följande citat: ”Balansen i Sveriges ekonomi måste snarast återställas. Härför krävs kraftfulla åtgärder som måste präglas av framtidstro och realism.

Vårt välbefinnande vilar på det dagliga arbetet och skapas inte av lånefinansierade bidrag och subventioner. Därför måste arbetets värde erkännas, lönsamheten förstärkas och sysselsättningstillfällena inom näringslivet återvinnas.

Det yttersta ansvaret för att nödvändiga åtgärder vidtas åvilar regering och riksdag men också kommunernas beslutande församlingar.”

Klokt sagt, inte sant? Vem kan ha yttrat detta? Jo, citatet återger ett gemensamt uttalande av SAF och LO i samband med träffandet av

löneuppgörelsen, säger Bo Jonas Sjönander.

När man tar del av dessa synpunkter från den tidigare rådgivaren i den socialdemokratiska regeringen, Bo Jonas Sjönander, så finner man en betydande skillnad i synsättet mellan honom och den socialdemokratiska reservation som här har avgivits.

Slutligen vill jag säga till Jörn Svensson att jag har tagit upp vad som bör utvärderas för att man skall se vad som kan göras i syfte att åstadkomma ett bättre nyföretagande, och det var i den andan som jag pekade på dessa faktorer.

Jörn Svensson påstod att jag representerade Sjuhäradsbygden, men det är fel. Jag kommer från Skaraborgs län. Sjuhäradsbygden ligger i en annan valkrets.

Anf. 23 ARNE FRANSSON (c):

Herr talman! Låt mig inledningsvis lugna Jörn Svensson med att säga, att vad utskottsmajoriteten står för när det gäller regionalpolitiken framgår av det utskottsbetänkande som vi behandlar här i dag.

Riksdagen har att ta ställning till arbetsmarknadsutskottets betänkande 1980/81:23 angående regionalpolitiken. Med tanke på att regeringen under nästa riksmöte kommer att för riksdagen framlägga en regionalpolitisk proposition, har utskottet av naturliga skäl inte gjort några mer omfattande markeringar i förhållande till nu gällande inriktning av regionalpolitiken.

I betänkandet behandlas budgetpropositionen och närmare 80 motioner. Med anledning av motionerna har utskottet stannat för att föreslå en temporär förstärkning av det regionalpolitiska stödet till i princip den nivå som gäller inom stödområde 4 för orter i Bergslagen, som har drabbats av strukturomvandlingen i stålindustrin och gruvnäringen. Samma möjligheter skall också gälla för Olofströms kommun.

I sammanhanget finns det anledning att omnämna att centern redan 1979 yrkade att Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner i Örebro län skulle inplaceras i stödområde 4 och Olofströms kommun i stödområde 1. Tyvärr fick vi då inget gehör för detta vid riksdagsbehandlingen, men vi kan nu glädja oss åt att ett enigt utskott ansett det vara nödvändigt med ytterligare regionalpolitiska insatser i dessa kommuner.

Det besvärliga arbetsmarknadsläget i Värmlands län har utskottet även i år ägnat speciell uppmärksamhet. För att åstadkomma en positiv utveckling föreslår utskottet att av de regionalpolitiska medlen 20 milj. kr. skall avsättas för att främja den industripolitiska utvecklingen i länen. Till skillnad från socialdemokraterna anser vi att det bör ankomma på regeringen att i samråd med de regionala myndigheterna bestämma i vilka former medlen skall användas. Socialdemokraterna föreslår nämligen i sin reservation att riksdagen skall uttala hur medlen skall användas. Man har med andra ord inte samma förtroende för länsorganen som majoritetssidan har. Vidare har utskottet understrukit vikten av att arbetet på att decentralisera statlig verksamhet skall intensifieras.

I den centerpartistiska motionen 1811 har vi angivit målsättningen för den

framtida regionalpolitiken. De mål som under 1970-talet har gällt för regionalpolitiken och som senast diskuterats i proposition 1978/79:112 har avsett att "ge alla tillgång till arbete, service och en god miljö var de än bor i landet". Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att denna målsättning kompletteras och utvidgas. Vi måste arbeta för den utveckling som innebär bättre hushållning med resurser och miljö och bättre sociala förhållanden. Vi måste arbeta för en resurssnål produktion och främja en återanvändning. Detta synsätt har också utskottet ställt sig bakom, eftersom man utgår från att den kommande regionalpolitiska propositionen kommer att innehålla preciseringar av det slag som vi har aktualiserat i motionen.

För att skapa regional balans i landet som helhet räcker det inte med isolerade åtgärder. Därför är det helt otillräckligt med regionalpolitiska medel i snäv bemärkelse. Det är viktigt att politiska insatser på olika områden är inriktade på att åstadkomma regional balans.

En förutsättning för att man skall kunna gå vidare och skapa en bättre utveckling är att man kan uppnå en utjämning i fråga om befolkning, sysselsättning och service mellan olika regioner och län. Under 1970-talet har befolkningsomflyttningen mellan länen dämpats. I vissa län har dock befolkningsutvecklingen inneburit en åderlåtning av ytterområden och en kraftig befolkningsökning i primära centra. Det är nu en viktig regionalpolitisk uppgift att åstadkomma bättre inomregional balans. Länsplaneringen måste i högre utsträckning beakta de inomregionala problemen och i än högre grad lägga fram åtgärdsinriktade förslag. Det är också viktigt att samhällets resurser i ökad utsträckning får fördelas på länsnivå.

För att uppnå en effektiv regionalpolitik måste man naturligtvis kräva och också erhålla goda ekonomiska resurser. Men det är också en fråga om på vilket sätt resurserna fördelas. Enligt vår uppfattning är det nödvändigt att de tillgängliga resurserna i första hand kommer de områden i landet till del som har de sämsta förutsättningarna att kunna upprätthålla en tillfredsställande sysselsättningsgrad och service. Det är då främst fråga om kommuner som ligger i Norrlands inland och som har stora svårigheter att upprätthålla en tillfredsställande sysselsättning. Självfallet finns det områden i övriga delar av landet som också behöver regionalpolitiskt stöd. Jag är övertygad om att det framöver är nödvändigt att få ett mer flexibelt system för att göra insatser när sådana behövs.

Industriministern har i budgetpropositionen aktualiserat frågan om en generell sänkning av arbetsgivaravgiften i vissa regioner och anfört att en sådan sänkning skulle vara ett tänkbart regionalpolitiskt instrument. Det är viktigt att utredningen härom arbetar snabbt, så att förslag kan föreligga inför arbetet med den kommande regionalpolitiska propositionen. Enligt vår uppfattning är åtgärder av det här slaget nödvändiga. Självfallet måste man koppla sådana här förslag till krav på dem som erhåller en sänkning. På det här sättet bör det bli ökade möjligheter att skapa nya arbetstillfällen i de kommuner som har det sämst ställt. En sänkning av arbetsgivaravgiften bör emellertid inte bara vara geografiskt betingad utan skall även kunna tillämpas för småföretag i andra delar av landet än dem som berörs av

regionala stödåtgärder. Detta är ett viktigt instrument för att öka intresset för småföretagsamhet, oavsett var denna verksamhet bedrivs.

Vidtages generella sänkningar av arbetsgivaravgiften i vissa regioner och för småföretag, måste en högre avgift uttagas i expansiva områden. Vi har svårt att förstå att man från socialdemokratiskt håll är negativt inställd till detta förslag, som utan tvekan skulle underlätta företagsetablering i glesbygdskommuner. Ja, man är t. o. m. så negativ att man avvisar förslaget om utredning och alltså inte är beredd att ställa upp bakom detta.

Om föreslagna åtgärder inte skulle ge åsyftat resultat är vi från centerns sida inte främmande för att föreslå någon form av etableringskontroll. På så sätt skulle näringslivet få ta ett regionalt ansvar – i motsats till nuläget, då näringslivet gör vissa vinster på centraliseringen men samhället får betala centraliseringsskadorna.

Avslutningsvis finns det anledning att framhålla att det är viktigt att regionalpolitiken baseras på en helhetssyn på samhällsutvecklingen ur social, samhällsekonomisk och ekologisk synpunkt. Det innebär att regionalpolitiken inte får ses som en avskild sektor. Tvärtom måste de regionalpolitiska målen vara övergripande för all samhällelig verksamhet.

Med det anförda får jag, herr talman, yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets betänkande på samtliga punkter.

Anf. 24 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig ta litet tid i denna debatt, som redan i övrigt är lång nog. Jag vill ställa en liten fråga till Arne Fransson. Hans anförande är också ett märkligt inlägg i debatten, nästan lika märkligt som Sten Svenssons.

Här får vi nu den andra ytterkanten, den andra extremen i regeringspolitiken. Här står en företrädare för regeringsblocket och talar om att centern inte är främmande för etableringskontroll. Vad säger den moderate koalitionspartnern om det? Här för Arne Fransson ett, som jag tycker, helt riktigt och intressant resonemang om att det finns en skillnad mellan den samhälleliga lönsamheten och den privatekonomiska lönsamheten, som man måste beakta, och att denna skillnad i och för sig är ett argument för att ställa vissa krav på det privata kapitalet. Det är en riktig tanke, såvitt jag kan se, men hur hänger det ihop med den moderata profilpolitik som vi hörde utvecklas av Sten Svensson tidigare? Vad är det som är regeringspolitik i detta? Att Arne Fransson står för Arne Fransson och att han åtminstone står för en del av centerpartiet, det framgår tydligt. Att Sten Svensson står för moderaterna framgår ännu tydligare. Men vem av er står för regeringen?

Anf. 25 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Som jag inledningsvis sade står utskottsmajoriteten när det gäller regionalpolitiken självfallet helt bakom skrivningen i arbetsmarknadsutskottets betänkande. Av betänkandet framgår det ju att vi ställer upp bakom selektiva åtgärder, varvid man även kan tänka sig generell verkande medel för att på det sättet förbättra den regionala balansen i vårt land.

Beträffande frågan om etableringskontroll kan jag nämna att vi även vid

tidigare tillfällen förklarat oss inte vara främmande för en sådan, om det med dagens möjligheter inte går att åstadkomma en positiv utveckling här i landet. Vi vet att införandet av etableringskontroll i och för sig kanske är ett trubbigt instrument, men det finns också andra administrativa styrmedel som är tänkbara i detta sammanhang. Låt oss emellertid avvakta utvecklingen.

Anf. 26 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är ju fröjdefullt att de tre regeringspartierna är överens om det som står i utskottsbetänkandet, men ni är tydligen mycket oense om tolkningen. Jag vill låta Arne Fransson illustrera detta genom att låta moderaterna svara på frågan: Vilka inom moderata samlingspartiet är intresserade av en etableringskontroll?

Anf. 27 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Detta är naturligtvis en fråga som Jörn Svensson inte bör ställa till mig utan till företrädarna för moderata samlingspartiet. Jag har framfört centerns uppfattning i frågan, och den står jag självfallet för.

Anf. 28 BERNT NILSSON (s):

Herr talman! Industriministern har i debatten varit kritisk mot de socialdemokratiska synpunkterna. Han tyckte att våra reservationer präglas av allmänt tal. Utskottsordföranden, för sin del, tyckte att vi tagit upp endast marginella frågor.

Jag skall gå in på reservationerna litet närmare och sedan ställa frågan, om man verkligen anser att det rör sig om marginella saker. I varje fall kan man få uppfattningen att det gäller marginella frågor, eftersom industriministern inte är mer intresserad än att han underlätit att ta upp dem i en särskild proposition. Han befann sig inte heller i kammaren längre än en timme när detta behandlades. Efter en timme avvek han, och det tyder inte på att han har något större intresse av vad som avhandlas här. Detta är märkligt, eftersom det ändå kommit ett åttiotal olika motioner, representerande hela landet. Trots detta hanterar regeringen det hela så där allmänt.

Förutsättningarna i nuläget för att kunna bedriva en effektiv regionalpolitik är små, vilket beror på att man inte kan se regionalpolitiken isolerad från annan politik. Det är självklart att det ekonomiska läget har utomordentligt stor betydelse, vilket också framhållits här tidigare. Det redovisas våldsamma budgetunderskott, och regeringen är tvungen att låna 100 milj. kr. per dag för att hålla det hela flytande. Då blir det inte mycket över för arbete med regionalpolitiken. Till detta kan läggas att industrisysselsättningen har gått ned för varje år, trots att annat utlovades i mitten av 1970-talet. Skall man lokalisera företag sker detta lättast med industriföretag. Det är klart att det finns vissa undantag, men rent generellt gäller detta. I och med att basen härför försvinner finns ju inte några förutsättningar för lokalisering.

Serviceverksamheten återstår. Den får man i regel placera där människorna bor. Industriinvesteringarna går fortfarande ned. Trots att industri-

företagen har haft god likviditet och möjligheter att göra de nödvändiga insatserna, har de struntat i detta. Företagen använde, som bekant, pengarna för bankaffärer och mycket annat. Med andra ord, industriföretagen sviker sin uppgift när det gäller att skapa sysselsättning, något som man ju enligt borgerlig ideologi skall skapa. Nu finns det endast ett fåtal industriföretag att bedriva regionalpolitik med. Därtill kan läggas att det privatägda näringslivet oftast inte vill lokalisera till orter där sysselsättning bäst behövs, exempelvis i Norrlandslänen – i varje fall inte utan mycket kraftig subventionering och annat stöd.

En annan faktor som påverkar den regionalpolitiska situationen är det extremt låga bostadsbyggandet. Vidare skapar givetvis den stora inflationen ett ohållbart läge just när det gäller bostadskostnaderna. Vi kommer ju upp i bostadskostnader som gör det omöjligt för vanligt folk att hyra eller att köpa bostad. När var femte eller sjätte person är beroende av byggandet här i landet, det gäller olika byggmaterial m. m., är det uppenbart att den här frågan är av utomordentligt stor betydelse.

Enligt uppgifter som har kommit till utskottet kan man konstatera att det på byggarbetsidan finns en arbetslöshet som i vissa län närmar sig 20 %. Då har det, enligt vår åsikt, gått för långt. Det finns ett bostadsbehov, och därför är det obegripligt att regeringen hanterar frågan på detta sätt. Arbetslösheten, permitteringsarna och varslen ökar. Antalet personer som arbetar korttidsvecka har ökat mycket starkt under senare tid. Detta äger rum i områden som normalt inte har sådana här svårigheter, exempelvis Skåne som nu redovisar en totalt mycket stor arbetslöshet. Bedömningar ger också vid handen att arbetslösheten kommer att öka katastrofalt, men detta bekymrar tydligen inte regeringen. Man säger att antalet sysselsatta har ökat och pekar då på den statistik som ges ut. Det är väl för att "peppa" upp sig själva och få en hög svansföring. Antalet sysselsatta har visserligen ökat, men detta beror ju till största delen på att det är fråga om deltidssysselsatta. Den totala arbetstiden har i stället minskat – det är sanningen.

Regeringen har alltså inte skapat grundförutsättningarna för att vi skall kunna bedriva en regionalpolitik. Läggas därtill att de s. k. sparplanerna har torpederat den offentliga sektorn – den skall ju som bekant minskas med alla medel – innebär det här mycket betydande svårigheter.

Nu har ju länen haft möjligheter att ta upp de här frågorna i länsplaneringen och påvisa sina behov. Jag sitter själv med i Kalmar läns länsstyrelse och har arbetat med detta. På den fackliga sidan har vi lagt ner ett rätt omfattande arbete på sådana här frågor.

Jag har i dagarna fått ett svar från regeringen om vad man tänker göra med det åtgärdsförslag som lagts fram. Det krävdes förra året att vi skulle få en mera åtgärdsinriktad länsplanering. Regeringens svar till Kalmar läns länsstyrelse innebär i stort sett att man kommer att få 3–4 miljoner, och det skall ombesörja det mesta. Det är ju en helt orimlig sats. Det ger över huvud taget ingenting i fråga om sysselsättningstillfällen, som jag ser det. Det är förvånande att man från regeringens sida tar så lätt på den planering som görs ute i länen.

Nu säger industriministern att man avser att nästan stoppa upp länsplaneringen. Och om den bedrivs på det sätt som sker i dag, kanske man kan göra det. Men jag tror ändå att det vore klokt om regeringen försökte att noga analysera de aktuella förslag som kommer in från de olika länen, för att få fram de sysselsättningstillfällen som behövs.

Situationen är alltså väldigt prekär för det regionalpolitiska arbetet. Detta gör att jag skulle vilja ställa några frågor till utskottsmajoritetens representanter, eftersom industriministern inte är här.

Hur skall sysselsättningstillfällena skapas i fortsättningen? Och vem skall göra det? Industrissysselsättningen skall dras ner, säger man själv, därför att kostnadsläget är för högt m. m. Den offentliga sektorn skall dras ned. Vem skall då skapa jobben? Jag vill påstå att det är bråttom i det här läget. Vi har enligt min mening inte råd att ha en så hög arbetslöshet när landet blöder på det sätt som det gör i dag. Har vi inte i stället en situation där vi borde ha så att säga "varje man vid pumparna" för att skapa produktion som vi kan sälja och med vilken vi kan få bort skulder till utlandet m. m.?

Det är i första hand kvinnor och ungdom som drabbas av arbetslösheten. Man har i stor utsträckning tagit bort möjligheterna för ungdomarna att få beredskapsarbete. De skall in på gymnasiet i stället, säger man. I dagarna läser vi om att ett mycket stort antal ungdomar – hur stort vet vi inte i dag – över huvud taget inte kommer in på gymnasiet. Vad skall de ungdomarna göra i fortsättningen? Jag skulle gärna vilja ha svar på de här frågorna av utskottsmajoriteten.

Vi menar att det måste till en målmedveten och kraftfull näringspolitik så att man kan skapa de jobb som är förutsättningen för att driva regionalpolitik. Vi socialdemokrater förordar vidare stimulansåtgärder som kombineras med administrativa styrmedel, exempelvis etableringskontroll. Jag håller med Jörn Svensson om att det skulle vara intressant att veta vem Arne Fransson talar för när det gäller etableringskontrollen. Är det regeringen, eller vem är det? Sanningen är ju den, att om vi inte får etableringskontroll riskerar vi att få en spridning som inte är önskvärd här i landet. Vi får nämligen i allmänhet större och större företag, och det innebär att det blir färre och färre enheter att bedriva regionalpolitik med.

Vi anser dessutom att all ekonomisk stimulans bör fordra motprestationer. Det får inte tillgå på det sätt som regeringen hanterade skogsägarna på, både i norra och i södra Sverige, när man bara pytsade in pengar utan att över huvud taget ställa några krav. Vi måste alltså få ökad sysselsättning för de pengar som sätts in.

Vidare anser vi att det är långt förmånligare att använda selektiva åtgärder eftersom de ger betydligt bättre resultat än de generella.

Jag vet inte om Elver Jonsson anser att det jag nu har nämnt är allmänt tal, som industriministern karakteriserar det, eller bara marginella saker. Det skulle vara intressant att veta det.

Jag ber att få yrka bifall till reservation 1.

Vi hävdar också från socialdemokratisk sida att samhället måste få tillfälle att göra en lokaliseringpåverkan av tjänsteproduktionen. Den är i regel

lokaliserad till storstadsregionerna, medan däremot själva tillverkningen ofta finns ute i landet. Vi måste få styrmedel för att påverka den här förläggningen, och då bör exempelvis etableringskontrollen vara en lämplig åtgärd. Vi vet att det lokaliseringssamråd som tidigare funnits helt enkelt har varit meningslöst. Det gäller alltså att i första hand få fatt i de mer kvalificerade funktionerna i den här verksamheten. Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall även till reservation 2.

Beträffande reservation 5 har vi reserverat en annan uppfattning än utskottsmajoriteten om motiveringen. Vi får återkomma till den frågan i samband med att proposition 1980/81:130 om industripolitikens inriktning skall behandlas här i kammaren.

Herr talman! Som representant för Kalmar län skulle jag också vilja ta upp några synpunkter på de problem som finns i länet. Det gäller speciellt det som tas upp i det särskilda yttrandet 2 angående Kalmar Varv.

Utskottet har i samband med behandlingen av det regionalpolitiska betänkandet haft att ta ställning till sysselsättningssituationen för ett antal varv i Sydsverige. Utskottet har därvid stannat för att de här frågorna skall behandlas i samband med varvspropositionen, nr 131. Med hänsyn till regeringens tidigare handläggning av stöd till Kalmar Varv, som f. ö. nu behandlas och undersöks av konstitutionsutskottet, anser vi att det finns starka skäl som talar för att staten tar sitt ansvar för den situation och de problem som kan uppstå i Kalmar.

Till den omständigheten att det nu är fråga om ett privatägt varv, kan man hänvisa till att de övriga varven inom Svenska Varv också har varit privata tidigare. Det skulle ju se rätt egendomligt ut om man helt nonchalerade Kalmar Varv i sammanhanget. Men vi får som sagt återkomma till detta i samband med varvspropositionens behandling.

Vad i övrigt gäller Kalmar län så har man stora bekymmer där, och det framgår inte minst av vår motion 621. Vi har stora problem inom skogsindustrin, massaindustrin, glasindustrin och byggnadsmaterielindustrin. Stora delar av verkstadsindustrin har betydande svårigheter i dag, och det gäller kanske också bilindustrin. Regionalpolitiska insatser av olika slag måste därför snabbt till om sysselsättningen skall räddas. Kalmar län har det i särklass lägsta antalet statligt anställda, och det bör korrigeras så snart tillfälle ges.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

Anf. 29 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Det finns, med tanke på Bernt Nilssons anförande, anledning att påminna om att antalet sysselsatta i detta land under perioden 1976–1980 har ökat med 145 000. Det framgår av statistiken, och statistiken är självfallet inget självändamål. Det har den aldrig varit, och det kommer den heller inte att bli.

Av Bernt Nilssons inlägg framgick att han anser att de regionalpolitiska medlen och ramarna inte är tillräckliga. Det bör då noteras, vilket också görs

i utskottsbetänkandet, att det är en enig riksdag som har fastlagt de ramar som gäller för den regionalpolitiska stödverksamheten de närmaste åren framöver. Jag vill för egen del hävda att det inte får råda brist på regionalpolitiska medel. Sådana måste finnas, så att man kan göra satsningar på projekt som kan bli aktuella.

Bernt Nilsson ville göra gällande att man från regeringens sida tar lätt på de länsrapporter som kommer in. Jag kan försäkra Bernt Nilsson att så inte är fallet. Det sker ett mycket gediget och omfattande arbete i industridepartementet, där man går igenom varje län. Och de regionala sammandragningar med företrädare för länsmyndigheterna som har ägt rum ute i landet vittnar om det intresse som industriministern har för dessa frågor.

Det viktiga är att man använder de regionalpolitiska medlen på ett riktigt sätt, så att de pengar som sätts in ger största möjliga sysselsättning. På den punkten håller jag med Bernt Nilsson. Därför blev vi förvånade när man från socialdemokratisk sida var så angelägen att i varvsindustrin satsa stora belopp i form av anställningsgarantier, som inte skapade några nya arbetstillfällen. Dessa pengar kunde på ett mera produktivt sätt ha använts i andra delar av landet för att skapa nya arbetstillfällen som hade kunnat bli av bestående värde.

När det gäller att skapa sysselsättningstillfällen tror jag att det är viktigt att vi framöver i ökad utsträckning sätter vår tilltro till de små och medelstora företagen. Det är på detta område som vi har de största förutsättningarna att trygga arbetena i olika regioner i landet.

Anf. 30 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! När det först gäller statistiken så visar denna mycket riktigt att antalet sysselsatta har ökat. Men jag förmodar att Arne Fransson var med vid utskottets besök hos AMS, då vi fick en klar redovisning av hur det hela ligger till. Det visade sig nämligen att det till största delen är fråga om en ökning av antalet deltidssysselsatta och att den totalt arbetade tiden är mycket lägre än vad den tidigare har varit. Jag menar att det då är fel att gå ut och försöka inbilla folk att sysselsättningen ökar. Visst är det fler som jobbar, men den totala produktionen motsvarar inte alls vad statistiken visar.

När det gäller länsrapporterna kan jag naturligtvis inte dra igenom hela det svar som vi i Kalmar län har fått på länsrapporten. Men jag skall senare visa det för Arne Fransson, så får han ta ställning till om arbetet verkligen har gett så mycket som man här vill låta påskina. Tvärtom har arbetet med länsrapporterna ute i länen uppfattats som meningslöst därför att regeringen inte tar någon hänsyn till dem – om det nu beror på att man inte har några pengar till det skall jag lämna därhän. Några resurser ute i länen för att de själva skall kunna skapa sysselsättning finns helt enkelt inte, och därför är det problem.

Men, Arne Fransson, vem var det som skulle skapa de här jobben? På den offentliga sidan skall det ske en minskning, industrisysselsättningen minskar, och människorna har svårt att få utbildning. Vem är det som skall skapa jobben, och vem skall ta hand om de ungdomar som i dag kommer ut på

arbetsmarknaden och som inte får plats i gymnasieskolan – för att inte tala om kvinnorna?

Anf. 31 ARNE FRANSSON (c) replik:

Herr talman! Låt mig återkomma till statistiken. Antalet sysselsatta i det här landet har ändå – det kommer vi inte ifrån – ökat med 145 000 sedan 1976. Det har alltså varit en positiv utveckling under de här fem åren. Sedan håller jag med Bernt Nilsson om – och det framgår också av statistiken – att ökningen i stor utsträckning gäller människor som valt deltidsarbete. Men det måste vi se som något positivt – det finns många människor i det här landet som önskar få deltidsarbete, och insatserna i samhället från dem är lika värdefulla som från dem som gör ett heltidsarbete. Därför bör vi även i fortsättningen stimulera dem som är intresserade och har möjlighet att ta deltidsarbete.

Beträffande länsrapporterna och utvecklingen i länen vill jag säga: Jag tillhör dem som – och det sade jag också i ett tidigare anförande – anser det viktigt och angeläget att länsmyndigheterna i ökad utsträckning får medel som de själva kan disponera på det sätt som de finner mest lämpligt. Jag tror att det är nödvändigt att flytta ner beslutanderätten ifrån central till regional nivå – för det är där som man bäst känner till på vilket sätt man bör använda de medel som statsmakterna har möjlighet att ställa till förfogande för resp. län.

När det gäller sysselsättningen tror jag inte att man skall vara så pessimistisk som Bernt Nilsson är i fråga om den framtida utvecklingen inom industrin. Vi har många företag som uppvisar en positiv utveckling, och det finns ett stort intresse för att bilda småföretag – det vittnar den kampanj om som har startat. Och jag tror det är viktigt att vi som politiker – oavsett vilket parti vi tillhör – ser positivt på möjligheterna för de mindre och medelstora företagen att utvecklas i gynnsam riktning och därmed skapa arbets- och sysselsättningstillfällen i regioner som har det besvärligt i dag.

Slutligen beträffande den offentliga sektorn: Det är inte så att man helt har lagt locket på, utan det fordras även framöver en utveckling av sysselsättningen inom den offentliga sektorn – men den måste ske i mer dämpad takt än vad som var fallet under 1960- och 1970-talen.

Anf. 32 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! Än en gång beträffande statistiken: Arbetsmarknadsstyrelsen har ändå – och det vet Arne Fransson också – räknat fram att det visserligen är fler sysselsatta men att den totalt arbetade tiden är avsevärt mindre. Man pekar på att det från 1975 till 1978 var en minskning av arbetstiden motsvarande 40 000 sysselsatta. Då menar jag att det handlar om att försöka göra svart till vitt. Den ökade arbetslösheten vittnar också om att det måste vara något fel.

Vad det sedan gäller länsstyrelserapporterna vill jag säga att dessa självfallet har sitt berättigande, under förutsättning att regeringen tar dem ad notam och försöker göra någonting av de förslag som kommer fram. Man

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

Regionalpolitiken

måste ömsesidigt försöka få fram resultat av det hela. Men så är ju inte alltid fallet, utan det kan bli som i Kalmar län, där rapporten bara resulterade i att regeringen hänvisade till att länet skulle få ett fåtal miljoner till undersökningar och utredningar. Då är det inte mycket man kan göra.

Arne Fransson sade också att han ansåg att länsstyrelserna borde få mera pengar, men några sådana medel har vi i varje fall inte ännu sett någonting av, och vi lär väl inte heller få göra det med det ekonomiska läge som den borgerliga regeringen försatt oss i.

Arne Fransson undviker att över huvud taget ge ett svar på den fråga jag ställde. När nu de privata arbetsgivarna sviker, när de inte skapar sysselsättning utan i stället ägnar sig åt bankaffärer, när den offentliga sektorn skall dras ner, när man inte kan bereda ungdomarna plats i gymnasieskolan – vem är det då som skall ta hand om de här ungdomarna, vem är det som skall skapa jobb åt dem? Jag har ännu inte fått något besked om detta, men kanske kan industriministern ge mig det.

Talmannen anmälde att Arne Fransson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 33 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Bernt Nilsson har när det gäller länsplaneringen råkat ut för några allvarliga missförstånd, som jag anser att vi måste korrigera innan debatten går vidare.

Bernt Nilsson säger att regeringen inte tar hänsyn till länsplaneringen. Jag vill då säga att när ett antal länsstyrelser med socialdemokratisk majoritet 1978 ville lägga ner länsplaneringsmodellen, så protesterade jag och fortsatte att genomföra länsplaneringen enligt planerna. Det är jag i dag glad för. Den länsplaneringsomgång vi nu har genomfört har enligt min mening givit mycket bra material. Vi har fått ett underlag för den fortsatta dialog mellan central statsmakt och regionala myndigheter som är nödvändig. Jag kan också notera att den omständigheten, att vi nu har försett länsstyrelserna med medel genom de speciella åtgärdsanslagen för att de skall kunna konkretisera länsplaneringen och göra den mer åtgärdsinriktad, har ökat planeringens betydelse för den regionala utvecklingen. Som jag sade i mitt tidigare anförande har vi dessutom för innevarande budgetår ökat detta anslag till 40 miljoner, vilket på sitt sätt kan ses som en illustration till den vikt vi lägger vid länsplaneringen.

De tre regionala konferenser med länsstyrelsernas lekmannarepresentanter och tjänstemän samt landshövdingarna som vi har genomfört, varav den senaste genomfördes i går i Växjö, har entydigt givit belägg för att man från länsstyrelsernas sida tycker att systemet med länsplanering är meningsfullt. Jag vågar säga att vi tillsammans nu har kommit fram till en överensstämmelse i värderingen, att man något skall förändra karaktären i det här systemet. De län som fortfarande vill ha övergripande länsprogram skall självfallet fortsätta med detta, medan länsplaneringen i övrigt skall bli mera åtgärdsinriktad, dvs. inriktad på en mera distinkt prioritering av åtgärder i

sektorsvisa program och över huvud taget inriktad på att skapa ett bättre beslutsunderlag för konkreta insatser i länen.

Bernt Nilsson har som sagt råkat ut för ett allvarligt missförstånd när det gäller länsplaneringen, och jag vill därför sammanfattningsvis säga att länsplaneringen har en stor betydelse i det regionalpolitiska arbetet. Den kommer även fortsättningsvis att vara en hörnsten i detta arbete.

Anf. 34 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är mycket möjligt att den länsplanering som genomförts har stor betydelse, men vi har inte sett resultatet än. I varje fall tycker jag, som följt länsplaneringsarbetet i Kalmar län under snart ett tjugotal år – ända från det att man började med arbetet – att när vi nu kommer in i krissituationer, så ger det här arbetet ingenting.

Det är alldeles riktigt att man ställer ett antal miljoner till förfogande för att länsstyrelserna skall kunna göra utredningar och annat. Men om jag inte minns fel fick vi i Kalmar län 3 eller 4 miljoner förra året. Tar vi den av industriministern angivna totalsiffran på 40 miljoner som en indikation på vilken betydelse man tillmäter länsplaneringen, så ifrågasätter jag kanske regeringens ambition i sammanhanget med hänsyn till den stora betydelse länsplaneringen har. De 3 eller 4 miljoner som vi fick i Kalmar län under den förra länsplaneringen skulle användas till att ombesörja lösningar på alla problem som vi över huvud taget har i länet.

Samma sak gäller i dag. Men jag tror att verksamheten rätt upplagd skulle kunna vara utomordentligt bra. Det förutsätter i så fall att regeringen ser igenom dessa förslag närmare, sätter sig ned tillsammans med resp. länsstyrelser och diskuterar: Vad kan vi göra tillsammans? Vad kan vi göra från regeringen, från länsstyrelsen, från näringslivet i länet osv.? Då tror jag att det här skulle kunna vara en alldeles utmärkt väg att gå, som kan ge resultat.

Avslutningsvis skulle jag vilja upprepa den fråga som jag ställde till Arne Fransson: Vem är det som skall skapa jobben? När det privata näringslivet sviker och inte skapar den sysselsättning som behövs, när den offentliga verksamheten skall dras ner, när skolorna är stängda – vem skall då ta hand om ungdomen och de arbetslösa?

Anf. 35 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Först till Jörn Svensson med anledning av frågan om etableringskontroll: Det förhållandet att Arne Fransson och kanske ytterligare personer i kammaren uttalar en viss förtjusning över etableringskontrollen förändrar inte moderata samlingspartiets inställning till den frågan, och vår uppfattning tror jag är ganska välkänd för Jörn Svensson m. fl.

Vilka förslag regeringen kommer med i frågan framgår säkerligen av propositionen till nästa riksmöte. Min förhoppning är att en regering, som i grunden har en positiv syn på marknadsekonomins möjligheter, också skall lägga fram förslag som harmonierar med denna positiva syn på en liberal marknadsekonomi. Jörn Svensson får måhända ge sig till tåls till dess.

När det gäller Bernt Nilssons frågor om vem som skall skapa jobben och hur de skall skapas, samtidigt som den offentliga sektorn torpederats av sparplanen, måste man ju fråga Bernt Nilsson: Vad har Bernt Nilsson själv för idéer om det här? Hur skall vi kunna öka den offentliga sysselsättningen, om vi samtidigt är överens om att dra ner volymökningstakten i den sektorn?

Bernt Nilsson säger vidare att han vill se "alle man till pumparna", och det är jag helt övertygad om. Utan att vara alltför lustig kan jag kanske säga att Bernt Nilsson, som på sin hemort har en pumpindustri i närheten, kan väl gå ut till denna och fråga var man vill se arbetstillfällena skapas och till vem arbetskraften skall komma.

Herr talman! Regionalpolitikens mål bör vara att skapa så likvärdiga förutsättningar som möjligt mellan landets olika delar inom de ramar som landets totala ekonomi medger. En resursskapande ekonomisk politik utgör därför själva grunden för en framgångsrik närings-, regional- och arbetsmarknadspolitik.

Utan en ekonomisk politik som aktivt stimulerar enskilda människors arbetsvilja och skaparglädje genom rimliga marginalsatser och företagens investeringsvilja genom ökad lönsamhet kommer regional- och arbetsmarknadspolitiken att bli någon form av politikernas kosmetika för att hjälpligt dölja det svenska näringslivets återtåg i en hård, övermäktig internationell konkurrens.

De problem som företag, hela branscher och regioner brottas med i dag kommer vi inte att lösa med en aldrig så ambitiös regional- och arbetsmarknadspolitik.

Företag, branscher och regioner kommer att slås ut, om vi som politiker inte vågar ta itu med vissa grundläggande problem, som rör det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft.

I den flod av motioner som rör regionalpolitiken återkommer ständigt med variationer på samma tema begrepp som strukturkriser, sviktande sysselsättning, krav på nya jobb, ersättningsindustrier och därtill hörande krav på statliga insatser för att trygga jobben och framtiden för människor i olika delar av landet.

Motionerna speglar bilden av ett Sverige, präglad av 1970-talets överkonsumtionspolitik och allt hårdare ansatt av internationell konkurrens, som på område efter område blir vårt land övermäktigt.

Ordet strukturkris används ofta som beskrivning av vad som sker i vårt näringsliv. Som alla modecord används det i tid och otid och ger ibland intryck av någon ödesbestämd väg som vårt näringsliv måste vandra utan att självt kunna påverka denna vandring.

Självfallet finns det inslag av strukturkriser i svenskt näringsliv, exempelvis inom teko-, stål-, glas- och varvsindustrin. Men de strukturella förändringarna har i flera fall i hög grad betingats av förändringar av de relativa produktionsfaktorkostnaderna till Sveriges nackdel. Arbetskraftskostnaderna har tveklöst haft stor betydelse härvidlag.

Det är naturligt att människor känner oro inför framtiden, då företag slår

igen – företag som ibland dominerar en orsts hela arbetsmarknad. De många motionerna som vi i dag behandlar speglar denna oro. Regioner med en bräcklig och dåligt differentierad arbetsmarknad får allt sämre motståndskraft, den industriella miljön tunnas ut osv.

Erfarenheterna pekar med stor tydlighet på att där den industriella nedläggningen och uttunningen börjat, där är det svårt att hejda den. Återuppbyggnadsarbetet är oftast tids- och kostnadskrävande och långt ifrån säkert att lyckas.

Kraven och önskemålen på att samhället då skall engagera sig uttalas allt tydligare. Från flera håll uppfattas det som en självklarhet att samhället då skall engagera sig i form av regional- och arbetsmarknadspolitiska insatser. Även de finns som tror att samhället besitter en gudabenådad kompetens att trolla fram ny sysselsättning och alternativ produktion. Men fler och fler börjar med fog att ifrågasätta denna utveckling.

Insikten är nu stor om att säker sysselsättning och framtidstro skapas i väl skötta, effektiva och lönsamma företag. Steget borde då sakligt inte vara alltför stort till insikten om kostnadsläget stora betydelse för konkurrenskraft och lönsamhet.

Totalbilden av 1970-talets samtliga lönerörelser utgör en skrämmande bild av hur vi i den solidariska lönepolitikens heliga namn medvetet eller omedvetet aktivt bidragit till att göra tiotusentals människor arbetslösa.

Vårt etablerade avtals- och lönesystem har förhindrat nästan varje form av seriös diskussion kring alternativa vägar att rädda jobb i nedläggningshotade företag.

Alla tankar kring frusna löner eller temporärt sänkta löner har hittills föraktfullt avvisats, ofta på en nivå långt ovan de berörda arbetstagarna.

Herr talman! Jag är medveten om att detta är utomordentligt kontroversiella frågor. Det har i det här landet hittills ansetts som de avtalslutande parternas rätt att utan inblandning från politikerna sköta löneförhandlingar oavsett vilka lönenivåer man gjort upp på. Parterna, sägs det, är beredda att ta sitt ansvar.

Så länge det pågick en kraftig expansion i den svenska ekonomin, på 1950- och 1960-talen, höll dessa teser. Men vad är de värda i dag? Vem sörjer för arbetstrygghet för de anställda i olönsamma företag? Ropen på stöd till såväl anställda som företag har ihärdigt skallat under de senaste åren. Sysselsättningssvaga regioner har genom företagskriser ytterligare åderlåtits.

Herr talman! Jag skall nu inte vidareutveckla mina tankar kring dessa frågor. Jag är övertygad om att vi kommer tillbaka till dem då vi i kammaren skall debattera bl. a. den framtida arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken. Jag är nämligen förvissad om att 1980-talet kommer att ställa krav på att man kan lösa problemet med sysselsättningstryggheten med helt andra metoder än dem vi hittills varit vana vid. Även detta kommer att kräva ett ny- och omtänkande av betydande slag.

Låt mig efter dessa inledande synpunkter om regionalpolitikens roll i relation till ekonomisk politik och lönepolitik något beröra ett par instrument i den regionalpolitiska åtgärdsarsenalen som ofta förs fram som verknings-

fulla i detta arbete och vilka flera motioner och två socialdemokratiska reservationer berör.

Tillgång till ändamålsenliga industrilokaler utgör tveklöst en viktig lokaliseringfaktor. I det nuvarande stödsystemet ingår därför olika former av stöd till uppförande och uthyrning av denna typ av lokaler. Redan 1972 tog riksdagen beslut om att inleda försök med s. k. industricentra på regionalpolitiskt prioriterade orter. Stiftelsen Industricentra med säte i Skellefteå fick som uppgift att planera, uppföra, äga och förvalta anläggningarna. Dessutom verkar stiftelsen också aktivt för att rekrytera lämpliga företag till lokalerna.

Totalt har ca 237 milj. kr. beviljats Stiftelsen Industricentra i form av lokaliseringstöd och kapitaltillskott. Drygt 40 000 kvadratmeter lokaler har uppförts till en kostnad av 156 milj. kr., varav 100 milj. kr. i avskrivningslån eller bidrag. Mindre än 400 personer i 23 företag har genom dessa omfattande satsningar kunnat erbjudas anställning.

Dessa siffror bör ställas mot de satsningar som gjorts i form av stöd till kommunala industrilokaler.

30 kommuner har av staten beviljats 74 milj. kr. i bidrag alternativt avskrivningslån för att uppföra 45 industrilokaler till 60 företag där nära 1 000 anställda har erhållit arbete.

Det är bl. a. mot bakgrund av dessa uppgifter som utskottet tar ställning till en lång rad motioner om dels ändrade principer för stöd till kommunala industrilokaler, dels inrättande av ytterligare industricentra.

Utskottet skriver att man delar den positiva synen på stöd till industrilokaler som regionalpolitiskt aktivt verkande medel som kommer till uttryck i budgetpropositionen. Vidare noterar utskottet att i förberedelsearbetet på den regionalpolitiska propositionen ingår en utvärdering av de regionalpolitiska medlen. I denna utvärdering bör självfallet ingå samtliga stödformer för uppförande av industrilokaler.

Det är angeläget att denna utvärdering sker på ett öppet och allsidigt sätt, så att olika berörda intressenter kan komma till tals för att på så sätt garantera ett gott underlag för framtida beslut i samband med behandlingen av den kommande regionalpolitiska propositionen.

Utan att föregripa det pågående utvärderingsarbetet kanske man ändå vågar ställa frågan: Hur framgångsrik har egentligen industricentraverksamheten varit? Försvarar uppnådda resultat de höga kostnaderna? Skulle man ha fått ut mer av satsade medel om pengarna hade gått till att uppföra kommunala industrilokaler? Siffrorna som jag redovisade kan uppenbarligen tyda på det.

Avslutningsvis: Är den nuvarande administrativa ordningen den mest rationella? Varför central administration i Skellefteå och ej regionalt förankrad i resp. län eller kommun?

Utan tvivel finns det många frågor att besvara innan riksdagen och regeringen tar ställning till nya beslut om eventuellt nya industricentra och stöd till kommunala industrilokaler. Industriministern har också tidigare i dagens debatt påpekat detta. Mot den bakgrunden framstår förslagen i den

socialdemokratiska reservationen, att riksdagen redan *nu* skall binda sig för nya åtaganden i form av industricentra i Sollefteå, Sveg, Gällivare och Torsby som något egendomliga och kanske mer som ett utslag av någon form av demonstrationspolitik; någonting måste vi ändå göra.

Jag vill med detta yrka avslag på reservationen 3 och bifall till utskottets hemställan avseende punkterna 30–33.

Ett annat av de regionalpolitiska instrumenten är utvecklingsbolagen. Låt mig, herr talman, också något beröra dem i den här diskussionen. De har ju förts fram vid flera tillfällen som någon form av universalmedel för bygder som har drabbats av olika problem. Även till årets riksmöte har i motioner framförts önskemål om att bilda nya sådana.

Utskottet hänvisar till industriministerns uttalande i den industripolitiska propositionen att ytterligare erfarenheter av de befintliga bolagens verksamhet bör vinnas innan frågan om att inrätta nya sådana bolag tas upp till prövning.

Detta förefaller vara en riktig bedömning. I en utredning från statens industriverk (SIND 1980:14) med titeln Regionala utvecklingsbolag – problem och möjligheter har man sökt redovisa hittillsvarande erfarenheter vid de regionala utvecklingsbolagen runt om i landet. Även om nu flera av bolagen verkat under begränsad tid, och det därför är vanskligt att dra alltför säkra slutsatser om verksamheten, görs i denna studie, utförd av docenten i företagsekonomi vid Linköpings universitet, Christer Olofsson, en rad intressanta iakttagelser.

Man kan inledningsvis notera att de regionala utvecklingsbolagen ofta har tillkommit som ett svar på akuta eller bestående sysselsättningskriser i en region. Uppgiften har varit att skapa nya arbeten.

Studien pekar vidare på att flertalet utvecklingsbolag tillkommit utan någon egentlig analys av deras förutsättningar att åstadkomma de utvecklingseffekter som allmänt uttrycks i olika slags målbeskrivningar.

De tilldelade resurserna har knappast grundats på någon väl uttalad uppfattning om hur stora resurser som skulle behövas för att i utvecklingsbolagets form kunna åstadkomma något resultat.

Utredningen konstaterar således att utvecklingsbolagen som selektivt instrument har använts utan att någon egentlig analys har gjorts av förutsättningarna för dessa bolags verksamhet. I politisk mening kan tillkomsten av ett utvecklingsbolag sägas vara en framgång för regionen – då denna särskilt uppmärksammas och särskilda förväntningar kan knytas till bolagets förmåga att skapa nya jobb.

De ständigt återkommande önskemålen om nya utvecklingsbolag tyder onekligen på det politiskt matnyttiga i att verka för dessa utvecklingsbolag – oavsett vad de senare förmår uträtta.

Med undantag för Svetab förefaller utvecklingsbolagen vidare ha svårt att i praktisk gärning konsekvent verka utifrån en klart formulerad affärsidé.

Mer eller mindre klart finns den visserligen nedskrivna och kretsar då oftast kring följande områden: företagsbildning på basis av helt nya produkter, företagsutveckling genom tillgång på nya produkter och utveck-

ling av befintlig verksamhet genom kapital och kompetenstillskott.

Men den konkreta verksamhet som bedrivits talar ett annat språk. Nästan genomgående har utvecklingsbolagen gått in i befintliga verksamheter och i dessa tillfört kapital i olika former, i flera fall av ren rekonstruktionskaraktär. Den traditionella kreditgivarrollen har dominerat.

Den nyskapande delen har varit påfallande begränsad och tyvärr dåligt harmonierad med målsättningsparagrafens utmanande formuleringar.

Herr talman! Det skulle föra alltför långt att här nu mer i detalj granska utvecklingsbolagens verksamhet. Kanske skulle flera uppfatta det som något orättvist att ifrågasätta verksamheten med tanke på dels den begränsade tid verksamheten varit i gång, dels bristfälligt dimensionerade resurser, dels mycket skiftande regionala förutsättningar. Jag har ändå tyckt det vara lämpligt att i några punkter peka på de många frågetecken och problem som är förknippade med dessa bolag.

En enkel slutsats av mina tankar och av SIND:s utredning är att hela verksamheten med de regionala utvecklingsbolagen noga bör följas upp under den närmaste framtiden innan några nya bolag av liknande slag etableras.

Jag håller det inte för otroligt att det inom en relativt snar framtid behövs en allsidig genomgång av bolagens verksamhet och framtida inriktning för att klarlägga bl. a. bolagens uppgift och roll i relation till andra resurser – offentliga och privata – som verkar i samma lovvärda syfte, nämligen att utveckla skilda regioners näringsliv.

Herr talman! Låt mig avsluta med att något beröra stödområdesindelningen och kanske speciellt problemen i sydöstra Sverige.

Debatten kring regionalpolitiken kretsar i stor – kanske alltför stor – utsträckning kring en inplacering av landets kommuner i olika stödområden, med vilket följer möjligheten att få regionalpolitiskt stöd i varierande utsträckning.

I betänkandet behandlas ett stort antal motioner med önskemål om förändringar i omfattningen av stödområdet samt krav på förändrade stödnivåer. Under alla år har stödområdesindelningen utsatts för kritik från skilda utgångspunkter, allt medan stödområdets geografiska utbredning påtagligt ökat.

En del av kritiken har riktat in sig på systemets stelhet och oförmåga att möjliggöra temporära insatser utanför stödområdet. Även om sådana möjligheter faktiskt formellt sett föreligger, har de av olika skäl utnyttjats mycket restriktivt.

Vidare har kritik riktats mot den påfallande restriktiva inställningen vad gäller stödklassificering av kommuner i sydöstra Sverige, vilka kan redovisa strukturproblem av mer permanent slag liknande dem som återfinns längre norr ut i landet.

Dessa strukturproblem tillsammans med kraftiga neddragningar inom länens skogsindustri samt glasindustrins mångåriga kamp för överlevnad noteras också av utskottet. Bl. a. pekar man på den höga arbetslösheten i Uppvidinge kommun i Kronobergs län. Även i fråga om ett par av Kalmar

läns kommuner, vilka ingår i stödområdet, noterar utskottet sysselsättningsproblem av allvarigare slag.

Utskottet betonar vidare att regionalpolitiska synpunkter måste väga tungt vid ställningstaganden i olika decentraliseringsfrågor som eventuellt kan aktualiseras i framtiden.

Vad riksdagen i olika sammanhang tidigare sagt om sydöstra Sverige som lämpligt utlokaliseringssalternativ äger enligt utskottets uppfattning fortfarande giltighet.

Ur sydöstra Sveriges synvinkel framstår därför utskottets förslag att temporärt ge Olofströms kommun regionalpolitiskt stöd motsvarande den nivå som gäller för stödområde 4 såsom intressant. Utskottet betonar dock – och det bör understrykas – att insatserna i Olofströms kommun får ses mot bakgrund av de särskilda problem som kommunen nu brottas med.

Enligt min mening bör detta i framtiden kunna öppna vägen för en något friare tidsbegränsad användning av stödinsatserna i andra problemkommuner i sydöstra Sverige.

Förhoppningsvis kommer den regionalpolitiska proposition som läggs fram under nästa riksmöte att innehålla förslag om mer flexibla och ändamålsenliga grunder för exempelvis temporära stödinsatser utanför ett geografiskt mer begränsat permanent stödområde.

Tillsammans med en generellt verkande regionalpolitik, kombinerad med selektiva insatser via länsstyrelserna ute i länen, bör en sådan politik bli mer slagkraftig än den hittillsvarande; allt under förutsättning att en framåtsyftande, resursskapande ekonomisk politik förmår uppnå balans i den svenska ekonomin, skapa nya resurser och återväcka framtidstron i ett industriellt utvecklat Sverige.

Herr talman! Med det anförda vill jag avslutningsvis yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 36 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu uppsatts.

Anf. 37 BERNT NILSSON (s) replik:

Fru talman! Anders Högmark sade att det var arbetskraftskostnaderna och den solidariska lönepolitiken som var orsaken till en mängd av det här landets problem och till den sysselsättningssituation som vi har etc. Jag skall inte närmare gå in på det, därför att vi får – som han själv nämnde – tillfälle att återkomma till detta. Men jag kan lugna honom med att säga att Sveriges löneläge ingalunda ligger högst i OECD-området. Det har den våldsamma inflation som vi har fått sedan den borgerliga regeringen tillträdde samt de magra avtalsuppgörelser som vi har haft sedan dess sett till att reglera.

Jag nämnde i mitt inledningsanförande att den första förutsättningen för att vi skall kunna bedriva en regionalpolitik är att det finns arbeten, att det

finns någonting att lokalisera. Jag ställde frågan till ett antal borgerliga ledamöter här i kammaren, där samtliga partier nu är representerade: Vem skall skapa jobben när man nu drar ner på den offentliga sektorn, när man minskar på industrisidan osv.? Jag har emellertid inte fått något svar. I stället för att svara på det undrade Anders Högmark vad jag själv har för förslag. Ja, jag kan hänvisa till alla de socialdemokratiska motioner som väckts om näringspolitiken och den ekonomiska politiken m. m. Där sägs att krav skall ställas på de företag som får stöd osv. Men jag skall inte gå in på alla de motionerna. Tydligen kan Anders Högmark inte ge något svar, men jag skulle kunna göra det: Det bästa receptet jag kan ge är att vi omedelbart finge en socialdemokratisk regering. Då kanske jobben kunde skapas.

Anf. 38 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Att bara tala om att den ena eller den andra regeringen kan skapa jobb så eller så är att göra det väldigt enkelt för sig. Jag skulle vilja säga till Bernt Nilsson att ser man sig omkring i vårt samhälle och ute i världen, så kan man konstatera att det finns ett utomordentligt stort antal behov att tillfredsställa. Det finns många, många angelägna områden som bör kunna vara intressanta för svenskt näringsliv. Det viktiga är att det finns människor som kan förmås att se var behoven finns och att genom aktivt företagsledarskap med duktiga medarbetare och med lönsamhet driva en sådan verksamhet. Behoven finns, och det gäller bara att tillfredsställa dem med ett engagemang. Då krävs det att vi har rimlig kostnadsnivå, företagsledning, yrkesarbetare och anställda i övrigt som förmår dra i gång detta. Det finns ingen patentiösning när det gäller vem som skall skapa nya jobb, men det är i och för sig ute i det privata näringslivet som man kan dra i gång verksamhet, om det finns sådana incitament som god lönsamhet och en god marknad.

Jag kan ha viss förståelse för att Bernt Nilsson inte vill diskutera arbetskraftskostnaderna. Man kan hänvisa till statistik av skilda slag, men jag skulle vilja ställa en liten samvetsfråga till Bernt Nilsson. Tror inte Bernt Nilsson att den glasindustri som är så väl företrädd i våra län, Kalmar och Kronobergs län, hade haft något mindre problem om man för fem sex år sedan på olika håll hade diskuterat löne- och kostnadsutvecklingen? Jag är helt övertygad om att det finns äldre människor som blivit utslagna men som skulle ha föredragit att jobba för något lägre lön om de hade fått bo kvar i sin hemtrakt under slutet av sin yrkesverksamma period. Bernt Nilsson kan ju gå ut i sitt hemlän och fråga – jag tror att han skulle få det svaret. Det kanske är därför som Bernt Nilsson inte vill diskutera den här frågan just i dag.

Anf. 39 BERNT NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det är litet märkligt att en riksdagsledamot som kommer från Kronobergs län tycker att glasarbetarna har för bra betalt och att de borde ha varit tacksamma om de hade fått jobba för litet lägre lön. Jag tror inte att man har den uppfattningen vid glasbruken. Men det var inte det som frågan gällde, utan den gällde vem som skulle skapa jobben.

Anders Högmark säger nu att visst finns det stort behov av arbetstillfällen.

Ja, det är ju det jag har stått här och talat om länge. Men vem skall skapa jobben? Vem skall ta fram de jobb som behövs?

Ingen har kunnat ge ett besked om det. Man säger bara att det finns stort behov av arbete. Från regeringspartiernas sida har man ju inte kunnat tala om hur vi skall komma ur krisen. Ni gick tidigare ut och sade att arbetslösa ungdomar i lägre åldrar skulle få börja på gymnasieskolan i stället för att få beredskapsarbete, och så tog ni bort de beredskapsarbeten som fanns. I dag upplever vi att ungdomarna inte kommer in på gymnasieskolan. Ni kan ju inte ge besked på någon punkt om hur vi skall klara oss ur krisen – hur vi skall skapa de jobb som behövs. I den ekonomiska situation som landet befinner sig i behövs alle man vid pumparna. Man får inte tillåta arbetslöshet så som ni gör i dag.

Anf. 40 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Det är ju ett gammalt känt debattrick att ställa frågan: Har ni för mycket betalt? Det finns inte många människor i samhället – måhända någon enstaka – som tycker att de har för bra betalt. Men i valet mellan att få en löneökning som gör att verksamheten inte kan fortsätta eller att ha jobbet kvar är jag övertygad om att fler och fler människor väljer att ha kvar jobbet. Fler och fler frågar sig: Till vilket pris beviljar vi oss för höga löner? Men, som sagt, går man ut på arbetsmarknaden och frågar om lönerna är för höga får man nekande svar, oavsett om man ställer frågan i Kronobergs län, i Kalmar län eller i andra delar av landet.

Vem skall skapa jobben? Vem var det som under 1950- och 1960-talen skapade arbetstillfällen i Sverige och drog upp vårt välstånd? Var det den socialdemokratiska regeringen, eller var det svenskt näringsliv? Förmodligen regering och näringsliv i god samverkan. Jag är övertygad om att näringsliv och regering i fortsatt god samverkan kan åstadkomma nya jobb i Sverige, under förutsättning att vi kan klara den internationella konkurrensen och har ett kostnadsläge som gör produktiva investeringar mer intressanta än olika former av finansiella transaktioner, som man i dag tyvärr sysslar med alltför mycket. En ökad lönsamhet i näringslivet är den bästa garantin för jobben. Svenskt näringsliv har inte så tappat sugen under 1970-talet att det inte kan leva upp till 1950- och 1960-talens modell, som skapade ett högt välstånd i det här landet.

Anf. 41 HANS GUSTAFSSON (s):

Fru talman! Jag skall avstå från att framföra principiella synpunkter på regionalpolitiken. Det har redan gjorts i dag från vår utskottsgrupp. Jag skall i huvudsak uppehålla mig vid reservation nr 6, som berör förhållandena i Värmlands län.

Redan vid förra årets behandling av regionalpolitiken uppehöll sig den socialdemokratiska riksdagsgruppen vid de dramatiska förändringar och försämringar av sysselsättningen som kunde konstateras i Värmlands län. Genom motstånd från kammarens borgerliga ledamöter – också de från Värmland – kom positiva åtgärder till stånd endast i ringa utsträckning. Det

är att beklaga. De av oss föreslagna åtgärderna hade behövts, för under det år som gått sedan frågan senast behandlades i kammaren har svårigheterna ytterligare accentuerats.

Ytterligare nära 2 000 arbetstillfällen har försvunnit bara inom industrin i Värmland. En rad företag, däribland de större i länet, har aviserat betydande neddragningar. Arbetslöshetsciffrorna ökar oroväckande, och länets egna resurser är hårt ansträngda.

Man behöver inte särskilt länge fördjupa sig i utskottsbetänkandets statistik för att inse att behovet av särskilda åtgärder för Värmland kvarstår och har förstärkts. Men utskottets värdefulla statistiska redovisning ger naturligtvis inte hela bilden av svårigheterna. Den dramatiska förändringen framgår inte, ej heller de påfrestande kraven på den omställning, för både anställda och företag och inte minst för kommuner och landsting, som erfordras för att snabbt anpassa sig till en starkt förändrad situation.

Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har därför funnit skäl föreligga att i sin helhet ställa sig bakom motion 1472 av Sven Aspling m. fl. Ett bifall till däri framförda förslag skulle väsentligt kunna förbättra situationen i länet.

Utskottet konstaterar i år, i likhet med föregående år, att problemen på den värmländska arbetsmarknaden är stora. Det är minst sagt förvånande att utskottsmajoriteten mot bakgrund härav icke i nämnvärd grad vill vara med om att föreslå åtgärder som kan medverka till en förbättring av situationen. Utskottet föreslår att Värmland av de regionalpolitiska medlen skall få disponera 20 milj. kr. för fortsatta åtgärder för att främja den industriella utvecklingen i länet.

Reservanterna vill också anvisa 20 milj. kr., varav 10 miljoner skall reserveras för ett utvecklingsbolag och 10 miljoner för kommunala industri-lokaler. Det är ingen särskilt upphetsande skillnad emellan utskottsmajoritet och reservanter på den punkten.

Skillnaden ligger i stället i att detta enligt reservanternas mening är helt otillräckligt för att komma till rätta med de svåra problemen i Värmland och att vi därför föreslår ytterligare åtgärder. Varför vill inte utskottsmajoriteten t. ex. vara med om tidigareläggning av nödvändiga landstingsinvesteringar i byggnader och anläggningar? Värmland har, som utskottet självt noterar, en mycket hög andel arbetslösa inom byggsektorn. Ökade landstingsinvesteringar skulle också ge betydande multiplikatoreffekter.

Utskottet hänvisar i denna del liksom föregående år till sitt tidigare uttalande att sysselsättningsproblemen i ett längre perspektiv inte kan lösas genom en ständig utbyggnad av den offentliga verksamheten. Mot vem riktar sig detta uttalande? Är det verkligen någon som påstått detta? Eller är uttalandet möjligen en förtäckt kritik av arbetsmarknadsministern, som enligt meddelande under gårdagen skulle lägga fram förslag om tidigareläggning av statliga byggen med 1 miljard kronor? Vad är det i detta sammanhang för skillnad mellan tidigareläggning av statliga byggen och tidigareläggning av landstingskommunala och kommunala byggen?

Att bifalla motionen i denna del skulle vara en bra åtgärd för att komma till

rätta med en del av de svåra omställningsproblemen. I motionen redovisas konkreta projekt, som landstingen omgående kan starta och som är belägna i svårt utsatta områden. Nu tvingas landstingen och kommunerna i stället att begränsa sin aktivitet genom att regeringen i sin proposition om den kommunala ekonomin, som jag förmodar kommer att få de borgerliga riksdagsledamöternas stöd, berövar kommunsektorn i Värmland ca 100 milj. kr. Värmland får genom utskottets förslag ett tillskott på 20 milj. kr. för särskilda åtgärder, men kommer sannolikt senare att berövas 100 milj. kr. av sina tillgångar. Inte löser man sysselsättningsproblemen på detta sätt, och inte får en arbetslös byggnadsarbetarkår jobb genom sådana åtgärder!

I den socialdemokratiska reservationen nr 6 behandlas också andra frågor av betydelse för Värmland. Jag skall emellertid här icke ge en redovisning för vart och ett av dessa förslag. I den återopade motionen finns flera förslag till åtgärder, och flera behandlas av andra utskott.

Av vad jag sagt framgår redan att riksdagen nu har möjlighet att på ett konkret och handfast sätt ge Värmland det stöd som länet så väl behöver för att komma till rätta med en svår situation, en situation som så tydligt redovisats av ett enigt arbetsmarknadsutskott.

Det kan inte vara så att ett län som Värmland med gynnsamma förutsättningar för en positiv utveckling skall lämnas i sticket. Särskilda resurser måste sättas in för att hejda ytterligare försämring och för att förbereda en lugn strukturomvandling.

Länet är rikt på naturresurser och på yrkeskunnig arbetskraft, det har en väl utbyggd offentlig sektor och en god privat service. Värmland har också visat att man är beredd att, så långt de egna resurserna räcker, ta vara på länets utvecklingsresurser. Men de egna resurserna är otillräckliga. Det krävs att riksdag och regering är beredda att vidta särskilda åtgärder för att vända den allvarliga och negativa utvecklingen.

Jag lyssnade under förmiddagen till industriministern. Han betecknade de socialdemokratiska reservationerna som allmänt hållna och föga offensiva. Mot bakgrund av detta uttalande skulle det haft ett betydande intresse att höra industriministern karakterisera sin egen proposition. Det offensiva jag har kunnat finna i den och i industriministerns uttalanden här i dag är löftet att det skall komma en annan proposition i stället.

Om nu reservationen är så måttfull som industriministern vill göra gällande kan man verkligen fråga sig vad det finns för skäl för de borgerliga ledamöterna att inte stödja den. Då kan den inte vara särskilt upphetsande! Nog borde man kunna sträcka sig så långt att man lämnar sitt bifall till en enligt industriministern så föga offensiv och väldigt måttfull reservation som denna!

Jag ber, fru talman, att få yrka bifall till reservation nr 6.

I detta anförande instämde Gunnar Olsson, Sven Aspling, Elvy Nilsson, Magnus Persson och Bo Finnkvist (alla s).

Anf. 42 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Hans Gustafsson refererade till fjolårets debatt när han tog sats i ett nytt inlägg här i dag. Och mycket av utskottets skrivning från i fjol påminns vi om när vi läser det betänkande vi behandlar i dag.

Vi har uppmärksammat Värmlands alldeles speciella situation. Det gjorde vi i fjol genom ett extraordinärt stöd som kommit till god användning, och vi gör det också i år. Det är Värmland, Bergslagen och Olofströms kommun som särskilt kommit i åtanke när arbetsmarknadsutskottet ansett att vi behöver göra särskilda insatser.

Vad är det då som kan vara upphetsande eller inte upphetsande – för att tala med Hans Gustafsson? Var finns det väldiga motståndet någonstans?

När det gäller att göra särskilda insatser för Värmland är vi helt överens. 20 milj. kr. extra anser både majoriteten och socialdemokraterna att vi bör satsa på Värmland. Därom är vi helt ense.

Det vi inte är överens om är hur man skulle kunna använda dessa 20 milj. kr. På den punkten är jag inte upphetsad men mycket förvånad över socialdemokraternas ståndpunkt. De säger att länsborna inte kan få bestämma hur dessa 20 milj. kr. skall komma till användning, utan det måste vi göra här i kammaren. Därmed binder de upp dessa pengar.

Från majoritetens sida menar vi att det måste vara riktigt att länsmyndigheterna, företagen, facken och andra som deltar i den värmländska problemdiskussionen hemmavid får ett ord med i laget innan regeringen tar ställning. Därför konstaterar vi med ledsnad att vi inte kunde hålla ihop på den punkten.

Jag skulle vilja upprepa min fråga från inledningen: Varför skulle vi inte kunna tillämpa den ordningen också i Värmland, Hans Gustafsson, att man där kan få ett stort inflytande på hur pengarna skall användas? Varför har inte Hans Gustafsson det förtroendet för värmlänningarna, när han har det för andra länsbor i andra delar av Sverige?

Sedan till det här med tidigareläggning av landstingsbyggnationer. Det är klart att det skulle vara väl, om vi hade gott om pengar och om det inte fanns några principiella hakar, att säga att här ger vi till alla som behöver. Problemet är ju bl. a. att det är så många som behöver.

Tittar vi på de olika landstingens bärkraft och möjligheter, finner vi kanske att inte bara Värmland skall komma i fråga. Blekinge län och Jämtlands län har den högsta landstingsskatten, och fem län har högre landstingsskatt än Värmland. 1980, det senaste året som är avläsbart, hade nio län lägre skattekraft än det län som nu är aktuellt.

Hur skall vi i utskottet argumentera när andra län kommer med liknande krav som är lika välgrundade som de värmländska? Jag tror att vi har gjort en rimlig avvägning när vi konstaterat att Värmland behöver insatser men att dessa skall läggas upp i de former som utskottet har föreslagit.

Anf. 43 STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Eftersom Hans Gustafsson kritiserar oss i utskottsmajoriteten för att inte följa socialdemokraterna när det gäller Värmland, måste jag påpeka två saker.

För det första kan vi inte sitta här i riksdagen och skriva en bruksanvisning för hur pengarna skall användas. Det måste rimligen göras en lokal anpassning med hänsyn till de förutsättningar som råder i Värmland, och länsmyndigheterna vet ju bättre än vi hur man då skall göra.

För det andra har socialdemokraterna demonstrerat en motsägelsefull syn i den senaste tidens debatt om den offentliga sektorn. I reservationen här berörs också den offentliga sektorns fortsatta utbyggnad, men jag konstaterade tidigare att Bo Jonas Sjönander har tagit upp detta på ett sätt som starkt avviker från den syn som socialdemokratin hittills har företrätt i debatten. Jag kan vidare nämna Assar Lindbeck och de sex ekonomerna – alla talar ett helt annat språk än vad socialdemokraterna gör i de sex reservationerna till det betänkande som vi i dag har att ta ställning till. Borde inte socialdemokraterna sätta sig ned och försöka komma fram till en enhetlig uppfattning?

Hans Gustafsson är ju inte vem som helst. Han är gruppleddare för socialdemokraterna här i kammaren. När nu Bernt Nilsson har pläderat hårt för att den offentliga sektorn skall byggas ut, ställer jag frågan: Hur stor del av bruttonationalprodukten skall den offentliga sektorn ha enligt Hans Gustafssons uppfattning?

Anf. 44 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt, Elver Jonsson, att vi har litet för stor tilltro till regeringen när vi föreslår att den skall vara med och hantera de 20 miljonerna i form av 10 miljoner till ett utvecklingsbolag och 10 miljoner till industrilokaler. Inte heller majoritetens förslag innebär emellertid att hela avgörandet läggs i lokala händer, så här försöker man väl ändå att förstora skillnaden.

Men jag tycker inte att det här är mycket att diskutera om. Elver Jonsson och jag kan göra ett kristligt byte: om Elver Jonsson stöder vår reservation, så skall jag stödja hans förslag i fråga om de 20 miljonerna. Då behöver vi inte träta längre om den biten, utan då kan vi komma sams.

Det är nämligen inte detta som är det viktiga, utan det viktiga är de övriga delarna i reservationen och framför allt satsningen på en tidigareläggning av landstingets byggnader. Vi vet att det ger betydande multiplikatoreffekter. Vi vet av erfarenheterna från Norrbotten att det är en av de bästa och snabbaste konkreta åtgärder som kan sättas in. Vi vet att vi inte gör någonting onödigt. Vad det gäller är planerade anläggningar i Årjäng, Charlottenberg och någon annan plats ute på den värmländska bygden, där det behövs sysselsättningstillskott.

Det är en alldeles utmärkt åtgärd att ta till. Kan utskottsmajoriteten redovisa någon bättre, skall vi allvarligt pröva den. Men eftersom ni inte har gjort det vill jag gärna föreslå att ni lämnar oss ert stöd, så skall vi kunna

åstadkomma en positiv utveckling i Värmland ganska snabbt på det här området.

Sedan tog Sten Svensson upp frågan om den offentliga sektorn. Det är ett stort område som vi inte kan klara på en kort replikrunda. Men det vore nog bättre, om Sten Svensson lyssnade på oss i stället för på Bo Jonas Sjölander och Assar Lindbeck. Jag tar inget ansvar för deras uppfattning i den här frågan, men jag har ansvar för det som partiet framför i sina motioner och reservationer.

Det är en alldeles felaktig utgångspunkt att ställa den offentliga sektorn mot den privata. Det låter ju som om Sten Svensson trodde att om en tandläkare etablerar en privat praktik är det ett bevis på dådkraft och initiativförmåga, men om samma tandläkare tar anställning i folktandvården går samhällsekonomin över ända. Det är ett fasligt billigt och förenklat resonemang som förs om den offentliga sektorn. Kan Sten Svensson för resten tala om för mig hur det kan komma sig att sjukvården i Amerika, där den offentliga sektorn är hälften så stor som i Sverige, kostar 8,3 % av bruttonationalprodukten mot 8,1 % i Sverige?

Det är en alldeles för förenklad utgångspunkt att i det här läget ställa offentlig sektor mot privat sektor. Med den utgångspunkten kunde regeringen med samma samhällsekonomiska resultat lägga fram sparplaner för den privata tjänstesektorn som för den offentliga.

Anf. 45 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! På en punkt vill jag gärna följa Hans Gustafsson i resonemanget, och det är att vi inte har någon anledning att spela ut det som kallas offentlig verksamhet mot enskild verksamhet. Men vi får inte tappa bort det som vi ändå är överens om i utskottet, nämligen att det som Värmland behöver inte är att så att säga bakvägen få en utbyggnad av sin landstingsaktivitet, utan det är en ersättning för den industri som har gått ner så kraftigt. Man behöver ett nyföretagande, man behöver nya verksamheter, och det är därför vi föreslår just 20 milj. kr. till industriell utveckling. I sin principiella uppläggnings överensstämmer det med fjolårets anslag, som visade sig vara ett väldigt gott tillskott.

Det är att beklaga att socialdemokraterna inte har velat tilltro länsmyndigheter och andra i Värmland ett så pass starkt inflytande över användningen av dessa medel som vi i utskottsmajoriteten anser är ganska rimligt. Kanske är det en decentralistisk och en centralistisk syn som här skär mot varandra.

Hans Gustafsson vill göra ett byte mellan ett och annat inslag i reservationen och vad utskottsmajoriteten föreslår. Det tyder väl på att också Hans Gustafsson, med det goda sinne för självkritik han har, inser att det kanske inte är så lyckade reservationer fullt ut.

Fru talman! Jag saknar svar på frågan, hur vi skall hantera det här framöver. Jag har påvisat att flera län har ett högre skatteuttag och ännu flera en lägre skattekraft än Värmland. Visst har man behov också i andra

Bergslagslän, i andra Norrlandslän och i en del län också söder ut, inte ens Hans Gustafssons eget län undantaget.

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

Regionalpolitiken

Anf. 46 STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Hans Gustafsson ger svaret att den offentliga sektorn skall fortsätta att byggas ut och tar avstånd från Bo Jonas Sjönander. Låt mig konstatera att om man fortsätter att bygga ut den offentliga sektorn, minskar man i motsvarande grad utrymmet inom den enskilda sektorn. De här två sektorerna fungerar som två kommunicerande kärl, beroende av varandra ungefär som i ett timglas.

Skall man bygga ut den offentliga sektorn, måste man alltså ta undan ekonomiska resurser som i annat fall skulle ha stått till förfogande för näringslivet och för övriga initiativ inom den enskilda sektorn. Fortsätter man med den här processen, hamnar man så småningom i ett läge – i varje fall pekar trenden på det – där praktiskt taget alla våra inkomster måste gå till offentliga utgifter.

Nej, jag vill snarare hålla med Bo Jonas Sjönander, och jag skall ånyo citera hans tal i Uppsala den 19 mars:

”Det är uteslutande genom lägre konsumtion och högre industriproduktion vi kan klara krisen. Det är uteslutande genom en industriell expansion som underskotten i bytesbalansen kan minskas. Det är uteslutande med varor vi kan betala vår import.”

Den enskilda sektorn, som ytterst har att försörja och bära upp den offentliga sektorn, måste alltså få nödvändigt utrymme för att vi skall kunna klara våra åtaganden. Det gäller inte minst i fråga om regionalpolitiken, som vi nu diskuterar.

Anf. 47 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har inte, Sten Svensson, tagit avstånd från Bo Jonas Sjönanders uttalanden. Vad jag har sagt är att jag inte tar något ansvar för dem. Jag har läst hans tal från den 19 mars, och det förefaller som om han har fått mer gehör för det från Sten Svensson än från mig.

Jag skall återkomma till frågan om den offentliga sektorn. Elver Jonsson påvisar att landstingsskatten liksom skattekraften är högre i andra lands- tingsområden än i Värmland. Men det är inte så att vi föreslår en tidigareläggning av uppförandet av landstingsbyggnad i Värmland för att komma till rätta med landstingsskatten där, utan vi föreslår det för att komma till rätta med sysselsättningsproblemen.

Dessutom tycker jag att Elver Jonsson skall vara försiktig med att redovisa ekonomiska resultat från Värmlands län. Vilken skatt måste man inte ta ut framöver, då länet dels har berövats 100 milj. kr. om året enligt propositionen om kommunalekonomi, dels fått utstå vådorna av allt annat som har drabbat Värmland!

Här är det fråga om konkreta och bra sysselsättningsåtgärder. De nödvändiga investeringarna är såvitt jag vet planerade av ett enigt landsting. Därför finns det all anledning att biträda dem. Vi inser till fullo att industrin i

Värmland behöver stöd. Har regeringen några förslag till åtgärder, så bör den föra fram dem för prövning.

Jag förstår att Elver Jonsson inte har så många argument att komma med och att det är därför som han så envist talar om de skilda uppfattningar som vi har om hur dessa 20 milj. kr. skall användas. Men skillnaden är väl inte principiell så till vida att det ena förslaget är mer centralistiskt än det andra? Hur gick det till när ni föreslog bolag i Jämtland och Västerbotten? Överlämnade ni allt till kommunerna utan att vilja säga till om någonting själva? Nej, frågeställningen är ganska ointressant, och jag har inte velat förstora skillnaderna mellan vår reservation och majoritetens förslag.

Sten Svensson menade att den offentliga och enskilda sektorn var som kommunicerande kärl, dvs. om man ökade den ena så minskade den andra. Vilket belägg har han för det? Jag tror snarare att den offentliga sektorn har haft utomordentligt stor betydelse för att utveckla näringslivet i inte minst vårt land. Jag kan bland många andra hänvisa till Gunnar Hambræus, Ingenjörsvetenskapsakademien, som har påvisat detta samband.

Det är en myt av industrin att påstå att den offentliga sektorn har tagit i anspråk arbetskraften, så att industrin inte har kunnat expandera. Av de 400 000 människor som under den senaste tioårsperioden har anställts inom den offentliga sektorn har 82 % varit kvinnor, och av dem arbetar 60 % på deltid. Menar Sten Svensson att industrin har efterfrågat den arbetskraften, att det är avsaknaden av den som har gjort att industrin inte har kunnat expandera? Eller menar Sten Svensson att den offentliga sektorn har tagit i anspråk de ekonomiska resurserna på företagen? De svenska företagen har i dag enligt uppgift en likviditet på 45–50 miljarder kronor. Det finns inget motsatsförhållande mellan offentlig sektor och privat näringsliv.

Förste vice talmannen anmälde att Elver Jonsson och Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 48 PÅR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Arne Fransson har tidigare i dag redovisat centerns principiella syn på det vi nu behandlar, nämligen den aktuella regionalpolitiken. Jag vill bara betona att vi anser det mycket angeläget och värdefullt att vi dels får möjligheter till förstärkta regionalpolitiska insatser i framtiden, dels får bättre möjligheter att åstadkomma inomregional balans i de olika länen.

När man skall skapa en jämnare fördelning av sysselsättningstillfällena över landet måste man se både till den industriella verksamheten och till tjänste- och servicesektorn, oavsett om den är privat eller offentlig. Den offentliga sektorn svarar för en mycket stor del av sysselsättningen i vårt land. Det är också en andel som har ökat kraftigt. Framför allt ägde denna ökning rum i början av 1970-talet. Och det råder inget tvivel om att det hittills har varit en klar tendens att tillväxten av den offentliga verksamheten har haft en centraliserande effekt. Det har inneburit att huvudstaden, residensstäderna i

länen och lokalt de kommunala centralorterna har fått de största tillskotten av arbetstillfällen.

Om vi vill skapa en jämnare fördelning av sysselsättningstillfällena, måste vi således allvarligt arbeta för att fördela också de offentliga arbetstillfällena bättre över landet. Vi måste decentralisera den statliga verksamheten. En stor insats i detta arbete gjordes under 1970-talet genom utflyttningen av statliga verk från Stockholm till andra delar av landet. Den utvärdering som har gjorts av denna utflyttning har visat på mycket positiva erfarenheter. Det gäller för Stockholmsregionen, där utflyttningarna har bidragit till en lugnare tillväxt, för de orter som har fått ta emot de nya arbetstillfällena och – när väl de akuta omställningsproblemen varit över – för de verk som har flyttat.

I det fortsatta arbetet kanske det inte blir särskilt aktuellt att flytta hela stora verk. Men vi har från arbetsmarknadsutskottets sida, med stöd av riksdagen, vid flera tillfällen framhållit att nya verk och statliga organ i första hand skall placeras utanför huvudstadsområdet. Det tillskapas inte så ofta nya verk, i synnerhet inte i rådande statsfinansiella läge. Det är därför viktigt att vi också tittar på andra sätt att decentralisera statlig verksamhet.

Det som i detta sammanhang är särskilt angeläget är att vi får till stånd en decentralisering av beslutsfattandet – en decentralisering av beslutsfunktionerna från centrala myndigheter till regionala och lokala sådana. Det har på detta område dragits i gång en ganska omfattande verksamhet sedan den första Fälldinregeringens tillträde. Denna verksamhet har lett till att man nu är i färd med att banta flera centrala ämbetsverk och lägga ut beslutsfunktioner på län och kommuner. Detta är mycket positivt. Det leder dels till en bättre fördelning av arbetstillfällena över landet, dels till en bättre demokrati, i och med att man flyttar besluten närmare människorna.

Man kan också tänka sig att decentralisera delar av verksamheter i statliga verk. Det uttalar sig utskottet i detta betänkande positivt om.

Det är viktigt att decentraliseringsarbetet inte bara sker på central nivå utan också regionalt och i kommunerna. Även i länen bör det finnas utrymme för en utflyttning av landstingsverksamhet, länsstyrelseverksamhet och annan statlig länsverksamhet från residensstäderna och de allra största orterna till andra orter i länet. På samma sätt bör det i många fall finnas goda möjligheter att i kommunerna flytta ut olika administrativa funktioner från centralorten till mindre orter. Genom en sådan här målmedveten strävan bör vi kunna få en ganska betydande effekt när det gäller att åstadkomma en bättre fördelning av arbetstillfällena över landet.

Regeringen har gått i spetsen för detta arbete, inte minst genom den decentraliseringsdelegation som har tillsatts under statsrådet Johansson.

Men det är klart att den industriella utvecklingen är lika viktig. Och här sammanfaller olika önskemål.

Vi har totalt, ur samhällets synvinkel, ett starkt behov av en positiv industriell utveckling. Det har här i kammaren förts en intensiv debatt fram och tillbaka om den offentliga sektorn kontra den privata. Och även om man kanske inte kan skriva under på Sten Svenssons timglasresonemang är det klart att om vi skall åstadkomma balans i våra affärer med utlandet är det

viktigt att vi expanderar sådan verksamhet som kan leda till antingen en ökad svensk export eller en minskad svensk import. Och med det syftet kommer naturligtvis industrin i första rummet – vår tjänsteexport och tjänsteimport är ganska begränsad.

Ur total samhällsekonomisk synvinkel är det alltså angeläget med en positiv utveckling av vår industri. Och det är viktigt att denna industriella expansion får en regionalpolitiskt riktig utformning, så att tillväxten framför allt sker i de delar av landet där behovet av nya arbetstillfällen är störst.

Föreställningen att vi skulle lösa de regionalpolitiska problemen och sysselsättningsproblemen i det här landet framför allt genom en ständig expansion av servicesektorn – vare sig den är offentlig eller privat – är alltså felaktig. Det samhällsekonomiska utrymmet tillåter inte en alltför stor sådan expansion.

Detta gör att ett av de recept som socialdemokraterna angett för att lösa situationen i Värmland, nämligen en snabbare utbyggnad av landstingets verksamhet, är ett ganska farligt recept – det är något av en Döbelnsmedicin. Om man genomför den snabbutbyggnaden av landstingsinstitutionen i Värmland skulle man visserligen få en temporär förbättring av sysselsättningen, men i varje fall om man sedan tänker utnyttja de här institutionerna blir den ekonomiska belastningen i efterhand desto besvärligare. Det gör att en utvidgning av landstingsverksamheten som huvudrecept för att lösa sysselsättningsproblemen i Värmland inte gagnar Värmland särskilt väl på lång sikt.

Kraftresurserna måste i stället inriktas på den industriella utvecklingen. Och det är också den vägen som utskottsmajoriteten har valt genom sin föreslagna satsning på 20 miljoner extra till industriell utveckling i Värmland. Den skall också ses mot bakgrund av att utskottet förra året föreslog en extra satsning på 12 miljoner till Värmland. Det är alltså en upptrappad industriell insats som vi har ställt oss bakom på det här sättet.

Som tidigare framhållits vill inte vi att riksdagen nu skall öronmärka de här pengarna, utan man måste låta de regionala organen få det avgörande inflytandet.

Mot den här bakgrunden, fru talman, vill jag yrka avslag på reservation 6, som rör Värmland, och reservation 5, som är en följdreservation.

Får jag sedan, fru talman, framhålla att när man gör den här typen av industriell satsning, då är det viktigt att inrikta resurserna på att vidareutveckla befintliga företag och skapa möjligheter att starta nya verksamheter. Att flytta företag mellan olika delar av landet tror jag är en förgången typ av regionalpolitik. Det finns ju i dag inte någon region i landet som har överskott på industrissysselsättning och som gladeligen skulle kunna avvara industriella insatser. Det är viktigt att man i Värmland och på andra håll utnyttjar de resurser som ställs till förfogande och inventerar möjligheterna att på den industriella bas och med de naturförutsättningar man har få en positiv industriell utveckling.

När det gäller skogslänen vill jag särskilt peka på de möjligheter som finns inom energisektorn. Där finns möjligheter att utveckla produktion av

skogsenergi, torv osv., som bör tas till vara. Självfallet hade det, om vi inte haft det elöverskott som kärnkraftsprogrammet har drabbat oss med, varit lättare att åstadkomma den här utvecklingen inom energisektorn, men icke desto mindre är det viktigt att man utnyttjar de förutsättningar som finns för en positiv industriell expansion. Detta gäller bl. a. för Värmland, vilket har kartlagts av engagerade grupper där.

Ett annat område där utskottet är berett att förorda särskilda satsningar är bruksorterna. Vi har här tagit ställning för ett stöd motsvarande i princip det stöd som kan utgå i stödområde 4. Detta är angeläget med hänsyn till de speciella problem som finns på våra bruksorter – också Arne Fransson har framhållit detta i sitt anförande. Socialdemokraterna begär i reservation nr 4 ett särskilt åtgärdsprogram för bruksorterna – det är egentligen ett gammalt krav som uppreps. Utskottet konstaterar att ett sådant åtgärdsprogram faktiskt är under utarbetande och hänvisar till att en regionalpolitisk proposition är på väg. Det är ganska självklart att särskilda åtgärder av den här typen tas fram i det sammanhanget. I avvaktan på detta innebär utskottets förslag om förstärkta regionalpolitiska insatser i bruksorterna en betydande hjälp. Men jag medger gärna att vi är sent ute med de här insatserna. Centerpartiet föreslog redan 1979 att flertalet av dessa orter skulle placeras i stödområde 4. Om socialdemokraterna, som talar så varmt för bruksorterna, i praktisk handling hade stött oss den gången, skulle situationen i en lång rad kommuner i dag ha varit betydligt bättre än den är. Jag tycker att det är att beklaga att socialdemokraternas engagemang för bruksorterna bara tar sig uttryck i reservationer och inte i praktiska åtgärder. De hade ju tillfälle att faktiskt påverka utvecklingen i samband med det regionalpolitiska beslutet 1979.

Ett annat socialdemokratiskt förslag är att vi skall inrätta nya industricentra på ett antal orter, nämligen i Sollefteå, Sveg, Gällivare och Torsby. Vi är helt på det klara med att det krävs kraftfulla regionalpolitiska insatser i de här orterna, och vi är beredda att stödja det. Men vi är inte säkra på att den rätta åtgärden är att bygga industricentra, i varje fall inte i den form de har i dag. Erfarenheten visar att de drivs i en ganska dyr och i många fall opraktisk form, som inte heller ger kommunerna det inflytande som skulle vara önskvärt. Därför är vi, såvitt jag förstår, eniga om att man skall utreda formerna för industricentra. Att innan man har gjort det inrätta industricentra på fyra nya orter verkar inte särskilt förnuftigt.

Från centerns sida tror vi mera på att satsa på kommunala industrihus. Vi har under en lång följd av år hävdat att detta är ett mera fruktbärande sätt att tillgodose framför allt småindustrins lokalbehov. Genom utskottets förslag ökas också möjligheterna att bygga kommunala industrihus i olika delar av landet, och det tycker vi är mycket positivt. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 3.

Får jag till sist, fru talman, konstatera att till de stärkta regionalpolitiska medel som vi kan komma att behöva för framtiden hör naturligtvis också etableringskontrollen, som Arne Fransson var inne på. Denna och många andra principfrågor kommer vi att få ta ställning till när den nya

regionalpolitiska propositionen föreläggs riksdagen. Då kommer vi också att få behandla frågan om eventuella styråtgärder när det gäller den privata service- och tjänstesektorn, och det vore ganska orimligt att springa före den propositionen och ta ställning nu. Därför yrkar jag också avslag på reservation 2.

I år är det på sätt och vis ett regionalpolitiskt mellanår. Vi väntar alltså på de principiella förslagen från regeringen, som bygger på ett omsorgsfullt arbete ute i länen. Det är rimligt, tycker jag, att vi i riksdagen avvaktar denna sammanställning av de önskemål som finns runt om i landet och de erfarenheter som man där kan ha samlat på sig, innan vi vidtar ytterligare åtgärder. På vissa punkter har vi redan flyttat fram positionerna, som jag sagt. Vi vet att det behövs mer långtgående åtgärder, och det är min förhoppning och övertygelse att vi kommer att få ta ställning till dem ganska snart här i riksdagen, när den nya propositionen kommer.

Jag yrkar alltså, fru talman, avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 49 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall bara beröra den del av Pär Granstedts anförande som hade anknytning till förhållandena i Värmland.

Pär Granstedt påpekade att det är viktigt att satsa på en industriell utveckling av Värmland, och han menade att det hade utskottsmajoriteten gjort genom att föreslå att 20 milj. kr. skulle anvisas för ändamålet. Jag delar helt Pär Granstedts uppfattning att det är mycket viktigt att satsa på den industriella utvecklingen i Värmland, men jag förstår inte hur Pär Granstedt kan mena att 20 milj. kr. skulle kunna lösa Värmlands problem. Sedan 1975 har 9 000 arbetstillfällen försvunnit i Värmland. F. n. har man 6 000 arbetslösa. Man har en tung och besvärlig industri, framför allt inom skogsindustri sektorn, och Pär Granstedt kan ju genom kontakt med NCB försöka ta reda på vad det kostar att upprätthålla sysselsättningen och skapa sysselsättningstillfällen inom den typen av industri.

Jag har inget att erinra mot att de 20 miljonerna ställs till förfogande, men att göra gällande att detta skulle vara sättet att angripa problemen i Värmland är ju att försöka förvilla. Det finns ingen färdig och klar lösning på någotdera hållet när det gäller Värmlands problem, men vi har anvisat en möjlighet att gå ett stycke vidare.

Pär Granstedt säger att det är en farlig väg att tidigarelägga landstingsinvesteringar, för det följer driftkostnader med. Får jag fråga Pär Granstedt: Vad är det för skillnad? Är det inte farligt att tidigarelägga de statliga byggnadsinvesteringarna? Enligt arbetsmarknadsministern skall man tidigarelägga investeringar för 1 miljard. Blir det inga driftkostnader då, eller skall dessa anläggningar inte tas i bruk?

Vad är det för skillnad mellan att tidigarelägga statliga byggen och att tidigarelägga landstingskommunala byggen? Jag tror jag vågar säga att en tidigareläggning av de landstingskommunala byggena är minst lika angelägen och lika nyttig som en tidigareläggning av de statliga byggena.

Jag skulle vara mycket intresserad, om Pär Granstedt ville utveckla skillnaden mellan de olika åtgärderna.

Anf. 50 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Först och främst tror jag faktiskt inte att jag har gjort gällande att de 20 miljonerna skulle vara någon allena saliggörande medicin för den industriella utvecklingen i Värmland. Jag tror inte heller att Hans Gustafsson utgår från att beviljandet av dessa 20 miljoner är det enda som kommer att göras för Värmland. Det är faktiskt så att hela den medelsarsenal som samhället har till sitt förfogande inom regionalpolitiken och arbetsmarknadspolitiken står även till Värmlands förfogande. Och flera Värmlandskommuner ligger ganska högt i stödområdesplaceringen. Det finns alltså betydande resurser där som står till Värmlands förfogande. Därtill kommer tidigare gjorda specialinsatser för Värmland och de särskilda insatser som har gjorts inom industripolitikens ram när det gäller skogs- och stålindustrin för att lindra effekterna av strukturomvandlingen i Värmland.

Det är kanske att göra sig litet väl naiv, Hans Gustafsson, att stå här och låtsas som om man trodde att beviljandet av de 20 miljonerna var det enda som gjordes för Värmland. Så är naturligtvis inte fallet.

Vi är starkt medvetna om att Värmland är ett län som kräver särskilda insatser och att sysselsättningsproblemen i Värmland är allvarliga och allvarligare än i de allra flesta län i det här landet. Därför är vi alltså beredda att utöver den betydande medelsarsenal som vi har för Värmland, liksom för alla andra skogslän, göra denna specialinsats som jag menar skall avse framåtsyftande industriprojekt som en extra stimulans i den här regionen.

När det sedan gäller skillnaden mellan statliga investeringar och landstingsinvesteringar, så är det hela egentligen inte så förfärligt konstigt. I och för sig är naturligtvis landstingsinvesteringarna värdefulla – de gör säkert nytta. Vi kan bygga hur mycket sjukhus som helst i det här landet, och det dröjer länge innan vi riskerar att de står tomma. Det tror jag också. Men samtidigt vet vi att det här får kostnadskonsekvenser, och frågan är om detta är den huvudinriktning vi skall ha när det gäller vårdens utveckling i framtiden – att satsa mer och mer på stora institutioner, eller små institutioner. Är det inte så, att vi skall försöka finna andra vårdformer som kräver mindre av sådana här investeringar? Men det är i alla fall fråga om investeringar som är personalkrävande och kostnadsintensiva.

Däremot vågar jag påstå att de statliga byggnadsinvesteringar som kommer att tidigareläggas inte knyts till skapandet av nya institutioner, utan det kommer framför allt att vara så att existerande institutioner med provisoriska byggnadslösningar får nya och mera ändamålsenliga lokaler. Detta kommer kanske också att möjliggöra en mera rationell verksamhet.

De statliga investeringarna är alltså inte kopplade till en utvidgning av den statliga verksamheten. Landstingsinvesteringarna är kopplade till en utvidgning av landstingsverksamheten som kommer att fordra driftpengar.

Anf. 51 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Fru talman! Det är väl riktigt som Pär Granstedt säger att den satsning med 20 miljoner som föreslås av utskottsmajoriteten inte är det enda som görs i Värmland för att komma till rätta med problemen. Men jag måste ändå uppfatta saken så, att detta enligt utskottsmajoriteten är precis vad som fattas och att det i övrigt är bra, eftersom utskottsmajoriteten inte vill biträda några fler förslag. Vid sidan av alla de andra åtgärderna – industripolitiska, regionalpolitiska, lokaliseringpolitiska – är det dessa 20 miljoner som behövs enligt vad utskottsmajoriteten anser.

Beträffande skillnaden mellan statliga och landstingskommunala investeringar säger Pär Granstedt: Se, skillnaden är att de statliga investeringarna inte genererar någon ny verksamhet, utan det är bara fråga om ersättning av något gammalt, medan landstingen genererar ny verksamhet.

Lika väl som man kan bygga hur många sjukhus som helst kan man bygga hur många polishus som helst – och också tillsätta hur många poliser som helst, skulle jag tro. Det är väl ingen grundläggande skillnad, utan skillnaden ligger på annat håll. Pär Granstedt. Landstingen är enligt lag skyldiga att svara för åldringsvård och långtidsvård för alla medborgare och skall fullgöra den skyldigheten. Det får landstingen göra antingen genom att utnyttja befintliga institutioner så långt det går eller ersätta dem med nya, ändamålsenliga. Det finns ingen skillnad på den här punkten. Sanningen är ju den, Pär Granstedt, att när ni skrev i utskottsbetänkandet att man inte kan lösa sysselsättningsproblemen genom offentliga investeringar, så var ni inte underkunniga om att arbetsmarknadsministern några veckor därefter skulle föreslå precis den typen av investeringar till ett belopp av 1 miljard kronor. Då hade ni naturligtvis inte skrivit så här. Jag kan förstå att sådant inträffar.

Anf. 52 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Tanken att vi skulle mena att de 20 miljonerna var precis den pusselbit som fattades för att vi skulle få full sysselsättning i Värmland är naturligtvis lika orimlig som att jag skulle tro att socialdemokraterna menade att om vi bara får tidigarelägga de tre fyra sjukvårdsinstitutionerna samt får de 20 milj. kr. som socialdemokraterna föreslår skulle vi sedan ha full sysselsättning i Värmland. Ingen av oss, Hans Gustafsson, tror väl att sysselsättningsproblemen i Värmland är så enkla att hantera att om vi bara föreslår ett par tre saker här i utskottet, är saken klar. Skulle någon av oss sitta inne med detta hundra procentigt lyckade recept på en lösning av Värmlands problem, då skulle vi säkert också kunna ena oss om att genomföra det. Vi försöker, var och en efter bästa förstånd, att hitta mediciner som skall förbättra situationen så mycket som möjligt. Det är ju den ambitionsnivån som vi har; oavsett om vi heter Hans Gustafsson eller Pär Granstedt tror jag att realiteten ändå är denna.

När det gäller de offentliga investeringarna är det inte så att vi kommer att öka antalet poliser, om vi får nya polishus, utan vi kommer då att flytta poliserna. Det förslag som arbetsmarknadsministern har lagt fram är inte

knutet till något förslag om utvidgning av den statliga verksamheten. Tvärtom har Hans Gustafsson säkert hört talas om att vi genomför sparprogram, som innebär begränsningar av den statliga verksamheten. Men om man får nya och bättre lokaler kan man rationalisera verksamheten så att det krävs mindre folk för att utföra samma mängd arbete. – Det kan t. o. m. få den effekten, alltså.

Däremot innebär den tidigareläggning av Värmlands läns landstings investeringsprogram som socialdemokraterna föreslår att det tillkommer nya institutioner, som kommer att bemannas och vara i verksamhet. Där är det inte fråga om – inte i huvudsak, i varje fall – att ersätta lokalerna. Vi kommer alltså inte förbi att de bägge investeringsprogrammen är av olika karaktär och att de kommer att få olika ekonomiska konsekvenser.

I och för sig tror jag att det är bra om man kan vidareutveckla sjukvården i Värmland, men jag anser att det är viktigt att göra det i den takt som landstinget tidigare har bedömt vara ekonomiskt realistisk. Den stora kostnaden när man bygger sjukhus är inte att bygga sjukhuset, utan det är driva sjukhuset efteråt.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Gustafsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 53 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Fru talman! Jag tycker det finns anledning att i det här skedet av debatten göra några kommentarer med anledning av decentraliseringspolitiken. Jag har det, som jag tycker fördelaktiga, utgångsläget att det inte finns några markerade motsatsförhållanden i arbetsmarknadsutskottets betänkande på den här punkten. Det är naturligtvis väldigt positivt för decentraliseringsarbetet totalt sett att vi numera har en betydande enighet kring de här frågorna. Antingen de gäller decentraliseringsåtgärder på det politiska området eller på det administrativa eller på det geografiska, är det naturligtvis en styrka att så är fallet. Jag har således noterat att även reservationerna är positiva till decentraliseringsverksamheten.

Den andra punkten, som också markeras i utskottets betänkande, är en förändrad syn på förhållandena i Stockholms län. Jag tycker att arbetsmarknadsutskottet här har svarat för en balanserad skrivning vilken möjliggör åtgärder som det tidigare inte fanns förutsättningar för, t. ex. när det gäller att se på befintlig statlig verksamhet som skulle kunna bli föremål för omlokalisering och för att utvärdera de faktiska förutsättningarna för en sådan omlokalisering. Sådana åtgärder kan gälla t. ex kontaktstudier för att se hur olika myndigheter fungerar både i förhållande till varandra och till sin omvärld i övrigt. Jag hänvisar där bara till de skrivningar som finns på s. 60 i betänkandet angående omlokalisering från Stockholmsområdet till andra regioner.

Dessutom – för det tredje – stöder arbetsmarknadsutskottet mycket starkt inomregional decentralisering. Vi har där börjat en verksamhet med utgångspunkt i bl. a. statskontorets utredning för Östergötlands län och

håller på med en särskild genomförandeplanering på just det området. Där skulle jag vilja anknyta till några saker som sagts tidigare i debatten om länsplaneringen. Jag tror att länsplaneringsarbetet, just för den inomregionala decentraliseringsinriktningen, är väldigt viktigt. Det ger en grund för prioritering av åtgärder på det området. Naturligtvis kommer det att krävas kompletterande utredningar i olika län. Utredningsnivån är inte densamma på alla håll, men det är ändå ett viktigt underlag som vi där har fått tillgång till.

Jag har också särskilt noterat att man understryker landstingens betydelsefulla roll för inomregional decentralisering. Vi kommer naturligtvis att ha kontakter med de båda kommunförbunden i dessa frågor från decentraliseringsdelegationens sida.

Utskottet har också ganska noggrant gått igenom innehållet i det handlingsprogram för 1981 som decentraliseringsdelegationen lagt fram. Jag vill mot den bakgrunden särskilt betona några punkter.

Den verksamhet som vi nu bedriver i besparingssammanhang gör det särskilt viktigt att koppla samman effektivisering, besparingar och förenklingar i byråkratin med decentraliseringsarbetet. Det har en omedelbar aktualitet. Därför försöker vi också från decentraliseringsdelegationens sida att noga följa det arbetet.

Det är vidare viktigt att besparingsarbetet inte går ut över områden i landet där det inte finns så många människor och varifrån det därför inte hörs så mycket av protester. Vi måste vara medvetna om, exempelvis på affärsverkens område, den stora betydelse som service i olika delar av landet har. Det försöker vi alltså från decentraliseringsdelegationens sida att bevaka.

Dessutom är det viktigt att understryka att decentraliseringsarbetet också, så långt det är möjligt, skall bedrivas i decentraliserade former. Från delegationens sida försöker vi initiera åtgärder via myndigheterna. Så kommer vi också att bedriva den inomregionala decentraliseringen. Vi kommer alltså att använda den budgetprocess som vi redan har för att sätta i gång verksamhet. Jag tror dessutom att det är viktigt att vi ökar informationen om decentraliseringsarbetet i förhållande till myndigheterna. Så kommer också att ske under våren vid ett par konferenser. Där är det särskilt viktigt att diskutera dessa frågor med de statliga myndigheter som också har en regional organisation.

Låt mig så ta upp något av vad som tidigare i debatten har sagts om stora nedskärningar av den offentliga verksamheten utöver dem som inryms i det löpande besparingsarbetet. Det gäller t. ex. förbandsnedläggningarna och försvarsutredningens arbete. Decentraliseringsdelegationen har funnit det angeläget att se till att vi är representerade redan från början, så att vi inte får den situationen att man inte tar regionala hänsyn i samband med urvalet av förbandsorter där nedskärningar måste ske. Den regionala bedömningen bör göras vid sidan av de militära bedömningarna av vilka delar av fredsorganisationen som kan inskränkas. Jag tror att det är viktigt att få en sådan samtidig bedömning. Det finns många exempel på orter där nedskärningar har skett men där man sedan inte kunnat fullfölja de allmänna riksdagsut-

talandena om kompenserande åtgärder. Därför är denna koppling ytterst viktig. Utskottsbetänkandet ger på den punkten ökade möjligheter till insatser av decentraliseringskaraktär. Om särskilt svaga orter skulle drabbas, bör det finnas möjligheter till kompensation.

Låt mig avslutningsvis beröra några saker av allmän karaktär. Jag tror att det mot bakgrund av den debatt som förs om regionalpolitiken i dess helhet är viktigt att betona att ju avlägsnare målet för regional balans är, desto mer av styrning krävs för den gemensamma sektorns verksamhet. Om vi alltså inte lyckas få industrin att ställa upp, beroende bl. a. på att man inte befinner sig i en expansiv fas, så krävs det antingen hårdare styrning där och/eller att den offentliga verksamheten får bära mer av ansvaret. Det är troligen en av de viktigaste orsakerna till att det i dag finns en större enighet kring decentraliseringsverksamheten inom offentlig verksamhet än tidigare.

Vidare tror jag att det är viktigt att betona att det här med decentralisering låter väldigt bra i allmänt tal, men att det alltid är lättare när man talar om decentralisering *till* någon och svårare när man går in på och ställer krav på att decentralisera *från* någon. Det gäller inte minst på länsnivå. Därför är det viktigt att framhålla att när vi nu har begränsade resurser att fördela från central nivå, så måste vi också ställa krav på att länen aktivt ställer upp på inomregional decentralisering. Ett av misstagen i 1970-talets omlokalisering var väl just att man inte ställde de här kraven på motprestation samtidigt. Länsresidensstäderna, som fick del av central verksamhet, behöll den verksamhet på det statliga området som de hade sedan tidigare.

Jag välkomnar alltså opinioner för decentralisering, men då måste man också vara beredd att själv ställa upp där hemma. Det är vidare viktigt att beslutssituationen blir sådan här i riksdagen att ytterkanterna, de tänkbara mottagarna, inte bekämpar varandra, inte slår ut varandra, för då händer inte så mycket. Det finns starka återhållande krafter så fort man vill flytta en verksamhet. Här tror jag att inte minst decentraliseringsdelegationen har en viktig uppgift att fylla för att skapa en rimlig beslutssituation.

Anf. 54 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Jag är glad över att de borgerliga partierna i utskottet i vissa delar har ställt sig bakom förslag som vi har lagt fram i den socialdemokratiska motionen. Just det som Olof Johansson nu har berört och som finns att läsa på s. 60 i utskottsbetänkandet är krav som härstammar från den socialdemokratiska partimotionen. De kraven innebär att vi vill att decentraliseringsverksamheten skall kunna bedrivas på ett effektivare sätt än som i dag är fallet. Ett enigt utskott har alltså slutit upp bakom det kravet.

Olof Johansson talade om väldigt viktiga saker. Han uppehöll sig hela tiden vid hur viktig den offentliga sektorn är för sysselsättningen. Jag skulle i det sammanhanget bara vilja knyta an till den diskussion som vi har haft här förut, därför att den sysselsättning som kommunerna och landstingen står för ändå är den allra viktigaste för många av de mest utsatta regionerna här i landet. Jag hoppas därför att den omsorg som Olof Johansson säger att han

har för sysselsättningen när det gäller nedskärningar vid militära förband också skall komma till uttryck när regeringen diskuterar det sparpaket som kommer att gå ut över kommunernas och landstingens möjligheter att sysselsätta människor. Jag är helt övertygad om att de positiva effekterna av en aktivitet från Olof Johanssons sida därvidlag i sysselsättningstal vida kan överskrida vad han någonsin kan åstadkomma när det gäller de militära förbanden.

Anf. 55 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Fru talman! De krav som framställdes i den socialdemokratiska partimotionen är *en* del av det som utskottet behandlat. Motsvarande krav och önskemål har ju uttalats också av mig personligen och från decentraliseringsdelegationen i det handlingsprogram som utskottet har haft tillgång till. De skärpta decentraliseringskraven har också funnits med i de uttalanden som tidigare gjorts i budgetpropositionen.

Jag tycker, som sagt, att det är väldigt viktigt att det finns en bred uppslutning på det här området och att vi därigenom kan få ökad kraft i denna verksamhet. Det var också mot den bakgrunden som jag välkomnade opinionsyttringar utifrån landet, för det finns naturligtvis en väldigt tröghet på det här området. Vare sig det gäller politisk, administrativ eller geografisk decentralisering finns det alltid ett visst motstånd. Man bevakar så att säga sitt eget revir och har attityden: Ge mig gärna någonting, men tag inte ifrån mig något!

Eftersom också Anna-Greta Leijon är från Stockholmsregionen vill jag tillägga hur viktigt det är att vi i den här regionen är beredda att ställa upp för decentraliseringspolitiken. Jag uppfattade Anna-Greta Leijons inlägg så att hon är beredd till det.

Det går naturligtvis att föra en lång debatt – jag skall inte göra det i replikform – om den offentliga sektorn och om de möjligheter som ligger i den och måste ligga i den också framöver. Men det kanske är viktigt att korrigera en del uppfattningar om vad regeringen håller på med. Det är som bekant inte fråga om totalnedskärningar, utan det är fråga om att dämpa ökningstakten i den offentliga sektorn. Det är naturligtvis inte ointressant att titta på vilka effekter den offentliga sektorns utveckling under 1970-talet har haft. Hans Gustafsson m. fl. har ju varit inne på det i den här debatten. Det är bara att konstatera att det är inom den offentliga sektorn som den stora tillväxten har skett. 438 000 personer var sysselsatta där under 1970-talet, medan industrisektorn minskade med 82 000. Vi behöver inte gräla om vad som hänt under de olika regeringsperioderna, för det är bara att konstatera faktum. Den offentliga sektorn är en oerhört viktig del av den regionalpolitik som vi måste bedriva för att skapa en bättre balans mellan olika delar av vårt avlånga land.

Anf. 56 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Fru talman! Olof Johansson säger att det inte handlar om en totalnedskärning av sysselsättningen inom den offentliga sektorn utan om en dämpning av ökningstakten. Vad menar Olof Johansson egentligen när han säger detta?

Vi har i Sverige under en lång följd av år – mer än tio år – haft en ökning av antalet anställda inom den offentliga sektorn som har pendlat mellan 45 000 och 60 000 – i genomsnitt kanske 50 000 per år. Men fr. o. m. maj månad 1980 har vi inte den utvecklingen längre. Ända sedan maj månad 1980 kan vi se klara bevis i statistiken för att situationen är en helt annan. Den ökning som vi har i den offentliga sektorn av antalet anställda rör sig nu på helårsbasis om några få tusen personer. Denna neddragning har skett innan de åtstramningspaket som regeringen nu aviserar har fått några praktiska konsekvenser. Mot den bakgrunden är det naturligtvis inte konstigt att vi blir väldigt oroliga för vad som kan komma att hända framöver. Det är inte från den stora ökningen på omkring 50 000 anställda per år som man nu är ute efter att göra nedskärningar – det är från en helt annan nivå. Det skulle vara bra om man, i många av de diskussioner som förs om den offentliga sektorn, gjorde klart för sig hur bakgrunden ser ut.

Som framgått av debatten här tidigare, inte minst av den diskussion som Hans Gustafsson har fört, betyder den offentliga sektorn dessutom väldigt mycket för den privata sektorn. Det finns ett samspel, och om vi minskar den offentliga sektorn går det i första hand ut över småföretag och andra som är leverantörer av varor och tjänster till den offentliga sektorn.

Det är med djup oro man kan se fram mot ökad risk för stor arbetslöshet också i Sverige. Vi vet att neddragningar av kommunernas och landstingens verksamhet kommer att innebära stora påfrestningar, särskilt för de områden där industrisektorn redan håller på att undermineras.

Det är precis som Olof Johansson säger: Den offentliga sektorn spelar en väldigt stor roll i regionalpolitiken. Därför är det viktigt att Olof Johansson verkligen speciellt uppmärksammar de här frågorna när regeringen lägger fram sina sparpaket.

Anf. 57 Statsrådet OLOF JOHANSSON:

Fru talman! Visst har vi under 1970-talet fått en annan fördelning av arbetet genom den ökade frekvensen av deltidssysselsättning, och detta kan vi naturligtvis diskutera och analysera på olika sätt. Jag skall inte gå in på orsakerna till denna utveckling.

Jag har inte någon annan uppfattning än Anna-Greta Leijon om den regionala fördelningen inom den offentliga sektorn. Där har deltidssysselsättningen spelat en stor roll, men det är också viktigt att vara klar över att 26–27 % av ökningen under 1970-talet har hamnat i Stockholmsregionen. Det låter som en orimlighet, men det är det inte. Detta samtidigt som länets andel av befolkningen är 18–19 %. Därför är det viktigt att man varje gång som det är fråga om att vidta decentraliseringspolitiska åtgärder bevakar denna utveckling. Det finns också ett instrument för detta i decentralise-

ringsdelegationen. Jag är glad över att vi genom riksdagens uttalanden får en uppbackning av strävandena att skapa en än jämnare fördelning av sysselsättningen inom den offentliga sektorn i landet.

Jag tycker vidare att Anna-Greta Leijon skall notera vad jag sade om de politiska målsättningarna, såsom de har formulerats av regeringen. De innebär en fortsatt ökning inom den kommunala sektorn. Denna inriktning görs sedan om till mer eller mindre personligt formulerade budskap. Men det är viktigt att vi inte ger människor intrycket att vi håller på att skära ned i stor omfattning, och i det avseendet tycker jag nog att socialdemokratin ibland skjuter ordentligt över målet och skapar en annan stämning ute bland människor än vad som motsvarar realiteterna.

Låt mig återgälda den komplimang som Anna-Greta Leijon gav, genom att påpeka att det kanske vore bra om vi allihop talade mer om realiteterna som de är och inte målade upp skräckbilder. Också sådana kan ha sitt inflytande på verkligheten. Jag har hållit mig till de formulerade politiska målsättningarna, och vi räknar med att kommunerna skall kunna öka sin sysselsättning också framöver. Det är också viktigt att detta framhålls.

I övrigt har jag inte mycket att tillägga. Det är dock viktigt att betona det samspel mellan allmän och privat sektor som alltid förekommer. På vissa områden är det dessutom fråga om nästan identiskt lika verksamheter, såsom också har exemplifierats i denna debatt.

Anf. 58 FRIDA BERGLUND (s):

Fru talman! Inledningsvis några ord om den offentliga sektorns roll för sysselsättningen i skogslänen. Under 1970–1975 ökade sysselsättningen i Norrbotten med ca 11 000 personer. Av dessa var 7 000 kvinnor, i stor utsträckning i landstingets tjänst. 60 % av ökningen av antalet landstings-tjänster hamnade i glesbygdskommunerna. Det säger litet grand om vad det betydde för kvinnorna att få sysselsättning, men också om vad det betydde för glesbygdskommunerna.

Fru talman! I mitt inlägg kommer jag att ta upp den socialdemokratiska reservationen 4 om bruksorterna, det särskilda yttrande som behandlar Norrbotten och i någon mån glesbygdsfrågorna. Inledningsvis yrkar jag bifall till den socialdemokratiska reservationen 4, där vi kräver att regeringen redovisar resultatet och erfarenheterna av arbetet samt planerade åtgärder för att trygga sysselsättningen på bruksorterna i enlighet med de deklARATIONER som gjordes av regeringen 1977 och det beslut som riksdagen fattade 1980.

Vi socialdemokrater har tidigare i flera motioner tagit upp de sysselsättningsproblem som allt fler bruksorter får uppleva. Antalet anställda inom exempelvis specialstålindustrin har minskat med över 15 % åren mellan 1976 och 1980. Föreslagna eller redan beslutade neddragningar i branschen omfattar över 2 000 arbetstillfällen. Andra socialdemokrater från arbetsmarknadsutskottet kommer i sina inlägg att närmare redogöra för situationen på många bruksorter.

Vi socialdemokrater konstaterar att regeringen inte levt upp till riksdagens

beslut och inte heller till sina egna löften. Utskottsmajoriteten förutsätter återigen att resultatet kommer att redovisas i den aviserade regionalpolitiska propositionen. Utskottsmajoriteten förutsatte redan förra året att resultatet av kanslihusets och de regionala organens insatser skulle redovisas i lämpligt sammanhang. Lämpligt sammanhang hade varit vid budgetpropositionens överlämnande i januari.

Det verkar som om Elver Jonsson hade gripits av något slags övermod när han säger att vad som görs i dag är mera betydelsefullt än att planera för framtiden. Jag vill erinra Elver Jonsson om att det tillkännagivande utskottet gör är grundat på motioner från socialdemokraterna och vpk. De borgerliga hade inte själva några förslag som kunde förbättra situationen i dag eller i framtiden.

Pär Granstedt tog upp detta i sitt inlägg och sade att centern år 1979 hade medicin men inte fick stöd av socialdemokraterna. Centern sitter i en majoritetsregering. Varför har inte centern där framlagt det recept för sysselsättning i bruksorterna som Pär Granstedt säger att ni har och genomdrivit det?

Om den borgerliga regeringen inte samlar sig till insatser så kommer situationen att ytterligare förvärras, och det kommer att bli svårt att reparera skadorna, som drabbar enskilda människor, kommuner och regioner. Situationen är sådan att vi inte har vare sig tid eller råd med regionalpolitiska mellanår.

Fru talman! Socialdemokraterna har till betänkandet fogat ett särskilt yttrande beträffande Norrbotten. Sysselsättningsläget i vårt län är mycket allvarligt, och man kan vänta sig ytterligare försämringar om det inte vidtas radikala åtgärder. När det gäller att beskriva läget råder inga delade meningar i utskottet. Från socialdemokraternas sida hävdar vi emellertid att det är nödvändigt att utarbeta en utvecklingsplan för länet. Socialdemokraterna har också en arbetsgrupp som arbetar med en plan för hur man skall få det raserade näringslivet på fötter igen. Vi har redogjort för detta i det särskilda yttrandet.

Det går inte att vända den negativa utvecklingen med enbart regionalpolitiska medel. Norrbottningarna anser sig med all rätt kunna ställa krav på den centrala administrationen och på näringslivet, bl. a. på grund av att landets välstånd och industriella utveckling har haft och fortfarande har stor fördel av de råvaror som kommer från länet. Det finns dessutom en mångfald s. k. riksintressen inom länets gränser. Vi ställer krav på det privata näringslivet, beroende på att en stor del av sysselsättningen i landet är knuten till det privata näringsliv som i stor utsträckning svikit Norrbotten.

Sysselsättningsläget i Norrbotten är djupt oroande. Lågkonjunkturen slår nu allt hårdare mot länets företag. De nyanmälda lediga platserna har minskat betydligt. Det återspeglas bl. a. i att arbetslöshetstiden förlängts för de arbetssökande. Sysselsättningen inom byggverksamheten är den lägsta på många år. Arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är nästan 20 %. Åtstramningen inom den offentliga sektorn leder till en allvarlig uppbromsning av arbetskraftsrekryteringen inom landsting och kommuner.

Den vikande sysselsättningen i länet har medfört att situationen för ungdomar under 20 år är mycket svår. Ungdomens framtidstro och framtidsvillkor ger anledning till djup oro. En följd av rationaliseringar och strukturplaner som påbörjats eller planerats inom basindustrierna kommer troligen att innebära ytterligare nedskärningar.

Fru talman! En sådan här kortfattad lägesbeskrivning kan verka väldigt pessimistisk, men situationen är inte pessimistisk om man tar med i bedömningen länets utvecklingsmöjligheter och utnyttjar dessa för länets och rikets bästa.

I slutet på 1960-talet och början på 1970-talet visade den socialdemokratiska regeringen konkret hur man genom insatser på olika områden kunde vända en negativ trend, hejda utflyttningen och öka sysselsättningen. Jag skall inte räkna upp vad som gjordes då, eftersom jag tagit upp det i en tidigare debatt.

Norrbotten har stora resurser och utvecklingsmöjligheter. Länet har råvaror, energi, malm, mineraler, jord, skog och inte minst välutbildad arbetskraft. Vad som krävs är en plan och åtgärder för hur dessa resurser skall användas och samordnas till länets och hela folkhushållets fromma. Som jag inledningsvis sade, har Norrbottens råvarutillgångar varit en tillgång för landets utveckling och kommer att bli det i framtiden också, om regering och riksdagsmajoritet inser att marknadskrafterna inte löser problemen, att det krävs riktade åtgärder och kapital.

Socialdemokraterna anser att de statliga basindustrierna är själva livsnerven i Norrbotten och måste så förbli. För socialdemokraterna är det ett oeftergivligt krav att LKAB får möjlighet att fortsätta malmletningen, bryta nya malmer och mineraler och förädla dem. LKAB måste få ett fraktavtal som motsvarar de verkliga kostnaderna för malmfrakterna. Malmerna måste på svensk sida utgöra basen för industriellt samarbete på Nordkalotten som eventuella olje- och gasfyndigheter utanför den nordnorska kusten kan öppna möjligheter för.

Neddragningen som sker i SSAB måste stoppas. Statsföretag måste åläggas att utarbeta en långsiktig utvecklingsplan för basindustrierna som vi socialdemokrater har krävt upprepade gånger. Förutom LKAB och SSAB måste den också omfatta skogsindustrin så att dess råvaruförsörjning tryggas.

Under senare tid har förekommit mer eller mindre klart uttalade hot från regeringen mot tekniska högskolan i Luleå. Högskolan är den i särklass viktigaste närings- och regionalpolitiska insatsen i länet, och den bör få möjlighet att fortsätta att vara en drivfjäder i länets utveckling. Därför är det viktigt att exempelvis arbetsmiljöutbildningen vid högskolan realiseras.

Sysselsättningen i inlandet måste baseras på bygdernas egna resurser, exempelvis genom bättre betingelser för jordbruket. Kraftiga räntehöjningar och andra kostnadsfördyringar har skapat så stora ekonomiska problem för många jordbrukare i Norrbotten att de tvingas gå i konkurs. Vem hade trott att det skulle ske under en centerpartistisk jordbruksminister? Från socialdemokraternas sida hävdar vi att jordbruket måste komma in i hela

diskussionen om närings- och regionalpolitiken.

Fru talman! Hetsjakten mot den offentliga sektorn är ett allvarligt hot mot sysselsättningen i vårt län, framför allt mot kvinnosysselsättningen. En neddragning av den omfattning regeringen planerar och delvis beslutat om kommer att få katastrofala följder för kvinnosysselsättningen och för den del av det privata näringslivet som producerar varor och tjänster till den offentliga sektorn. Mellan åren 1976 och 1980 har Statsföretag minskat antalet anställda med ca 5 500.

Industriminister Åsling hade ett avsnitt om solidaritet där han sade att bördorna inte skall bäras enbart av regioner och människor som redan har det svårt. Jag instämmer i industriministerns synpunkter – de lät så vackert – men jag ställer mig också frågan: Varför har industriministern, som i regeringsställning haft ansvar för industri- och regionalpolitik, låtit Norrbotten drabbas så hårt? Det är en region som har varit och är utsatt.

När vi förra året diskuterade regionalpolitik lovade industriminister Åsling 600 nya industrijobb till Norrbotten. Löftet är uppfyllt till 10 %. Varför blev det bara 60 i stället för 600?

Fru talman! Utskottsmajoriteten har skrivit att "det finns en stark medvetenhet och vilja hos statsmakterna att komma till rätta med problemen i Norrbotten". Den borgerliga riksdagsmajoriteten kan visa sin medvetenhet och vilja genom att rösta på de socialdemokratiska förslag som behandlas av riksdagen i dag, denna vecka och de kommande veckorna. Det gäller exempelvis förslaget om ett industricentrum till Gällivare, kravet på modernisering av finvalsverket på SSAB i Luleå, kravet att LKAB tar fram ett femårsprogram för intensifierad malmprospektering i Norrbottens län och att 50 milj. kr. nästa budgetår anvisas för detta, kravet på förbättringar för jordbruket i Norrbotten och kravet att arbetsmiljöutbildningen på tekniska högskolan i Luleå får startas. Det här är bara några konkreta exempel på vad som kan bidra till att hejda arbetslöshets- och utflyttningskatastrofen.

Fru talman! I samband med regionalpolitiken behandlas också glesbygdspolitik. Utskottet har blivit enigt på den punkten. Det finns dock anledning att något kommentera glesbygdsförhållandena. Vid mitten av 1960-talet ansåg socialdemokraterna att skulle man klara och förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i områden med stora avstånd till arbete och service, måste man söka instrument som var differentierade och som kunde anpassas till de lokala förhållandena. Under årens lopp har förbättringar gjorts på både sysselsättnings- och serviceområdet. Det har varit värdefulla insatser för den enskilde individen, och det har betytt mycket för många glesbygdskommuner.

Pajala är exempelvis en hårt drabbad kommun. Förra fredagen fanns inte en enda ledig plats anmäld på arbetsförmedlingen där, men däremot fanns 583 kvarstående arbetslösa. Dessutom vet vi att det finns en stor dold arbetslöshet, speciellt bland kvinnorna. Ljuspunkten för arbetsförmedlaren som jag talade med var IKS-arbeten. 1971 påbörjades genom glesbygdsutredningens försorg intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser, IKS.

F. n. är det 50 kvinnor i Pajala kommun som har arbete genom IKS i sex månader per år, dvs. 25 årsarbetare. Det betyder mycket i en glesbygdskommun. Jag tar upp det här för att påminna om att med riktade insatser kan man göra en hel del. Jag vill också varna för att centralt beslutade åtstramningar kan drabba glesbygdsfolkorna mycket hårt.

Fru talman! Man frågar sig hur åtstramningarna påverkar våra glesbygder. Det finns en stark oro i dessa svångremspolitikens tider att de skall drabba glesbygderna hårt. Hur blir det med arbetstillfällena? Vad innebär exempelvis vägverkets indragningar? Varje minskat arbetstillfälle medför också i realiteten sämre möjligheter att bibehålla servicen. Andra frågor är: Hur kommer de små kommunerna att klara neddragningarna och servicen? Hur kommer det att påverka t. ex. deras möjligheter att ge de gamla vård och omsorg? Redan i dag finns svårigheter att klara hemsamaritverksamheten. Frågorna ställs till riksdagens borgerliga majoritet.

Efter valet 1976 fanns en stark oro i Norrbotten för att de borgerliga partierna skulle radera landets ekonomi, att det hårt skulle drabba vårt län och öka den regionala obalansen. Nu har vi facit i hand. Det blev som vi befarat, och värre. Nu hänvisar den borgerliga riksdagsmajoriteten ideligen till de urusla statsfinanserna.

Fru talman! Nu återstår att se vad borgarnas starka medvetenhet och vilja att komma till rätta med problemen i Norrbotten i realiteten innebär. Ställningstagande i varje konkret fråga betyder mer än allt vackert tal om behovet av att visa solidaritet.

Anf. 59 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Jag tycker det är naturligt att det samlade programmet för bruksorterna redovisas i det samlade program för regionalpolitiken som vi får i den regionalpolitiska propositionen. I avvaktan på den innebär utskottets initiativ att ge dessa orter ett stöd som om de vore inplacerade i stödområde 4 en mycket god hjälp.

Frida Berglund undrade varför vi inte genomdrev det här redan förra gången. Det var inte 1977 utan 1979, och då befann sig centern inte i regeringsställning. Men vi hade haft möjlighet att i riksdagen genomdriva en inplacering av dessa orter i stödområde 4 om vi hade fått majoritet för det.

Jag påminner mig vad Frida Berglund sade sist i sitt anförande, att ställningstagande i varje konkret fråga betyder mer än allt vackert tal om behovet av att visa solidaritet. Den gången räckte tydligen inte socialdemokraternas solidaritet till för att det skulle bli majoritet för orternas inplacering i stödområde 4. Socialdemokraterna hade alltså chansen att konkret ge bruksorterna ett ordentligt handtag, men det avstod man från. I stället väljer man att skriva luddiga reservationer om handlingsprogram. Sådana har vi inte så stor glädje av. Det är tur att vi nu har fått majoritet för åtgärder i bruksorterna, men det är tyvärr litet sent.

Beträffande de åtgärder som behöver sättas in i Norrbotten är utskottet faktiskt enigt. Vi ser alla med lika stort allvar på situationen där. I

betänkandet redovisas ganska utförligt de stora insatser som redan har gjorts i Norrbotten samt den planering som finns för ytterligare insatser. Jag kan hänvisa till förslagen på s. 64 och 65 i betänkandet, vilka även Frida Berglund ställer sig bakom. Jag tror inte att dessa behöver kommenteras ytterligare.

Låt mig till sist säga något om den offentliga sektorn, som har blivit ett tema i debatten. Jag tycker uppriktigt sagt att socialdemokraterna skall sätta sig ned och fundera fram en enhetlig inställning i den här frågan. Det tungomålstalande som socialdemokraterna ägnar sig åt när det gäller statsfinanser och offentlig sektor börjar bli ganska påfrestande. Först ondgör man sig våldsamt över det stora underskottet i statsbudgeten. När regeringen försöker spara genom att minska transfereringarna, som man bl. a. gjorde i sparpropositionen i höstas, då säger socialdemokraterna: Snälla någon, det här drabbar bara de enskilda hushållen. Ni gör ju ingenting åt byråkratin! När därefter regeringen försöker spara genom att minska byråkratin, då säger socialdemokraterna: Skär inte ned på den offentliga sektorn! Tänk på vad det innebär för sysselsättningen! Återstår alltså att höja skatterna för att täcka gapet i finanserna. Men då säger socialdemokraterna: För allt i världen, höj inte skatterna! Tänk på vad det får för konsekvenser! Vi väntar fortfarande på det geniala socialdemokratiska receptet som gör att vi dels kan minska underskottet i statsbudgeten, dels höja statens utgifter genom att bygga ut den offentliga sektorn, dels minska statens inkomster genom att minska skatterna. Kom med det receptet – vi skall gärna anamma det, om det håller.

Anf. 60 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Fru talman! Om jag tolkar Pär Granstedts senaste inlägg riktigt, är det bara när ni befinner er utanför kanslihuset som ni kan genomföra er politik. Ni har suttit i kanslihuset och haft möjligheter att genomföra det hela – 1979, 1980 och våren 1981. Så det är inte tidsbrist utan brist på förmåga och vilja eller något annat.

En anledning till att vi är så angelägna om att man tar itu med problemen på bruksorterna och upprättar en plan är, att om det drar ut på tiden och ingenting görs, blir situationen kanske likadan som i Norrbotten. Ingen människa kan faktiskt vilja att något område skall hamna i samma situation – att bli värst i Sverige när det gäller arbetslöshet och minskning av sysselsättningen. Detta är en av anledningarna till att vi är så angelägna om att det vidtas åtgärder.

När det gäller den offentliga sektorn vill jag säga till Pär Granstedt, att är man arbetslös och har blivit detta på grund av indragning inom den offentliga sektorn eller industrin, kan man inte betala borgarregeringarnas utlandslån eller hemmalån. Skall man kunna klara ekonomin i landet, måste människor ha arbete. Det är det enda sättet att klara problemet. Ser man på den offentliga sektorn, finner man att den köper av industrin för ungefär 70 miljarder kronor per år. Här finns det ett samband och här får man göra avvägningar. Vi kan inte heller – som ni gör – gå ut och säga att vi ställer upp

bakom t. ex. moderaternas krav på stora marginalskaftesänkningar för höginkomsttagarna. För att kunna klara svårigheterna kräver vi att man tar itu med skattefusket och avdragsdjungeln. Allt detta ger inkomster, men vi är givetvis medvetna om att människor måste ha arbete för att vi skall kunna klara den ekonomiska krisen.

Anf. 61 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! När det gäller bruksorterna har vi ju fått igenom vår vilja. Det har ju blivit så som centern krävde redan 1979. Därför förstår jag inte riktigt vad Frida Berglund klagar över. Det tog tid innan vi fick stöd av andra partier, inkl. socialdemokraterna. Det beklagar vi, eftersom det hade varit bättre, om vi hade fattat beslutet 1979. Men det är ju inte så, att vi kunde få igenom det bara därför att vi tillhör en majoritet. Vi har ju faktiskt fått det stöd som behövs för den här linjen, och det är vi glada för.

Sedan detta med skatter och den offentliga sektorn. Frida Berglund kommer inte ifrån att verksamhet inom den offentliga sektorn måste betalas, antingen med skatter eller också med lånade pengar. Skall vi skapa full sysselsättning i det här landet huvudsakligen genom en expansion inom den offentliga sektorn, måste vi antingen höja skatterna eller låna mera. Man kommer inte ifrån att saker och ting måste betalas. Även om en del av den offentliga sektorns expansion leder till beställningar inom industrin, måste de här 70 miljarderna betalas med skattemedel.

Jag tycker alltså att socialdemokraterna som ett ansvarskännande parti borde hålla sig för goda för att gå ut med den här typen av buskpropaganda, där man försöker låtsas som om vi skulle kunna kraftigt bygga ut den offentliga sektorn utan att betala för det, eller som om vi skulle kunna sanera statens finanser utan att vare sig öka inkomsterna eller minska utgifterna. Det räcker inte med en socialdemokratisk regering för att klara det konststycket, det skulle krävas en regering av trollkarlar, och några sådana har vi inte tillgång till i svensk politik. Låt oss försöka föra den här debatten med förankring i verkligheten. Det tror jag det här landet skulle tjäna på.

Anf. 62 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Fru talman! När det gäller bruksorternas problem vill jag säga att utskottets ställningstagande beträffande stödområdesindelning inte löser dessa. Man måste vidta helt andra åtgärder för att i framtiden kunna klara sysselsättningen. Det är det som det är fråga om. Jag tycker att det är mycket bra att Pär Granstedt och representanterna för de andra borgerliga partierna ställer upp bakom de ifrågavarande socialdemokratiska motionerna. Jag kritiserar alltså inte detta, men i Pär Granstedts första inlägg lät det precis som om Pär Granstedt hade haft alla världens mirakulösa mediciner för att klara problemen men inte fått tillräckligt stöd.

När det gäller den offentliga sektorn har socialdemokraterna alltid varit medvetna om betalningen. Socialdemokraterna har också visat detta i regeringsställning. Vi har alltid sett till att staten fått inkomster som ungefär

motsvarar utgifterna. Socialdemokraterna har också sagt att utgifterna skall betalas solidariskt. Men vad gjorde ni när ni kom till kanslihuset? Jo, ni satte er tillsammans med de andra borgerliga för att raserå ekonomin. Ni minskade statens inkomster, ökade utgifterna och gick ut på lånemarknaden. Tänk efter: Hur mycket offentlig förvaltning och hur många offentliga tjänster inom exempelvis vårdområdet skulle man kunna ha enbart för de räntor som betalas till utlandet? Det är det som det är fråga om. Ni har raserat ekonomin, varför förutsättningarna inte är desamma som 1976. Det beror på att ni inte har sett till att ni inte har större utgifter än inkomster.

Förste vice talmannen anmälde att Pär Granstedt anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 63 EVA WINTHER (fp):

Fru talman! 1960-talets omflyttning av människor från skogslänen till storstadsområdena bromsades upp under 1970-talet, och storstadslänen fick en mer dämpad utveckling. Det material som vi har haft att tillgå i utskottet visar att det under 1970-talet har varit relativt små befolkningsändringar i länen och när det gäller de olika ortstyperna och att det inte har inträffat någon nettoförskjutning mellan befolkningen inom resp. utanför stödområdena. Det bor ungefär 29 % av befolkningen inom stödområdet och 71 % utanför. Det finns däremot betydande balansproblem inom länen, speciellt inom skogslänen. Åtskilliga kommuner har hög arbetslöshet, stor andel personer som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, låg förvärvsfrekvens och hög andel förtidspensionärer. För Norrbottens del gäller också att det finns stor risk för en ökning av utflyttningen.

För ungefär två år sedan antog riksdagen, efter förslag från folkpartiregeringen, riktlinjer och ekonomiska ramar för regionalpolitiken. Förslagen grundade sig på sysselsättningsutredningens arbete, regionalpolitiska stödformer och styrmedel och innebar en förändrad stödområdesindelning, ökad satsning på sysselsättningsstöd, förstärkning av glesbygdssstödet och ökat ansvar för länsstyrelserna, men i stort sett var det samma riktlinjer som riksdagen fastlade 1976.

Målet för regionalpolitiken är ju att människor i olika delar av landet skall ha ett arbete, att de skall få tillgång till service och god miljö. Det är en viktig och bra målsättning. Det har emellertid visat sig att de nuvarande regionalpolitiska medlen är otillräckliga. De behöver förändras för att vi skall komma till rätta med den inomregionala obalans som finns. De är inte effektiva för de verkligt utsatta regionerna. Jag kan hålla med socialdemokraterna om att de medel vi nu har till vårt förfogande kräver ett expansivt näringsliv, även om jag inte delar den socialdemokratiska synen på anledningen till att industrin går på lågvarv just nu.

Men den låga effektiviteten i de regionalpolitiska medlen kan också bero på att vi i alltför hög grad litat till centrala beslut. Vi behöver ett ökat ansvar och inflytande på länsnivå. Det har ju också visat sig att mestparten av lokaliseringstödet har hamnat i stödområdena 3 och 4. Det är orter som

ligger i närheten av eller i en region med ett relativt differentierat näringsliv, och de ligger framför allt i närheten av en relativt stor marknad eller är lokaliserade till kustregionen. Stödområdena 5 och 6 har kunnat göra anspråk på en relativt liten del av de regionalpolitiska medel som vi har till vårt förfogande, och de övriga stödformer som kan användas har i hög grad fått inriktas på att behålla den sysselsättning som finns.

Hur skall vi kunna stimulera fram fler företag i skogslänen? Hur skall vi få likartade förutsättningar för näringslivet i norr och i söder, i inlandet och vid kusten? Hur skall vi få fler jobb till de mest utsatta regionerna? Det är ju det som det gäller. Eftersom vi har att vänta en regionalpolitisk proposition nästa riksmöte, vill jag ge några allmänna synpunkter.

Ramar och riktlinjer bör som förut läggas fast av riksdagen. Men en förskjutning av administrativt och ekonomiskt ansvar från central till regional nivå bör komma till stånd. Och en utveckling av länen bör utgå från varje läns naturliga förutsättningar. Länsmyndigheterna börjar nu få mycket stor kunskap om resp. läns resurser och möjligheter. Vi måste därför fortsätta på den av folkpartiregeringen inslagna vägen och öka de ekonomiska möjligheterna för länsmyndigheterna att ta fram väl underbyggda projekt. Vi måste stötta småföretagen, ta vara på idéer. KRESAM-gruppen i Värmland är ett exempel på hur man kan jobba. Den fungerar som mellanhand mellan företagare och myndigheter, arbetar flexibelt och okonventionellt, och jag tror det är värt att pröva på fler håll. Norrbotten-delegationen visade på ett sätt att arbeta. Det behövs målmedvetna och konkreta arbetsinsatser om vi skall kunna nå målet fler arbetstillfällen. Glesbygdstödet och glesbygdsdelegationen, som Frida Berglund var inne på nyss, ger också möjlighet att stödja kombinationssysselsättning, som är ett måste för glesbygden. Glesbygdsdelegationens arbete är mycket viktigt för de mest utsatta kommunerna i inlandet.

När det gäller stödområdesindelningen, som väl också blir behandlad i den av industriministern förhandsanmälda propositionen, tror jag för min del att vi måste snäva in gränserna för det permanenta regionalpolitiska stödet. Jag tror att vi måste diskutera om det regionalpolitiska stödet i framtiden verkligen skall användas för extraordinära insatser i strukturomvandlingar över hela landet, och om inte där speciella näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska medel i stället skall användas. Vem satsar i de övre och innersta delarna av Norrland om samma stöd går att få söderut med närhet till en stor marknad? Jag tror också att den värdering mellan generella och selektiva stödåtgärder som nu utförs inom industridepartementet är bra, och jag tror faktiskt det är väl värt att pröva en differentiering av arbetsgivaravgifter inom stödområdet.

På vår resa genom landet län för län har vi stött på många bekymmer. I motioner från hela landet har vi fått oroande beskrivningar om tillståndet i de olika länen. Men om man tittar på de olika redovisningar vi har fått som underlag för betänkandet, så finner man att det är ett län där bekymren varit konstanta under ett antal år och där arbetslöshetssituationen tyvärr ser ut att förvärras, och det är Norrbotten. Tittar man på de stapeldiagram som finns i

industridepartementets del av budgetpropositionen ser man att Norrbotten har dubbelt så hög andel arbetslösa och personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder som Värmland, som kommer därefter. Norrbotten har 10 % och Värmland har ungefär 5 % av befolkningen i åldern 16–64 i arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller som arbetslösa. Den här bilden förstärks. Både SSAB och LKAB går nu med förlust, drabbade av stålkras och konjunkturedgång i andra länder. Det innebär anställningsstopp och svårigheter för ungdomskullarna att få arbete. Nu kommer snart en ny ungdomskull att sluta skolan, men det är tyvärr ingen ljusnande framtid som möter dem i Norrbotten.

Andelen ungdomar i åldern 16–24 år som var arbetslösa eller i arbetsmarknadspolitiska åtgärder i januari 1981 var i Stockholms län 2,4 %. För riket som helhet var siffran 4,5 %, för Värmland – som har det näst värst – 6,5 % och för Norrbotten 11,2 %. Det här är genomsnittssiffror. Sedan finns det stora olikheter inom länen. Siffran 11,2 % anger att det inte blir lätt för de ungdomar som lämnar skolan att få ett jobb. Industrin minskar antalet arbetstillfällen, och offentliga sektorn stramar åt. Här behövs möjligheter till extra arbetsmarknadspolitiska insatser under en övergångstid och en vidareutveckling av den företagsförlagda utbildningen för ungdomar under 18 år.

Hur kan det komma sig att ett län med så stora naturresurser i form av malm, industrimineral, vattenkraft och skog har så svårt att ge arbete åt sina invånare? Här finns många försyndelser under tidigare socialdemokratisk regeringstid, då både människorna och naturresursernas vinster skickades söderut. Det är helt klart att länets näringsliv är råvarubaserat och konjunkturkänsligt. 1975 svarade den konkurrensutsatta råvarubaserade tillverkningsindustrin för 60 % av industrisysselsättningen. Råvarorna vidareförädlas inte i Norrbotten. De säljs som de är eller bearbetas med mycket låg förädlingsgrad för att sedan säljas på världsmarknaden. 6 av 10 industrianställda arbetar i stora exporterande företag, som styrs från huvudkontor utanför regionen. Produktionen i basindustrin och filialföretagen är ensidig. Idéer och impulser från marknaderna tas i huvudsak om hand i moderföretagen och i huvudföretagen utanför länet. Av bl. a. dessa skäl är det svårt att utveckla ny kompletterande tillverkning vid företagen. Kraven från länets sida på att LKAB:s och ASSI:s huvudkontor skall flyttas upp till Norrbotten bör tillgodoses.

Flertalet av de industrianställda i Norrbotten har staten som arbetsgivare. Det har tyvärr inte betytt att det statliga företagandet hittills spelat en offensiv roll när det gäller vidareutveckla näringslivet i länet. Förhoppningsvis är en förändring på gång.

Den allvarligaste nackdelen för Norrbottens företagande är kanske ändå avståndet till marknaderna, till köparna. Ett företag i Norrbotten måste täcka in två tredjedelar av Sveriges yta för att fånga in den köpkraft som ett storstadsföretag har inom några få mils avstånd. Därför måste arbetet med att minska avstånds- och klimatkostnaderna fortsätta och åtgärderna för marknadsföring av produkter och av länet som turistmål förbättras.

Hur skall vi då förbättra villkoren i Norrbotten? Ja, förutom vad jag nyss

sade måste utvecklingen mot ökat länsansvar fortsätta. Åtgärdsplaneringen måste följas upp, och ökade ekonomiska resurser behövs till länet för konkreta åtgärder. På detta område är befintliga regelsystem för stelbenta – de kan t. o. m. förhindra insatser. Det krävs också en intensiv ökning av industri- och näringspolitiska insatser för att vi skall få de långsiktiga jobb vi behöver. Därför måste LKAB och SSAB också fortsättningsvis få medel till framtidsinvesteringar. Det behövs även samordnade och ökade prospekteringsinsatser för att finna brytvärda industrimineraler speciellt i malmfälten.

Nordkalottsamarbetet måste intensifieras i samband med det industrisamarbete som nu planeras mellan Norge och Sverige. Ett första led i det arbetet är det avtal som Kiruna-Mek AB, en sammanslutning av åtta verkstadsföretag i malmfälten, har tecknat med Norska Verdal Mekaniska Verkstads AB i Trondheim. Företagen satsar 8,4 miljoner svenska kronor i ett gemensamt bolag, och meningen är att man skall försöka vara med och slåss om verkstadsjobb på den växande oljemarknaden utanför norska kusten.

Vi måste, som Frida Berglund också sade i sitt anförande, visa på resurser och framtidsmöjligheter. Vi måste ta vara på det positiva, visa på de rikedomar vi har och skaffa oss möjligheter att vidareutveckla dem. De åtgärder som regeringen vidtar skall stimulera idéer, initiativ och engagemang hos människorna. Det tror jag är nödvändigt om vi skall få en bättre regional utveckling och balans i Norrbotten och i vårt land.

Socialdemokraterna har ett särskilt yttrande om Norrbotten. I utskottet är vi helt eniga om att det krävs särskilda åtgärder i fråga om problematiken där. Socialdemokraterna påpekar i sitt yttrande att de har tillsatt en arbetsgrupp för Norrbotten för att arbeta fram en utvecklingsplan. Regeringen har också en speciell arbetsgrupp för Norrbotten, vars förslag så småningom kommer att redovisas.

Med detta, fru talman, skall jag be att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 64 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s):

Fru talman! Regionalpolitiken förefaller vara ett område som intresserar många av kammarens ledamöter. Man kallar skämtsamt den här debattdagen i kammaren "Hembygdens dag". Jag ser inte i detta något förnedrande. Det är sannolikt ett utslag av stort intresse för den bygd man representerar eller måhända av en känsla av att den sittande regeringen misslyckats med att förverkliga riksdagens regionalpolitiska beslut av år 1979.

Regionalpolitiken innefattar förvisso många intressanta delfrågor. Jag skall i mitt anförande begränsa mig till den del som handlar om industricentra. Under ett antal år har staten genom sin industricentristiftelse byggt upp sådana industricentra på sex olika orter i Norrland, av vilka fyra f. n. är i drift. I betänkandet står det följande:

"När det gäller verksamheten med industricentra måste konstateras att även om den innehållit betydande positiva inslag så har den givit begränsade resultat i fråga om nya arbetstillfällen. Kostnaderna har också i vissa

hänseenden varit höga. I sammanhanget måste emellertid beaktas att industricentra uppförts på orter där det finns avsevärda svårigheter att skapa industriell verksamhet. I de överväganden som blir aktuella i samband med utvärderingsarbetet bör man vara obunden när det gäller i vilka administrativa former stödet till industrilokaler skall hanteras i framtiden. Mycket talar för ett ökat regionalt inflytande, särskilt när det gäller stöd som avser större industrilokaler av den typ industricentra utgör. Över huvud taget är det viktigt att man i utredningsarbetet tillgodogör sig erfarenheter av de olika stödformerna så att man i framtiden får en så god total resursanvändning som möjligt.”

Den här skrivningen är ganska så finurlig. Den speglar såväl positiva inslag som negativa synpunkter på den här verksamheten. Den riktiga tolkningen av utskottsmajoritetens syn på industricentra är säkerligen den, att man önskar sig ett stopp för statligt engagemang i den här formen i fortsättningen. Man vill förvilliga begreppen genom att blanda resonemangen om industricentra och om kommunala industrihus. Slutsatsen blir att man förordar lättnader för uppförande av kommunala industrihus i stället för statliga industricentra. Men man gör det i en form som måste uppfattas som ett aktivt fördröjande av en ytterligare utbyggnad av industricentra i avvaktan på den regionalpolitiska proposition som industriministern har aviserat skall komma under nästa år. Personligen tror jag att den passiviteten bottnar i den ovilja som framför allt moderaterna känner för den här formen av statligt engagemang, men man gömmer sig bakom en kommande proposition. Jag tror då att de borgerliga ledamöternas verkliga tankar är ett konstaterande av att den borgerliga regeringen fortsättningsvis också skall missköta landets ekonomi, och därför förväntar man sig ytterligare ett antal sparplaner som hjälp för att undgå bl. a. satsning på ytterligare industricentra.

Fru talman! I lördags fick jag per post till min bostad en kopia för kännedom av en skrivelse från Stiftelsen Industricentra i Skellefteå. Skrivelsen var ställd till industridepartementet, lokaliseringssenheten/översynsgruppen, och undertecknad av verkställande direktören Börje Olofsson. Han talar i skrivelsen inledningsvis om att han under hand har fått del av innehållet i arbetsmarknadsutskottets justerade men ännu ej tryckta betänkande angående stöd till industribyggnader. Han säger vidare:

”Utskottet har jämfört statliga industricentra med kommunala industrihus avseende kostnader och effektivitet som regionalpolitiska stödmedel. Vidare förekommer hänvisningar till översynsgruppens pågående arbete med översyn av de regionalpolitiska stödmedlen.

Stiftelsen industricentra har tillfälle att i särskild ordning avge yttrande inför översynsgruppens utvärdering av verksamheten med industricentra. Därom nöjer jag mig nu med påminnelsen att lokaler i industricentranläggningarna endast står till förfogande för företag med verksamhet som är berättigad till statligt regionalpolitiskt stöd, d v s huvudsakligen tillskott av industriarbete.”

Börje Olofsson slutar sin skrivelse med följande:

”Som utövare av löpande bestyr för den statliga verksamheten med

industricentra har jag vid upprepade tillfällen hävdad att förhandsbyggda industrilokaler är ett verksamt regionalpolitiskt medel, oavsett huvudmannaskap och andra former för verksamheten. Jag vidhåller denna min uppfattning, även avseende kommunala industrihus. Det är dock viktigt att sakuppgifter som ska ligga till grund för statliga beslut på olika nivåer är korrekta. Därför denna min reaktion på det utskottsutlåtande som är underlag för den nära förestående riksdagsbehandling som i sin tur blir vägledande för översynsgruppens fortsatta arbete med utvärderingen.”

Fru talman! Den person jag nu citerat är alltså verkställande direktören för Stiftelsen Industricentra i Skellefteå, den person som rimligtvis borde ha den bästa erfarenheten av och kunskapen om uppbyggnaden och det löpande arbetet med industricentra i det här landet.

I den socialdemokratiska reservationen nr 3 har vi föreslagit att utskottet förordar att riksdagen ger regeringen till känna att Gällivare, Sollefteå, Sveg och Torsby skall komma i fråga för nya industricentrasatsningar. Jag skall inte närmare i detalj beröra Gällivare, Sveg och Torsby. Deras bekymmer är alltför välbekanta i den här kammaren, och måhända kommer andra ledamöter att tala om dessa orter. Sollefteå kommun däremot ligger i mitt hemlän, och den kommunen känner jag rätt bra. Kommunen har stora bekymmer med sysselsättningen. Där finns två regementen, som är föremål för intresse när det gäller den framtida militära fredsorganisationen. Man har ett företag som har försatts i konkurs. Företaget har lokaler med en golvyta på 5 000 m² som nu står tomma, och det disponerar en tomtyta på 7,5 hektar. Byggekostnaden för det här projektet var på sin tid 17 milj. kr. Det föreligger nu risk för att byggnaden och området skall hamna i fel händer. Området bör därför förvärvas av kommunen och utgöra huvuddelen av det nya industricentrumet.

Men låt mig, fru talman, i detta skede något kommentera vad tidigare talare har varit inne på, när de underkänt fortsatt byggnade av industricentra.

Utskottets ordförande Elver Jonsson säger kort och gott att det är ett olyckligt ställningstagande som socialdemokraterna har gjort i reservation nr 3. Jag skulle vilja fråga Elver Jonsson: Vari består den olyckan? Skulle det vara så att kommunalmännen och de människor som bor i de här orterna, där det nu har byggts industricentra, känner sig olyckliga över tillkomsten av dem? Tror Elver Jonsson att kommunalmännen och människorna som bor på de orter, där socialdemokraterna nu har föreslagit nya industricentra, känner sig olyckliga om de här industricentra tillkommer? Jag tror det inte.

Anders Högmark har underkänt verksamheten därför att den skulle bli för dyr i förhållande till alternativet kommunala industrihus. Jag har i min hand den översyn som AMS har gjort beträffande de nu befintliga industrihusen. Jag vet inte hur det är, men det förefaller som om de ledamöter som i sina anföranden ägnat sig åt det här problemet endera är okunniga eller också medvetet vill föra osanningar till torgs.

De industrihus i kommunal ägo som redovisas är i huvudsak sådana där det förekommit tillbyggnad eller ombyggnad. Får jag anföra ett exempel som

visar hur sned den här bedömningen är. Det gäller Töcksfors Verkstad i Koppom inom Eda kommun. Det företaget fick ett bidrag på 270 000 kr. Det framgår av sammanställningen att man har 194 anställda och en industrihusyta på 9 126 kvadratmeter. Och så står det som kommentar: Tillbyggnad.

Jag skulle vilja fråga: Är det någon av ledamöterna i den borgerliga kretsen som tror att de 194 anställda jobbar i tillbyggnaden som kostade 270 000 kr.? Ni måste ju tänka litet grand, när ni gör de här jämförelserna – om det är nybyggda lokaliteter eller om det är tillbyggnad – och inte göra jämförelser så här generellt som ni har gjort. Jag har skaffat fram uppgifter på hur industricentra i dag verkar. Det är färska uppgifter – ungefär en timme gamla.

I Vilhelmina och Ånge är verksamheten under uppbyggnad – där har man f. n. ingen verksamhet.

I Haparanda har man 121 anställda. Man har bedömt att man skulle kunna inrymma 170 anställda. Verksamheten är alltså inte fullt utbyggd.

I Lycksele är det f. n. 91 anställda. Man bedömer att man kan ha 150 anställda. Andra etappen är nyss utbyggd, och följaktligen har ingen verksamhet i den etappen kommit till stånd.

Strömsund har 144 anställda, och man räknar med att 200 kan rymmas i lokalerna. Nyligen har ett företag som fanns där gått i konkurs. Det är 60 anställda som försvunnit ur bilden. Man hade följaktligen 200 anställda.

I Ljusdal slutligen har man 67 anställda, och 130 skulle rymmas. Den sista etappen där är nyss färdigställd, och följaktligen har man inte hunnit organisera verksamheten.

Får jag till sist, herr talman, säga att reservanterna förväntar sig att berörda ledamöter, oberoende av partitillhörighet, kommer att värna om de här orternas framtida möjligheter att utvecklas.

Beträffande Sveg borde det vara självklart, tycker vi, att de båda centerledamöterna inte röstar emot sin egen motion. Beträffande Torshy, som just nu har stora bekymmer, torde de värmländska ledamöterna kunna enas om ett positivt beslut för bygden och orten. Gällivare – en hårt ansatt kommun i Norrbotten, som vi nyss fått höra – torde ha samma möjligheter till ett enat uppträdande från länets ledamöter. Människorna i Sollefteå förväntar sig, vet jag, att de båda ledamöterna Erik Olsson, moderata samlingspartiet, och Björn Eliasson, centerpartiet, inte skall svika den egna kommunens krav och behov – det är ett kommunalt krav. De kan rimligtvis inte utsätta sig för den förnedrande handling som det skulle innebära att rösta mot ett industricentrum i hemkommunen. Det skulle förvåna människorna, inte bara i Sollefteå utan i hela länet.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen 3.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Onsdagen den
8 april 1981

Regionalpolitiken

Anf. 65 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Målet för regionalpolitiken är att ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, service och god miljö. På grund av att det råder skillnader mellan landets olika delar i dessa avseenden måste regionalpolitiken inriktas på att undanröja förvärvshinder och fördela arbetstillfällena inom landet så, att en rimlig regional balans uppstår. Detta har tidigare betonats i ett flertal anföranden. En förutsättning för detta är, som arbetsmarknadsutskottet säger i sitt betänkande 1979/80:23, "att ingen del av landet växer på ett sådant sätt att regioner i andra delar av landet påverkas negativt" – med andra ord på bekostnad av andra regioner.

Häri ligger måhända en målkonflikt. Det övergripande målet är ju ändå att söka kombinera de regionalpolitiska strävandena, nämligen att motverka nackdelarna med t. ex. långa avstånd eller ett ensidigt näringsliv i vissa delar av landet genom strävandena att ge näringslivet tillväxtmöjligheter och livsluft för hela nationens skull.

Den allra viktigaste uppgiften är därför att få till stånd en ekonomisk, social och näringslivsvänlig miljö, så att kreativitet, personligt engagemang och arbetslust uppmuntras. Av den anledningen är en sysselsättningsskapande politik i alla delar av landet viktig. Vi måste ta till vara den industriella växtkraften där den finns. Annars finns risken att det till slut inte finns något att utlokalisera eller att fördela. De svaga företagen blir inte hjälpta om livsmöjligheterna för de starkare undandras, lika litet som man hjälper de svagare bland individerna genom att underminera utvecklingsmöjligheterna för de starkare. Tvärtom, det är de starkare som drar de svagare med sig. Spridningseffekter kan uppnås både på makro- och på mikroplan, både på individnivå och, beträffande näringslivet, på regional nivå. Här krävs en omsorgsfull och insiktsfull handläggning, och förhoppningsvis kommer den regionalpolitiska proposition som vi kan vänta oss i höst både att närmare belysa effekterna av hittillsvarande regionalpolitiska åtgärder och att mot bakgrunden av näringspolitiska krav föreslå progressiva regionalpolitiska åtgärder.

I reservation 2 med anledning av propositionen 1980/81:100 föreslår socialdemokraterna en alternativ utformning av arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 23. Man utgår från att det är angeläget att förutom decentralisering av offentlig verksamhet få en spridning av verksamheten inom den privata service- och tjänstesektorn. Man säger att från regionalpolitisk synpunkt är de kvalificerade funktionerna inom denna sektor av speciellt intresse. De är som regel förlagda till storstadsregionerna och andra tätorter. För att påverka etableringen av sådana kvalificerade funktioner föreslås "effektivare styrmedel" än som f. n. finns, och man aktualiserar etableringskontroll.

Utskottet hänvisar till att sysselsättningsutredningen i sitt slutbetänkande behandlat denna fråga och förutsätter att överväganden om eventuella ytterligare styrmedel redovisas i den aviserade regionalpolitiska propositionen och avstyrker motionen.

Vad som står bakom begreppet kvalificerade tjänste- och servicenäringar

kan man fråga sig. De tjänste- och servicenäringar som torde åsyftas måste vara av den arten att det finns ett starkt behov för dessa näringar av närhet till statliga och kommunala organ och framför allt till en efterfrågemarknad. Detta är tydligt vad beträffar restaurang- och turistnäringarna eller för advokater och tandläkare, för att nämna några exempel.

Det helt överlägsna systemet för ekonomisk fördelning är marknadssystemet, samspelet mellan efterfrågan, utbud och priser på varor, tjänster, kapital, arbetskraft och information på någorlunda fria marknader. När politikerna beslutar om "hårdare styrning", t. ex. i form av etableringskontroll, innebär detta allvarliga ingrepp i marknadsekonomin, vilket för med sig risk för sämre ekonomi i företagen, minskad benägenhet att investera, minskat risktagande, dämpad utveckling och därmed förluster för samhällsekonomin. Det bästa – för bra avsikter var det ändå – blir det godas fiende. En etableringskontroll, menar vi från moderat håll, har en benägenhet att dämpa utvecklingen och åsamka förluster i samhällsekonomin.

När socialdemokraterna i en av sina motioner pläderar för en omlokalisering från Stockholmsområdet, dvs. beställer en ny flyttlasspolitik, går utskottet enhälligt emot detta och avstyrker yrkanden av "denna typ", som man säger. Man säger i betänkandet: "På riksplånet är det knappast lämpligt att initiera en ny stor omlokaliseringssomgång. Däremot kan det vara skäl att pröva om delar av verksamheter eller funktioner i den statliga förvaltningen kan flyttas från Stockholmsregionen. Motiv för en utflyttning utöver de regionalpolitiska kan exempelvis vara de höga lokalkostnaderna i Stockholms innerstad. Det får under alla omständigheter förutsättas att flyttningarna inte leder till kostnads- och effektivitetsförluster som inte uppvägs av klara samhällsekonomiska vinster."

Den restriktiva syn på omlokalisering och decentralisering som utskottet härigenom redovisar noteras med tillfredsställelse från t. ex. oss stockholmare, som i ett par motioner, nr 1805 och 1905, velat peka på en del faktorer som gäller Stockholmsregionen.

Regionen är väl försörjd – här finns en rad företag. Stockholmsregionen har landets största arbetsmarknad med 50 000 företag, varav 80 % är serviceföretag och 20 % varuproducerande. Regionen är dock inte överhettad. Av den befolkningsökning som skett i landet under 1970-talet – 240 000 personer – tillföll 70 % storstadslänen. Emellertid är 60 % av denna befolkningsökning eller 155 000 personer ett resultat av nettoinvandring. Huvudsakligen kommer invandrarna till storstadslänen, främst Stockholms län, och statistiska centralbyrån räknar också med att av beräknad folkökning åren 1980–1985 på 60 000 personer, så kommer ca 50 000 personer att vara invandrare. Sedan början av 1970-talet har storstadslänen släppt till ett betydande antal utflyttade till övriga delar av landet. Befolkningsökningsnettot är således i huvudsak invandring från utlandet. Som socialdemokraterna mycket riktigt påpekar i sin motion är dessa stora grupper invandrare oftast i behov av speciella arbetsmarknadspolitiska åtgärder och stöd av skilda slag.

Inom Stockholmsregionen finns obalans på olika sätt. Tjänstesektorn är

mycket stor i förhållande till industrisektorn, och den offentliga sektorn är stor. Det finns en geografiskt betingad obalans inom regionen. I de norra och södra delarna finns ren glesbygd med bristfälliga kommunikationer, stor andel äldre och låg skattekraft.

Inom regionen finns emellertid också en positiv och viktig utvecklingspotential. Här finns närhet till universitet, högskolor, forskar- och utbildningsorgan, tillgång på specialister och möjlighet att utveckla särskilt tekniskt avancerade produkter. Näringslivet i regionen kan – om möjlighet ges – utvecklas och dela med sig av sin utveckling, sin industriella miljö och sina traditioner till regioner med svag utveckling. Stockholmsregionen är det svenska näringslivets och det svenska samhällets kontaktpunkt med utlandet. Ett kvalitativt starkt Stockholm är bra för landet. I synnerhet gäller detta i dagens situation, när Sverige får allt svårare att hävda sig i konkurrensen med utlandet.

En decentralisering av statlig verksamhet inom regionen bör dock kunna ske liksom en decentralisering av landstingsverksamhet.

I sin reservation nr 2 påstår socialdemokraterna att en utlokalisering och etableringsstyrning av kvalificerade service- och tjänstenärings- och företag är önskvärd. Som jag redan sagt är dessa näringar givetvis beroende av en efterfrågemarknad, beroende av kunder helt enkelt, och de finns i stor utsträckning i storstadsregionerna. Om man vill åstadkomma ett mer differentierat näringsliv i storstadsregionerna, en bättre balans mellan tjänstesektor och industrisektor kan man till att börja med försöka göra något åt tendensen att den offentliga sektorn – kommuner och landsting – "suger upp" entreprenadföretag genom att man i många fall övertar och i egen regi utför vad som tidigare skötts av företag på entreprenad. Det kan gälla tvätt, städning, reparationsarbeten m. m. Entreprenadföretagen är för sin existens beroende av beställningar från både den offentliga sektorn och från den privata. Ur effektivitetssynpunkt och för att kunna hålla kostnaderna nere torde det även för de offentliga myndigheterna oftast vara fördelaktigare att genom beställningar till entreprenadföretag kunna anpassa verksamheten till olika grad av belastning.

I motionerna 1805 och 1905 har vi velat peka på de speciella fördelarna med en stark Stockholmsregion men också på vilka specifika problem som trots allt ändå finns här – obalansen mellan tjänstesektor inkl. offentlig sektor å ena sidan och industrisektor å andra sidan, tendensen att entreprenadföretagen, oftast småföretag, slås ut till förmån för egenregiverksamhet inom kommuner och landsting. Denna tendens skulle förvärras om t. ex. högre arbetsgivaravgifter, som det här talats om, skulle utkrävas av företagen i storstadsregionerna.

I vår motion 1805 säger vi att en missgynnad Stockholmsregion, t. ex. med högre arbetsgivaravgifter för företagen i länet, i förhållande till landet i övrigt inte kan vara till gagn för någon del av landet. I motion 1905 ges exempel på en rad åtgärder som kan minska eller eliminera den diskriminering av vissa entreprenadföretag som nu sker, i synnerhet inom storstadsregionerna.

Herr talman! Jag slutar här med att yrka bifall till arbetsmarknadsutskot-

tets hemställan på samtliga punkter och således avslag på de socialdemokratiska reservationerna.

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

Anf. 66 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Det är kanske tur att antalet centerpartister i kammaren inte var särskilt stort när Görel Bohlin höll sitt anförande. Kanske hade det då behövts en del sjukvårdsinsatser här. Görel Bohlins anförande visar nämligen på den enorma klyfta som finns mellan moderaterna och centerpartisterna. Inte nog med att hon anklagar oss socialdemokrater för att vi i vår motion vill utlokalisera för mycket från Stockholm till andra delar av landet – någonting som Olof Johansson däremot nyss berömde oss för – utan i slutet av sitt anförande riktar hon dessutom ett generalangrepp mot det som var Nils Åslings stora nummer här tidigare i dag – den differentierade arbetsgivaravgiften.

Pär Granstedt och andra från den borgerliga sidan, däribland även några moderata företrädare, har talat om de stora åsiktsskillnader som finns inom socialdemokratin. De skillnaderna är – vill jag påstå, herr talman – ingenting jämfört med den avgrund som tydligt finns inom det borgerliga blocket.

Görel Bohlins anförande var ett enda angrepp på den regionalpolitik som syftar till solidaritet mellan olika regioner i landet.

Anf. 67 GÖREL BOHLIN (m) replik:

Herr talman! Om det privata näringslivet på skilda sätt missgynnas, t. ex. genom högre arbetsgivaravgifter i vissa regioner eller genom att den offentliga upphandlingen inte sker på samma villkor som i näringslivet eller genom att mervärdeskattesystemet är utformat så att offentlig verksamhet i egen regi gynnas i förhållande till köp av tjänster, vilket alltså är fallet, eller genom en lagstiftning som krånglar till tillvaron för företagen mer än för offentlig verksamhet, får man ett minskat antal sysselsatta inom den privata sektorn. Då slås företag ut, då växer den offentliga sektorn ännu mer, eftersom det i så fall är ekonomiskt gynnsammare med verksamhet i offentlig regi.

Det har vi emellertid inte råd med. Alla vet – åtminstone borde alla veta det – att den offentliga verksamheten står i ett inbördes beroendeförhållande till industrin. Det är på industrin, exporten, som vår välfärd beror. Det gäller sysselsättningen och arbetstillfällena, både inom den offentliga sektorn och inom industrin. Jag menar alltså att ytterligare pålagor på industrin och företagen är till nackdel för hela landet.

Anf. 68 KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Bergslagen har drabbats hårt av de senaste årens strukturkriser. Områdets näringsliv är baserat på järn, stål och skog. Många företag har haft och har akuta problem. Företagsnedläggningarna har varit många. De företag som finns kvar inom dessa branscher har så gott som undantagslöst minskat antalet anställda. Riskerna för ytterligare akuta kriser är överhängande. Den senaste veckans tidningsrubriker bekräftar detta.

Regionalpolitiken

Tredagarsvecka införs vid SKF Steelstrip AB i Bångbro. Orsaken är minskad orderingång. Det råder stor tveksamhet inför vad som skall ske i höst, om inte konjunkturen vänder. 300 anställda berörs.

175 av de 600 anställda vid AB Garphytte Bruk avskedas. 135 arbetare och 40 tjänstemän berörs. Orsak: Tillverkningen av pianotråd upphör.

Nora Sågar AB läggs ned. 16 man förlorar sina jobb. Varsel är lagt för 65 anställda vid Martinverket hos SKF i Hällefors. Vänerskogsägda och nedläggningshotade Silverhöjdens Såg lever visserligen vidare med ny ägare och ny tillverkning, men 21 anställda får gå.

Under 1980 varslade 65 företag i länet om driftinskränkningar i någon form. Av det totala antalet varsel gällde 38 uppsägning på grund av nedläggning. Totalt berördes närmare 2 000 personer av de aktuella varslen, vilket är en betydande försämring jämfört med tidigare år. Enligt Länsprogram 1980 kommer folkmängd och sysselsättning att fortsätta att minska i Ljusnarsbergs och Hällefors kommuner under 1980-talet. Norra delarna av Lindesbergs kommun drabbas också hårt. Vid årsskiftet beslutades att Stråssa gruva skall läggas ned i början av 1982. Över 200 anställda berörs av nedläggningsbeslutet. Detta får till följd att konkurrensen om arbetstillfällena i Lindesbergs kommun hårdnar. F. n. har invånarna i Ljusnarsberg en möjlighet att arbetspendla till Lindesberg. Trots intensiva protester från fackligt håll, från befolkningen i området, från kommunledningen i Lindesberg och från länsstyrelsen i Örebro beslutades att gruvan skulle läggas ned. Beslutet om nedläggning fattades trots att det i Stråssa fanns malm för fortsatt brytning i sju till åtta år och att man fortfarande väntar på det intressanta Håkansbodaprojektet, som ligger i nära anslutning till gruvan och där brytning väntas komma till stånd om ett till två år. Med detta beslut har den sista järnmalmegruvan i Örebro län försvunnit.

Det är framför allt i de norra delarna av Örebro län som problemen hopar sig. Sedan 1960 har Hällefors kommun tappat en åttondel av sin befolkning. Näringslivet domineras av SKF Steel. Under 1970-talet har det i genomsnitt varit 14 arbetssökande till varje ledigt arbete. Förvärvsfrekvensen för kvinnor är mycket låg.

Ljusnarsbergs kommun har sedan 1960 förlorat en fjärdedel av sin befolkning. Utflyttningen har varit kontinuerlig, födelsenettona negativa, och som en konsekvens har medelåldern ökat hos den kvarvarande befolkningen. Genomsnittligt under 1970-talet har det varit 17 arbetssökande till varje ledigt arbete. Enligt länsprogrammet finns det betydande risk för att befolkningen skall minska med ytterligare ca 800 personer i vardera kommunen under 1980-talet. Om inte så skall ske fordras att nuvarande arbetstillfällen får behållas samt att ytterligare 300 arbetstillfällen skapas i vardera kommunen.

I motion 814 framhåller länets socialdemokrater att den negativa utveckling som pågått och pågår speciellt i länets norra delar måste brytas. Likartade krav finns också i motion 1057. Även om vi inte fått våra krav tillgodosedda beträffande en permanent ändring av stödområdesindelningen, så har glädjande nog ett enigt utskott uppmärksammat problemen i

Bergslagen och föreslagit att i orter i Bergslagen som drabbas hårt av strukturomvandlingar inom stålindustrin och gruvnäringen skall förstärkt regionalpolitiskt stöd kunna utgå. Regeringen bör i sådana orter kunna bevilja regionalpolitiskt stöd efter de principer som gäller för stodområde 4.

På ett annat ställe i betänkandet står att vad utskottet anfört om förstärkt regionalpolitiskt stöd till kommuner i Bergslagen har full tillämpning på Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner. Vi förväntar oss nu att det tillkännagivande till regeringen som utskottet föreslår, under förutsättning att detta också blir riksdagens beslut, följs upp med konkreta beslut om utbildningsstöd och offertstöd. Särskilt ställer vi stora förhoppningar på regeringen beträffande möjligheterna att bevilja stöd till turistnäringen liksom till kommunala industrilokaler. Hos AMS ligger f. n. en framställning från Ljusnarsbergs kommun om statligt stöd för utbyggnad av fritidsanläggningen vid Gillersklack. Denna framställning har tillstyrkts av länsstyrelsen. Vi förväntar oss att regeringen ställer sig positiv till denna utbyggnad och i praktisk handling följer upp utskottets intentioner.

Behovet av industrilokaler har uppmärksamrats i motionerna 1923 av Ingemar Konradsson m. fl. och 1840 av Bengt Wittbom m. fl. Även på detta område vill vi se praktiska resultat från regeringen, då vi vet att långt framskridna planer på byggande av ett nytt industrihotell finns i Hällefors och att behovet av lämpliga industrilokaler också är stort i Ljusnarsbergs kommun.

Till sist, herr talman, vill jag med några ord beröra reservation nr 4 om åtgärdsprogram för bruksorterna. Vi från bruksorterna har länge – alltför länge – väntat på att den beställning som riksdagen gjort till regeringen om en kontinuerlig uppföljning av arbetet för tryggande av sysselsättningen i bruksorterna skulle redovisas. Likaså väntar vi på den av industriminister Åsling till hösten 1977 utlovade planen för ersättningsindustrier till de utsatta orterna. Av den nyligen framlagda Länsrapport 1981 framgår tydligt att, om den negativa utvecklingen inte vänds, äventyras möjligheterna för Hällefors och Ljusnarsberg att överleva som självständiga och livskraftiga kommuner. Likartad är situationen på många andra bruksorter. Det brådskar alltså med att få fram program för insatser i bruksorterna.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 69 BJÖRN ELIASSON (c):

Herr talman! Mycket har ju i dag sagts om regionalpolitik, och många områden är redan avbetade. Ett område som däremot inte har rönt särskilt stor uppmärksamhet i denna debatt är glesbygdspolitik. När glesbygdsfrågor har kommit på tal har inte särskilt mycket sagts. Jag vill därför något beröra några av dessa frågor, som är mycket viktiga för utvecklingen i skogslänen och i kommunernas glesbygdsområden.

Det finns förutsättningar att bryta den negativa befolkningsutvecklingen i kommunernas glesbygdsområden – det är inte tu tal om den saken.

Förutsättningarna för att detta skall ske är bl. a. att man tillvaratar de förnyelsebara naturresurser som är tillgängliga och brukar dem för att ge glesbygdsbefolkningen arbete och utkomst. Det är viktigt att detta utvecklingsarbete bygger på en småskalig teknik utan krav på specialisering men med möjlighet att kombinera olika verksamheter. Också glesbygdsdelegationen har framhållit att en av förutsättningarna för en gynnsam utveckling i landets glesbygder är främjandet av kombinerad verksamhet.

Basen för glesbygdernas näringsliv har varit och är fortfarande kombinationen jord-skog. Detta har fungerat väl, och det fungerar väl än i dag. På den basen kan nya verksamheter byggas upp och utvecklas, och nya möjligheter saknas definitivt inte.

Det pågår redan i dag ett utvecklingsarbete på detta område, och det är viktigt att detta arbete kan intensifieras. Utvecklingsarbete och praktisk tillämpning, förädling inom olika områden som fiske, trädgårdsodling, bär, vilt, svamp, energi, hantverk och textil visar de möjligheter som finns.

Låt mig ta ett exempel. I glesbygdsområdena finns det mängder av sjöar med produktion av proteiner som inte tas till vara. Det finns möjligheter att starta fiskeprojekt och att i anslutning till dessa bygga upp industrier som förädlar, dvs. röker, torkar eller på annat sätt tar hand om fisken för vidare befordran till konsumenterna.

Samma sak gäller t. ex. trädgårdsodlingen. Endast 2 % av de grönsaker som konsumeras i Västernorrland produceras inom länet. Här finns det stora möjligheter att utveckla trädgårdsodlingen, ge arbete i glesbygderna och bli självförsörjande på trädgårdsprodukter.

Energisidan, som någon har nämnt tidigare, är naturligtvis också väldigt viktig för att utveckla glesbygderna och skapa arbetstillfällen i de områden där de bäst behövs.

Tekniksidan är naturligtvis bristfällig. Här i landet tycks småskalig teknik knappast finnas längre. Skall man t. ex. starta en liten textilindustri för kardning av ull e. d. är det mycket svårt att få tag i de maskiner och redskap som man behöver för det ändamålet. Allting är uppbyggt på storskalig produktion, medan den småskaliga tekniken fallit undan. Där behövs ett enormt utvecklingsarbete: man måste ta fram småskalig teknik som kan användas för mindre industrier, hantverk osv. i landets glesbygder.

Glesbygdstödet är oerhört viktigt och har varit mycket betydelsefullt för att starta verksamheter i glesbygderna. I vissa kommuner har det t. o. m. betytt mera än det regionalpolitiska stödet. Det är naturligtvis ett tecken på hur viktigt det är att verkligen se till att stöd när det ges också kommer ut i de yttersta glesbygderna.

Glesbygdsdelegationens arbete är också viktigt. Delegationen har en hel del projekt som skall genomföras. Delegationen skall kartlägga behovet av insatser och på annat sätt stödja småskalig verksamhet i glesbygderna för att där skapa arbete åt människor.

Turismen är ett annat betydelsefullt område. Man tycker att mycket mer kan göras, framför allt för att satsa på glesbygdsområdena i stället för de stora turistcentra och därmed se till att människorna i glesbygden kan utnyttja

turismen för sin utkomst. Det sker redan en hel del på det här området, men det kan nog göras väldigt mycket mer.

I det här sammanhanget kan man också visa på hur betydelsefulla – inte bara för turismen – vägarna i dessa bygder är. Det är sorgligt att behöva konstatera att den centerreservation som var uppe till behandling i kammaren för en vecka sedan avslogs av dem som i dag beklagat sig över vad som skall hända med vägstationerna ute i landet, bl. a. Frida Berglund. Den reservationen innebär att man skulle föra över pengar från riksvägarna till glesbygdsvägarna för att få någorlunda bra standard på dem.

Det är uppenbart att kommunala industrilokaler är nödvändiga för att det skall kunna etableras industrier och småföretag. Förslaget i betänkandet innebär att kravet på förhandsuthyrning slopas i stödområdena 5 och 6. I det brev som Nils-Olof Grönhagen läste upp bekräftade chefen för Stiftelsen Industricentra det positiva i den förändringen. Han sade att det är bra att det finns lokaler på platsen som det går att hyra ut till företag. Det är en bekräftelse av att det är en bra åtgärd. Av erfarenhet vet vi i glesbygderna att det är positivt. Det ger också en geografisk spridning av industrilokaler till områden där det annars skulle vara svårt att få till stånd sådana.

Nils-Olof Grönhagen uttryckte i diskussionen oro för att jag skulle stöta mig med mina vänner hemma i Sollefteå kommun. Han vet mycket väl att jag tidigare har sagt att jag inte har någon som helst anledning att rösta på annat sätt än vad utskottet föreslår. Det är positivt att utskottet på den här punkten klart säger att Sollefteå tillhör de kommuner där det behövs kraftfulla regionalpolitiska åtgärder.

Jag behöver inte gå in på de problem som har redovisats i betänkandet beträffande industricentra – det har många andra gjort – men jag vill ändå ställa ett par frågor.

Det finns fyra industricentra i gång som inte har givit det resultat man har önskat och enligt Nils-Olof Grönhagen ytterligare två som står tomma – jag tror dock att bara ett är färdigbyggt, nämligen det i Ånge. Kan det då vara vettigt att späda på med ytterligare fyra stycken? Vilket år skulle då vara aktuellt för Sollefteå och de andra kommunerna? Och vilken kommun skall man prioritera av dem som är föreslagna? Skall de dra lott om den saken?

Jag tycker inte att det finns någon som helst anledning att i det här läget, när en utvärdering pågår, göra några som helst positiva uttalanden till förmån för industricentra. Jag tycker att det är viktigt att industrilokaler får komma till ute i glesbygderna med det stöd som gäller men utan krav på förhandsuthyrning. Då får man också en geografisk spridning av lokalerna. Industricentra kan mycket väl leda till en koncentration av verksamheter till ett område i en kommun, och det är absolut inte positivt.

Jag fäste mig vid att Nils-Olof Grönhagen sade att den lokal som finns tillgänglig i Sollefteå skulle komma i fel händer. Jag tror att Nils-Olof Grönhagen på den punkten är felinformerad. Det finns en spekulant på den industrilokalen, och jag tycker inte att det finns någon anledning att här diskutera huruvida lokalen skulle komma i orätta händer eller inte. Jag tror

att det är en fråga för Sollefteå kommun och inte en fråga att diskutera i riksdagen.

Med detta yrkar jag avslag på reservation nr 3 och alla andra reservationer och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 70 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s) replik:

Herr talman! När Björn Eliasson säger att det behövs kraftfulla insatser, samtidigt som han yrkar avslag på reservation nr 3, då är han ute och seglar rätt allvarligt, tycker jag.

Jag sade inte att de lokaler som finns tillgängliga i Sollefteå kommer att hamna i fel händer. Jag sade att risk föreligger att de måhända kan hamna i fel händer. Det är en inställning som kommunalmännen i Sollefteå också har uttalat.

Sedan tillbaka till vad industricentra i dag åstadkommer. Jag glömde kanske att redovisa det antal anställda som Stiftelsen Industricentra i dag har – jag bortser från Vilhelmina och Ånge som icke är färdigbyggda. Det finns plats för 600 anställda, och man har i dag 423. 177 platser står alltså lediga.

Jag redogjorde för att i Strömsund har ett företag råkat illa ut och gjort konkurs så att 60 personer har fått lämna sina anställningar. För två industricentra, i Lycksele och Ljusdal, gäller att sista etapperna nyss är färdigbyggda. Lokalerna har följaktligen inte kunnat tas i bruk.

Jag ifrågasätter om det är riktigt att beteckna detta som en låg sysselsättning i förhållande till vad det finns utrymme för. Låt mig ställa den konkreta frågan: Kräver ni mera av industricentra när det gäller sysselsättningsgraden än vad ni gör av det fria näringslivet, som ni ömmar för?

Anf. 71 BJÖRN ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Det är väl ändå det fria näringslivet som skall utnyttja de här lokalerna, så här finns ingen motsats i det avseendet.

När det gäller satsning på industricentra över huvud taget tycker jag att Nils-Olof Grönhagens argumentering talar sitt tydliga språk. Han konstaterar gång på gång hur illa det har gått med satsningen på industricentra. På många orter är vi kanske inte alls betjänta av ett sådant, utan vi behöver en spridning av sysselsättningen till alla delar av geografiskt stora kommuner.

Jag tycker att det hela är underligt. Här har vi först två industricentra som är klara och väntar på att företagen skall flytta in i lokalerna. Sedan skall vi alltså ha fyra till. Satsningen på industricentra tillkom 1972, och under nära nog ett decennium har man alltså inte klarat mer än de 383 jobb som finns angivna i tabellen. Skall det ta ytterligare 10–15 år innan man, med den enorma kapitalinvestering det här avser, har skapat 300–400 nya jobb?

Vi har behov av industrilokaler ute i glesbygderna, och vi måste satsa på dem. Måhända kan till frågan om förhandsuthyrning komma bättre lån för kommunerna när det gäller att bygga kommunala industrihus. Det skulle underlätta finansieringen av dem, och detta skulle naturligtvis vara positivt.

Men i samband med utvärderingen av industricentra får vi avvakta att den frågan återupptas i den proposition som kommer till hösten.

Jag tycker att hela den sida som ingen har protesterat mot här i betänkandet talar sitt tydliga språk, och det är sannerligen inte till förmån för etablering av industricentra. Egentligen skulle man kunna säga att det är en dålig lösning för de här orterna, rent av en förolämpning med hänsyn till den enormt dåliga sysselsättningssituation som råder.

Anf. 72 NILS-OLOF GRÖNHAGEN (s) replik:

Herr talman! Jag är förvånad över Björn Eliassons ställningstagande och hans analys av vad jag har sagt, när han kommer fram till att det är en väldigt dålig sysselsättningsgrad som industricentra har åstadkommit. Det är ju fullständigt felaktigt. 423 människor är anställda av möjliga 600. Jag har redovisat på vilka orter man ännu inte har kunnat ta byggnaden i anspråk, bl. a. Ljusdal och Lycksele. 60 människor i Strömsund har tvingats gå ifrån industricentrum därför att företaget har gått i konkurs. Det är inte en dålig verkningsgrad hos industricentra.

Däremot skulle det inte förvåna mig om Björn Eliasson tror på de uppgifter som bl. a. moderater har lämnat när det gäller de kommunala industrihusen. Jag tog ett exempel från Töcksfors i Koppom med 270 000 kr. som bidrag för investering och 194 anställda. Så finns det en anmärkning: Detta är en tillbyggnad. Är det i tillbyggnaden de här människorna jobbar eller är det i den totala byggnaden, som är på över 9 000 m²?

När man är så fräck att man gör den här jämförelsen på det sätt som majoritetsgruppen har gjort, då tror Björn Eliasson på den.

Anf. 73 BJÖRN ELIASSON (c) replik:

Herr talman! Jag utgår ifrån att det som finns redovisat i betänkandet är sant, och det är ingen annan som har invänt mot den redovisning som är gjord beträffande industrilokalerna. Jag tycker att det talar sitt tydliga språk.

I många kommuner som är geografiskt stora behöver man sprida sysselsättningen för att få till stånd en verksamhet i alla delar av kommunen. En centralisering till en enda satsning i en kommun är inte bra, eftersom det drar undan möjligheterna att bedriva verksamhet i andra kommundelar.

Erfarenheten säger att man, för att få en kommun att utvecklas positivt, måste ta itu med den som helhet. Det går inte att satsa i bara en del av en kommun och därmed tro att hela kommunens problem skall lösas. Den politiken har visat sig mycket förrädisk och har skapat problem som egentligen ingen velat ha, nämligen fortsatt avfolkning.

Det är positivt att kommunerna har möjlighet att utan förhandsuthyrning bygga egna, kommunala industrihus och på så sätt skapa sysselsättning ute i glesbygden. Det är en bra sak, som jag tror kommer att betyda mycket för de kommuner som man nu vill praacka på ett industricentrum.

Jag vill i sammanhanget upprepa att det kanske är nödvändigt att kommunerna får förbättrade läncemöjligheter till uppförandet av dessa industrihus. Det gör finansieringen enklare för kommunerna.

En annan konstig sak är att bara en tredjedel av det uppsatta målet har klarats av vid fyra industricentra. Två av dem är färdigbyggda och två står tomma. Därutöver skall vi få ytterligare fyra. Hur länge skall dessa industricentra stå tomma? Det är ju ingen hjälp för Sollefteå eller andra kommuner att ha industricentra som det inte bedrivs någon verksamhet i. Det måste vara bättre att decentralisera byggandet av industrihus och industrilokaler.

Andre vice talmannen anmälde att Nils-Olof Grönhagen anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 74 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp):

Herr talman! Vi ser ibland rubriker och hör ofta uttalanden om att regionalpolitiken inte ger någon effekt. Det har t. o. m. påståtts att regionalpolitiken har misslyckats. Arbetsmarknadsutskottets betänkande, i vilket finns en klar redovisning av 1970-talets regionalpolitik, visar dock att alla dessa påståenden är starkt överdrivna.

Vad först gäller regionalpolitikens syfte, att stoppa befolkningsströmmen från i första hand skogslänen till storstadsområdena, finns i betänkandet en summering över utvecklingen med ett talande diagram. Diagrammet visar att flyttningen över länsgränserna från att ha varit mycket stark i slutet av 1960-talet har avtagit under 1970-talet. Från år 1972, när kurvorna möttes, har det också skett en viss befolkningsökning i skogslänen. Jag är medveten om att det delvis beror på den ökade pendlingen. Men diagrammet påvisar ändå en stabilitet vad gäller flyttningsströmmarna mellan storstadsområdena och de verkliga bekymmersområdena, skogslänen.

Personligen tycker jag att man använder sig av fel mått på regionalpolitiken när de satsningar som görs många gånger mäts i antalet *nya* arbetstillfällen. Jag brukar i stället fråga mig hur det skulle se ut med de arbetstillfällen som vi nu behåller i glesbygds länen, om det inte fanns något regionalpolitiskt stöd.

Visst har man väldigt stora bekymmer när det gäller att klara sysselsättningen i olika delar av landet. Vi har i debatten påmint om den del av landet, Norrbotten, som har den allra svåraste situationen. Vi har kännedom om stora sysselsättningsproblem i andra län, inte minst i mitt eget hemlän Värmland.

Det finns bara en slutsats att dra av redovisningen i utskottsbetänkandet och av den debatt som har förts i dag, nämligen att vi måste koncentrera det regionalpolitiska stödet till skogslänen och till de områden i vårt land som har de svåraste sysselsättningsproblemen. Jag är den förste att medge att man i speciella fall måste gå in med regionalpolitiskt stöd och punktvisa insatser i de län som får sysselsättningsproblem i enstaka orter och bygder. Men bortsett från dessa insatser så tror jag att vi i framtiden i ännu högre grad än hittills måste koncentrera vår regionalpolitik på långsiktiga satsningar i de s. k. skogslänen. Jag vill här med några ord knyta an till mitt eget län Värmland. Det är ett av de områden som har diskuterats mest intensivt i utskottet, fått

det största utrymmet när det gäller enskilda län i dagens debatt och – efter vad jag förstår – kommer att ägnas störst uppmärksamhet även i kvällens debatt.

Jag nämnde att Värmland tillhör de verkliga problemlänen. Nästan oavsett vilken metod vi använder och vilken statistik vi tittar på, så finner vi att Norrbotten har det mest bekymmersamt. Sedan kommer Värmland och därefter några andra problemlän. Jag vill klart och tydligt säga att det är värdefullt att utskottet enhälligt har ställt 20 milj. kr. till förfogande som särskilda medel för insatser i Värmland i syfte att "främja den industriella utvecklingen i länet".

Jag har tidigare här i riksdagen i en frågedebatt med dåvarande arbetsmarknadsministern Rolf Wirtén betonat att ett av bekymren i Värmland är att vi inte har någon egentlig småföretagartradition att falla tillbaka på. Vi har haft de stora bolagen, som vi litat på när det gällt sysselsättningen. När då dessa bolag sviktat, står vi inte lika väl rustade rent traditionsmässigt som andra delar av landet med småföretagartraditioner. Jag kan som exempel nämna Småland, Sjuhäradsbygden och Tibroområdet.

Det är därför mycket glädjande att läsa artiklar av den typ som förra helgen fanns i Göteborgs-Posten. Där skildras KRESAM-gruppens verksamhet, som fått till resultat att det bildats tolv nya företag i Hagforsområdet. Rubriken på artikeln löd: "Så blev mänskorna i krisens Värmland företagsamma igen!". Jag vet inte om Bo Finnkvist, som kommer efter mig i debatten, känner närmare till denna verksamhet. Vi skall kanske inte överdriva betydelsen av KRESAM-gruppens arbete, men det är ändå ett exempel på det som Eva Winther tog upp tidigare i debatten, nämligen att det är på väg att växa fram en småföretagaranda och en initiativrikedom som vi noga skall ta vara på.

Jag kan nämna ett annat exempel från östra Värmland. I det hårt drabbade Filipstadsområdet har det bildats en arbetsgrupp som heter Se-fram. Också denna grupp har nått vissa framgångar.

Utvecklingsfonden i länet har bedrivit en kampanj för att stimulera människor, speciellt ungdomar, att bli företagare. Fonden nådde från början 1 100 personer och har sedan behållit kontakten med ungefär 700 av dessa. 200 har genomgått utbildning, och ett tjugofemtal genomgår nu s. k. avancerad företagartutbildning.

Detta är ljusglimtar i ett ganska mörkt Värmlandslän. Det är just dessa ljusglimtar som jag vill teckna som bakgrund när jag än en gång säger att det är ytterst värdefullt att utskottet ställt 20 miljoner till förfogande för att främja den industriella utvecklingen i länet. Det är naturligtvis bra att utskottet är enigt så långt. Men flera gånger i debatten har man tagit upp att socialdemokraterna inte vill gå med på att länsmyndigheterna skall få avgöra hur dessa medel skall användas. Jag vill citera vad vi från utskottsmajoritetens sida säger i detta sammanhang:

"De föreslagna medlen bör kunna användas för olika åtgärder. Ett tänkbart projekt kan vara någon form av bolagsbildning med uppgift att

verka för nyetableringar m. m., exempelvis ett regionalt investmentbolag. Det får emellertid ankomma på regeringen att i samråd med de regionala myndigheterna, i första hand länsstyrelsen, bestämma i vilka former medlen skall användas.”

Jag är uppriktigt sagt förvånad över att socialdemokraterna, samtidigt som de går med på att de 20 miljonerna ställs till Värmlands förfogande, har reserverat sig mot att just länsmyndigheterna skall få inflytande över hur medlen skall användas. Vilket är skälet till denna reservation?

Anf. 75 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Värmland har under senare år i många medvetande blivit ett län präglad av kriser och hög arbetslöshet. Det är tyvärr en riktig bild i dag, men det skulle inte behöva vara på det viset.

Värmland är också ett län med möjligheter och förutsättningar att återigen bli livskraftigt. Där finns råvaror, energi, välutrustade industrier och en god samhällsservice. Och där finns framför allt människor med kunnande och med vilja att arbeta – arbeta hemma i Värmland.

Men utsikterna att få arbete i länet är i dag mörkare än på mycket länge. Endast tack vare den offentliga sektorns tillväxt har en fullständig sysselsättningskatastrof hittills kunnat undvikas.

Under de senaste fem åren har industrisysselsättningen minskat med nära 10 000 personer eller 16,7 %, och f. n. är ca 3 750 personer varslade om uppsägning, permittering eller korttidsvecka.

De höga arbetslöshetssiffrorna inte minst bland ungdomen inger stor oro för framtiden. I slutet av februari var de arbetslösa ungdomarna under 25 år 2 000 och utgjorde 30 % av de öppet arbetslösa, och denna andel uppvisar en ökande trend. Utöver de helt arbetslösa, drygt 6 000, är ett stort antal människor sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder, samtidigt som länet uppvisar en anmärkningsvärt hög andel förtidspensionerade.

Arbetslösheten har under senare år varit mer än dubbelt så hög som snittet för riket. Endast Norrbottens län redovisar högre siffror.

Orsakerna till detta är många, men merparten kan härledas till den näringsstruktur som utvecklats i länet. Näringslivet har varit och är till stor del inriktat på att förädla råvarorna skog och malm. Fortfarande är flertalet av länets kommuner mycket ensidigt beroende av sysselsättningen inom skogs- eller stålindustrin, vilket också i dessa fall innebär beroende av ett enda företag.

Länet har jämfört med riket oproportionerligt hög andel sysselsatta inom skogs- och stålindustrin, och det förhållandet är ännu mer utpräglat kommunvis. I inte mindre än fyra av de sexton kommunerna svarar endera av branscherna för mer än 90 % av industrisysselsättningen. Det gäller Grums och Hammarö med skogsindustri samt Munkfors och Storfors med stålindustri. I ytterligare fem kommuner – Säffle, Forshaga, Sunne, Torsby och Hagfors – är ensidigheten stor, med sysselsättningsandelar överstigande 50 % för skogs- eller stålindustri.

För oss socialdemokrater står det helt klart att hittills vidtagna åtgärder för

att bemästra länets problem är minst sagt otillräckliga. Dels disponerar länets myndigheter och organ inte tillräckliga resurser och styrmedel, dels saknas en betydande del av den nödvändiga kunskapen om vad som måste till för att vända utvecklingen i en positiv riktning för länet.

Åtgärder som på lång sikt skapar balans i näringsstrukturen måste till. Satsningar på vidareförädling och på utvecklingsbara produkter är två exempel på sådant. Samtidigt måste vi slå vakt om de företag vi har. Avvecklings- och krympningsfilosofin är inte rätt medicin för regioner som håller på att avfolkas.

Jag vill tillägga att den mörka bild som här redovisats för Värmland till viss del gäller – det är jag fullt medveten om – för hela Bergslagen och även för andra delar av landet.

Åtgärder för att skaffa ersättningssysselsättning till bruksorterna har efterlysts. Regeringen tar tydligen lätt på de här problemen. Den slutsatsen måste man tyvärr dra av vad som gjorts eller – rättare sagt – inte gjorts. Vi upplever i dag en koncentration av tillverkningen till ett fåtal stora enheter, alltså raka motsatsen till den decentralisering man talat om. Tusentals jobb har gått förlorade på bruksorterna utan att vi fått någon nämnvärd ersättning, och denna trend fortsätter.

Som exempel på vad som händer kan man nämna Storfors. 1976 var drygt 800 personer sysselsatta i kommunens i stort sett enda industriarbetsplats. Nästa år kommer den siffran att vara nere i mellan 300 och 400. Kommunen har alltså en mycket besvärlig situation, och det har t. o. m. ifrågasatts om den kommer att kunna klara sig självständigt i framtiden utan extra insatser.

Det krävs en långtgående samordning och målmedvetenhet i de åtgärder som vidtas. Det krävs också att de medel och andra resurser som anvisas är tillräckliga för att någon effekt skall nås. Mot bakgrund av detta har de socialdemokratiska riksdagsledamöterna från Värmland lagt fram en motion med krav på åtgärder för länet. Hela den socialdemokratiska gruppen i riksdagen ställer sig bakom förslagen till åtgärder för att vända utvecklingen i länet. Motionen täcker över ett brett fält. Den har berörts av andra talare, men jag vill ändå kommentera ett par saker.

Byggarbetslösheten är mycket hög, och en ytterligare försämring förutses. En tidigareläggning av landstingskommunala projekt är därför starkt motiverad.

Ett statligt industricentrum i Torsby har föreslagits. Med tanke på den även med Värmlandssiffror mätt svåra situationen på arbetsmarknaden i Torsby tycker vi socialdemokrater att i varje fall någon representant från de borgerliga partierna i länet borde rösta för detta förslag.

Vad det gäller förslagen om medel till industrihus och utvecklingsbolag har dessa tillgodosetts med avseende på nödvändiga medel, men de villkor som förordats är andra än dem som angivits i vårt förslag.

Karl Erik Eriksson ställde en fråga angående KRESAM-gruppens verksamhet. Enligt hans beskrivning skulle resultatet ha blivit att tolv nya företag etablerats i Hagfors kommun, ett resultat som är helt främmande för

mig. Enligt vad jag vet är det fråga om ett företag med sex helårsanställda och kanske ytterligare några anställda med någon typ av säsongjobb. Det är möjligt att de här uppgifterna har förväxlats och att det rör sig om tolv arbetstillfällen, men jag är ytterst osäker på den här punkten. Om man talar om tolv företag låter det som om det blivit en mycket tillfredsställande ökning av sysselsättningen, men någon stor ökning är det egentligen inte fråga om.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Anf. 76 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Både Bo Finnkvist och jag skulle med glädje se att det verkligen vore en livskraft i småföretagandet i Hagfors, men jag misstänker att rubrikerna så att säga var litet större än verkligheten. Jag vill dock framhålla att det ordagrant står att tolv nya företag har skapats i ett samhälle på 900 personer. Det finns dessutom en underrubrik där det talas om tolv nya företag och där en del av dem också räknas upp.

Men bortsett från att det är möjligt att rubrikerna är alltför optimistiska finns det ändå ljusglimtar, som jag sade. Den främsta ljusglimten är kanske den satsning som Utvecklingsfonden gjorde under den kända rubriken "Ladda om" i Värmland.

Jag utgår från att det under kvällens plenum kommer att bli ytterligare debatt om Värmland. Men eftersom Bo Finnkvist redan nu tog upp det avsnitt i socialdemokraternas motion som gäller tidigareläggning av landstingsbyggen vill jag säga att jag har läst motionen i dess helhet mycket noga och med intresse. Det finns en punkt där som jag är något tveksam om. Det är när man säger att man vill ha 32 miljoner i anslag för tidigareläggning av byggande och för drift under mellantiden – från tidigareläggningen och till dess att det normala igångsättandet skulle ske. Jag vill fråga Bo Finnkvist: Hur har man i motionen räknat fram de 32 miljonerna?

Anf. 77 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag har inte deltagit i framställningen av den motion som föreligger, så jag kan inte i detalj svara Karl Erik Eriksson på hur man fått fram siffrorna.

Anf. 78 Tredje vice talmannen KARL ERIK ERIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag har stor förståelse för att Bo Finnkvist inte kan stå ansvarig för siffror i en motion som skrivits innan han kom till riksdagen, och jag skall inte pressa honom på den punkten.

Men jag vill säga att skälet till att de icke-socialistiska ledamöterna från Värmland inte har stött förslaget är att vi utgår från att det först och främst kommer att röra sig om betydligt större belopp än vad som anges i den socialdemokratiska motionen. Dessutom är det ändå något av en pricipfråga, såsom sagts tidigare i debatten, vad vi skall svara andra län som kommer med samma krav. Det har sagts i år och det sades i fjol från flera håll att

Norrbottnen har fått ett sådant här anslag. Ja, men då sades det klart ifrån av utskottet att det var en engångsföreteelse.

Jag utgår från att det här kommer igen i debatten i kväll och har inget att tillägga. Jag ville bara lämna den här förklaringen till att vi inte stött förslaget.

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

Regionalpolitiken

Anf. 79 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Min uppgift i dagens debatt är att företräda arbetsmarknadsutskottets regionalpolitiska betänkande i punkterna angående bruksorterna i Bergslagen och Värmland. För att få en rimlig bakgrund till de olika uppfattningar som har presenterats och vidare kommer att presenteras i dagens debatt finns det enligt min uppfattning anledning att en stund dröja kvar vid socialdemokraternas första reservation angående riktlinjer för regionalpolitiken. Den visar klart och tydligt att socialdemokratin i huvudsak vill styra den regionala utvecklingen genom tvångsåtgärder. Etableringskontroll, kollektivavtalskrav etc. är för mig klara bevis på att socialdemokratin inte längre tror på det som har varit basen för vårt lands goda ekonomiska utveckling, nämligen det marknadsekonomiska systemet, inte ens i dess blandekonomiska form. Det finns också skäl att konstatera att socialdemokraterna – även de som haft andra uppfattningar i motioner till riksdagen – är eniga med den borgerliga majoriteten om att vi detta år skall undvika stödområdesförändringar.

Utskottets majoritet och vi moderater har utifrån den bild av sysselsättningsutveckling och industriell strukturomvandling som tydligt framträder i Bergslagen lämnat förslag som ger möjligheter för lokala och regionala organ och för politiker att offensivt börja arbeta med att förändra en ensidig industristruktur och ett ensidigt beroende av basindustrier i Bergslagen och också i kommuner i andra delar av vårt land som drabbats hårt av strukturomvandlingen.

Utskottet föreslår i betänkandet kammaren att besluta att de stödåtgärder som ligger innanför ramen av bestämmelserna för stödområde 4 temporärt får tillämpas inom de hårt drabbade Bergslagskommunerna. Detta innebär en öppning för stöd till uppförande av industrilokaler, användande av offertstöd och utbildningsstöd. Möjligheter till utökat stöd för turism föreligger också. Utöver detta vill utskottet ge regeringen till känna att möjligheter för dispensgivning för uppförande av industrilokaler skall kunna lämnas till kommuner utanför stödområdet i de fall där detta anses nödvändigt. Detta skall ses som ett offensivt komplement i den regionalpolitiska arsenalen. Skälet till den temporära tillämpningen av stödet är att riksdagen inom kort skall fatta ett nytt stort regionalpolitiskt beslut, grundat på den väntade regionalpolitiska propositionen.

Kring de nu redovisade förslagen till åtgärder råder politisk enighet, vilket det också gör i fråga om samtliga avstyrkanden vad gäller framförda förslag om stödområdesförändringar.

Utöver detta, herr talman, föreslår utskottet riksdagen att, för att möta den mycket besvärliga sysselsättningsituationen i Värmlands län, besluta att

inom ramen för det regionalpolitiska stödet anvisa upp till 20 milj. kr. att användas till ändamål och insatser om vilka regeringen har att samråda med länsmyndigheterna i Värmland. Denna satsning är en uppföljning av de beslut riksdagen fattade föregående år, då vi anvisade 12 milj. kr. i extra stöd till Värmland.

För den borgerliga majoriteten, och för oss moderater, är det emellertid viktigt att understryka värdet av största möjliga frihet för länsmyndigheterna i Värmland när det gäller användningen av de anvisade resurserna. Vi vill inte, som socialdemokraterna anger i sin reservation, styra dessa medel till specificerade ändamål. Det samråd som utskottet förordar är en viktig markering när det gäller den framtida strävan att decentralisera beslutsgången för regionalpolitiskt stöd så mycket som möjligt.

Vad gäller Värmland kan ytterligare nämnas att statsmakterna under senare år gjort betydande insatser för att hjälpa upp den besvärliga sysselsättningssituationen. Jag behöver inte här nämna alla de miljarder som har gått till åtgärder för att mildra strukturomvandlingen inom skog, järn och stål – dem känner vi alla till. Men det kan finnas skäl att påpeka att länsstyrelsen under innevarande budgetår har fått 3,4 milj. kr. att använda till fortsatt utredningsarbete. Detta är det i landet näst största samlade stödet för detta ändamål – det överträffas endast av stödet till Norrbotten. Länet disponerar också under löpande budgetår 5,2 milj. kr. för glesbygdsinsatser. Utöver detta har, enligt vad jag har fått uppgift om, utvecklingsfonden fått stöd för att utarbeta ett industriellt utvecklingsprogram. De resurser som utskottet föreslår riksdagen anvisa för kommande budgetår kan, som utskottet exemplifierar, användas t. ex. för stöd till byggnation av industri-lokaler eller för att initiera bildandet av ett regionalt investmentbolag. Detta får emellertid, som tidigare sagts, avgöras i samråd mellan regeringen och aktuella länsmyndigheter i Värmland. Utskottets förslag binder inte länsmyndigheterna på någon punkt.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Det finns emellertid skäl, herr talman, att något ytterligare kommentera de socialdemokratiska reservationerna. Som jag har sagt tidigare tycks grunden för socialdemokratisk regionalpolitik vara tvångsstyrning, etableringskontroll, kollektivavtalskrav etc. Socialdemokratin kan inte tänka sig att förorda någon annan typ av stöd än selektivt stöd. Man säger att generella stödåtgärder inte ger "någon garanti för positiva effekter". Det är något förvånande, då socialdemokraterna i alla fall måste vara medvetna om att det endast är lönsamma företag som kan skapa trygga jobb. Det är också litet förvånande utifrån erfarenheterna av tidigare omfattande selektiva stödåtgärder under den tid då socialdemokratin hade regeringsansvaret i det här landet. De var inte alltid så lyckade, och de gav inga garanterade positiva effekter. Jag behöver bara nämna satsningarna på Kalmar Verkstad och Tjorven eller inledningen till den stora satsningen på varven, men det finns ytterligare exempel. Kravet på kollektivavtal som kvalifikation för mottagande av regionalpolitiskt stöd i olika former är också helt orealistiskt.

eftersom detta skulle ställa en mycket stor grupp företag – och de företagen är ganska många i Bergslagskommunerna – utanför möjligheterna till stöd för ytterligare sysselsättningsstimulerande utveckling.

Herr talman! Socialdemokraterna klagar också i sin reservation på att regeringen ännu inte redovisat någon uppföljning av utvecklingen på bruksorterna. Utskottet räknar med att en sådan skall komma i samband med presentationen av den aviserade regionalpolitiska propositionen. Detta är naturligt – det vill jag understryka – eftersom en sådan uppföljning måste bygga på det just avslutade länsplaneringsarbetet. Det kan enligt min uppfattning inte vara möjligt att vare sig genomföra en uppföljning av erfarenheterna av åtgärderna eller att lägga fram förslag om ett långsiktigt verkande åtgärdsprogram utan att detta görs i samarbete med berörda länsmyndigheter. Naturligt forum för ett sådant samarbete är länsplaneringen. Utskottet föreslår emellertid, som jag tidigare har redovisat, att vi redan nu väsentligt förbättrar möjligheterna för berörda kommuner att omgående genom de utökade stödmöjligheterna dra i gång t. ex. industrilokalsinvesteringar och även andra positiva projekt och aktiviteter som legat och väntat i byrålådorna hos de kommuner som tidigare, beroende på stödreglerna, inte hade möjlighet att tillgodogöra sig stödet.

Till slut, herr talman! Grunden för en förbättrad regional balans och stimulans av industri- och sysselsättningsutvecklingen i de svaga delarna av vårt land måste vara en generellt sett positiv ekonomisk politik och ett företagsvänligt klimat. Detta är och förblir en grundläggande förutsättning, vilken varken vi eller socialdemokratin kan komma ifrån. Vi moderater är nu liksom tidigare övertygade om att dessa betingelser bäst utvecklas i ett marknadsekonomiskt system. På något längre sikt är en stark industriell expansion – också för Bergslagen, bruksorterna och Värmland – det enda som kan ge tryggad sysselsättning på en bredare och mer differentierad arbetsmarknad.

Med detta, herr talman, vill jag yrka avslag på de socialdemokratiska reservationerna nr 4 angående bruksorterna och nr 6 angående Värmlands län.

Anf. 80 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! Bengt Wittbom talar sig varm för de generella åtgärderna i regionalpolitiken men också för de selektiva åtgärderna, i varje fall när det gäller Värmland och vissa andra delar av landet. Enligt vår uppfattning när vi de bästa resultaten med de selektiva åtgärderna. Vi tror inte att en gödsling med bredsåningsmaskin kommer att ge på långt när samma resultat som om man använder sig av selektiva åtgärder och sätter in dem där behoven finns.

Sedan vill jag vända mig mot Bengt Wittboms karakterisering, att det skulle vara fel att satsa på Kalmar Verkstad och på Tjorven. Tjorven misslyckades visserligen. Det var ett försök att få till stånd en diversifiering i det företaget. Men om Bengt Wittbom inte har reda på det, så kan jag tala om att Kalmar Verkstad i dag är ett av Statsföretags bästa företag och ger en

betydande vinst i nuläget, så jag tycker nog att vi bör tacka för att man lyckades bevara Kalmar Verkstad.

Anf. 81 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag känner mycket väl till att det går bra för Kalmar Verkstad i dag, Bernt Nilsson. Det var bara ett exempel på det ni skriver i er reservation 1: "Åtgärder av det slaget" – nämligen generella åtgärder – "är mycket resurskrävande samtidigt som man inte har någon garanti för positiva effekter." Jag skulle bara vilja fråga Bernt Nilsson vad ni lägger in för betydelse i ordet garanti. I de här sammanhangen kan man ju – i varje fall enligt min uppfattning – inte garantera någonting. Man kan försöka styra resurserna och den arsenal som man har till sitt förfogande för att påverka utvecklingen, men jag har svårt att se att man kan garantera någonting.

När det sedan gäller resonemanget om generella eller selektiva åtgärder, Bernt Nilsson, kan jag för min personliga del säga att jag inte är någon förespråkare för endast generella åtgärder. Men jag har gjort det som jag tycker logiska konstaterandet att om vi inte med generella åtgärder kan åstadkomma ett starkt näringsliv och därmed en så differentierad arbetsmarknad som möjligt, så kommer de selektiva åtgärderna att kosta oss väldigt stora resurser. Selektiva åtgärder är till rätt stor del enligt min uppfattning ett bevis på att den generella ekonomiska politik som förs inte – om vi bortser från konjunkturförändringarna – helt klarat problemen. Därför måste man sätta in begränsade selektiva åtgärder. Jag ser en kombination av dessa båda saker som det riktiga för att vi på sikt skall klara problemen i vårt land. Det viktigaste är emellertid att vi ser till att svensk industri återigen blir konkurrenskraftig, oavsett om den ligger i Bergslagen, i bruksorterna, i Värmland eller någon annanstans. Det är det enda som kan trygga jobben.

Anf. 82 BERNT NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det sista håller jag verkligen med om. Det är bara att hoppas att svensk industri också inser detta och börjar att investera i stället för att ägna sig åt bankaffärer.

Nu säger Bengt Wittbom att man inte kan garantera någonting. Det är väl kanske riktigt i och för sig. Men hur vet Bengt Wittbom i så fall att de generella åtgärderna är de bästa?

Anna-Greta Leijon har tidigare i dag frågat hur många sysselsättningstillfällena som skapades i det inre stödområdet när man sänkte arbetsgivaravgiften generellt. Det skulle vara intressant att få veta vad det har givit.

Det går kanske inte att ange hur mycket de selektiva åtgärderna ger, men det är alldeles uppenbart att man måste sätta in hjälpmedlen där behoven är som störst. På det sättet anser vi att vi når de bästa effekterna.

Anf. 83 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Det är bara att se till att svensk industri sätter i gång och investerar igen, säger Bernt Nilsson. Men det kan väl inte ha förbigått Bernt Nilsson att det finns alldeles för uppenbara skäl till att man inte investerar i så stor utsträckning som skulle vara önskvärt. Den saken har diskuterats tidigare i debatten, nämligen kostnadsläget. Jag noterar Bernt Nilssons inlägg här som åtminstone ett halvt medgivande att vad som krävs är att vi klarar kostnadsläget och därmed får i gång investeringarna. Som vi alla vet påverkar löneutvecklingen kostnadsbilden i allra högsta grad.

Sedan vill jag bara säga att en ensidig inriktning på enbart selektiva åtgärder blir väldigt dyr. Skall det vara selektiva åtgärder måste det vara en typ av begränsade åtgärder som understöder kravet på lönsamhet och som understöder utvecklandet av lönsamma jobb. Jag tycker att det är dags att vi återigen i det här landet börjar göra den koppling som är nödvändig för att vi skall kunna hantera resurserna på rätt sätt, dvs. att vi definierar trygga jobb med den riktiga definitionen, nämligen lönsamma jobb. Det är hela tiden en konkurrenskraftig produktion som skall betala lönerna till människorna ute i industrin och även lönerna till människorna i den offentliga sektorn. Det är detta vi måste satsa på, Bernt Nilsson, och det är därför utskottsbetänkandet ser ut som det gör i år.

Anf. 84 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! I ett läge då sysselsättningsgraden är något lägre än normalt är det speciellt viktigt att det i allt politiskt beslutsfattande finns ett medvetet regionalpolitiskt tänkande.

Tillgången till arbete är sämst inom stödområdena 5 och 6, dvs. inom inlandsdelarna av våra skogslän. Dessa områden utgörs av kommuner som under den aktiva flyttningspolitikens tid – dvs. under främst 1960-talet – förlorade 20–30 % av sin befolkning, och då främst unga människor. Dessa kommuner har ej råd att ytterligare minska sitt befolkningsunderlag. Tyvärr måste man i dag konstatera att den internationella lågkonjunkturen – tillsammans med det svenska kostnadsläget – gör att det just nu inte finns tillräcklig tillväxt i näringslivet.

Det finns emellertid en sektor där det enligt min mening just nu borde sättas in regionalpolitiska medel. Stödområdena 5 och 6 är mycket rika på inhemsk energi. Jag vill därför föreslå att industriministern tillsammans med arbetsmarknadsministern och energiministern ser till att regionalpolitiskt stöd får utgå till alla anläggningar av en viss storleksordning, om där används inhemsk energi, såsom torv och flis, oberoende av om anläggningen ägs av en kommun eller av ett privat företag eller av en by som sluter sig samman i en "energiförening".

Självfallet skall också regionalpolitiskt stöd utgå till alla företag som producerar inhemsk energi av torv och klenvirke m. m.

Det som motiverar en insats av det slag som jag nu föreslår är:

för det första att alternativ sysselsättning i dessa områden är AMS-arbete, och det är en dyr och dålig väg att gå.

för det andra att det är viktigt att i allt snabbare takt minska vårt oljeberoende och därmed förbättra vår handelsbalans.

för det tredje att föreslagen åtgärd ryms inom de av riksdagen beslutade regionalpolitiska ramarna samt

för det fjärde att många jobb på kort tid skulle komma till stånd i projekteringsföretag, i verkstadsindustrin, i byggföretag och hos entreprenörer och transportföretag.

Jag är medveten om att det är till fördel för berörda kommuner om regionalpolitiskt stöd får utgå till kommunala värmeanläggningar, men eftersom dessa inlandskommuner tillhör rikets högskattekommuner får åtgärden ses som ett inslag i en förbättrad kommunal skatteutjämning.

Ett regeringsförslag i den riktning som jag här har skisserat bör omfatta en tidsperiod på i första hand tre år. På grund av att det är viktigt att besluten fattas snabbt borde reglerna utformas så, att besluten i de flesta fall kan fattas på länsplanet.

Industriministern berörde i sitt inledningsanförande att länsstyrelserna kartlagt den inhemska energin i länsplaneringsarbetet. Det är bra – underlag finns. Nu gäller det att få god fart på övergången från olja till inhemsk energi.

Ett regionalpolitiskt stöd till framtagandet av inhemsk energi i stödområdena 5 och 6 skulle snabbt ge många arbetstillfällen. Det skulle vara en bra satsning för berörda kommuner – men även för staten. Framför allt skulle det emellertid vara en god insats för de människor som gärna vill leva och bo i Norrlands inland.

Anf. 85 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Det s. k. Norrlandsproblemet har det pratats om länge. Hur länge till? Den frågan ställs nu i Norrbotten allt oftare och med allt större skärpa. Det skall sägas att frågan inte ställs utifrån någon uppgiven eländesstämning utan i medvetande om att tiden sedan länge varit mogen för verklig handling, för konkreta insatser, baserade på kunskaper som erhållits genom åtskilliga utredningar och överväganden, kunskaper om ett län med ytterst goda förutsättningar att ge sin befolkning god försörjning. Ändå händer så litet av det som borde kunna hända. Det sätts in s. k. stödåtgärder. Det görs s. k. arbetsmarknadspolitiska insatser. Och så konstateras det att problemen kvarstår.

Detta senare sker även i det utskottsbetänkande vi i dag behandlar. Utskottet säger sig dela den uppfattning som redovisas i vpk-motionen 832 och konstaterar att åtskilliga av våra förslag förts fram även från länet, t. ex. i Länsplanering 1980. Javisst, vi lever inte i något lufttomt rum. Vi har tagit aktiv del i utarbetandet av denna länsplanering, och jag hoppas att utskottets ledamöter känner till att den arbetats fram på ett öppet sätt med remisser till organisationer i länet och med 172 svar som resultat. Man skulle önska att mer av det som sker på beslutsnivå hade den förankringen.

Nå, dessa i och för sig välvilliga skrivningar, som det brukar heta i det här huset, leder inte utskottet fram till något annat än att det finns en stark

medvetenhet och vilja hos statsmakterna att komma till rätta med problemen i Norrbotten. Och så hänvisar man till en kommande regionalpolitisk proposition, där man förväntar sig att regeringen skall lägga fram ett samlat förslag till åtgärder för länet. Den förväntan delas uppenbarligen av de socialdemokratiska utskottsledamöterna, som nöjt sig med att i ett något pliktskyldigt särskilt yttrande redovisa sin uppfattning att hittills gjorda insatser inte är tillräckliga.

En ny proposition kommer alltså. Jag vet inte hur långt det är möjligt att tänja på norrbottningarnas tålamod. Men kanske finns det de som sätter gränsen där och säger att den här propositionen nu äntligen måste innehålla de konkreta förslag som saknats i långa tiders uttalanden om nödvändigheten av stora satsningar på både kort och lång sikt – uttalanden som f. ö. också återfinns i utskottsbetänkandet.

Det handlar ju, som sagt, inte om något som plötsligt ramlat ner från skyn som ett svårt problem. Efter åtskilliga decenniers utredande kom 1968 länsutredningen BD 80, som med rätta kallades för en larmsignal, en uppfordran till politiker, arbetsmarknadsparter, forskare och andra att uppmärksamma vad som skulle ske, om inte åtgärder snabbt sattes in. Det var alltså 1968, nära 20 år efter det att en utredning i slutet av 1940-talet hade haft till uppgift att *slutgiltigt* lösa de återstående Norrlandsfrågorna.

I inledningen till BD 80 anges tre siffror som ger kärnan av problemen i länet med de slösande rika naturresurserna. Där står: "Dess folkmängd är bara 3,5 % av landets, dess export *hela* 12 % (1965) därav, men *ändå* har länet 10–25 % av dess arbetslöshet." Dagens siffror är inte särskilt mycket annorlunda, och är de det så är de det i negativ riktning.

När BD 80 presenterades bodde ca 260 000 människor i länet. Utredningen visade att om 1970-talet skulle medföra balans i flyttningarna så skulle den naturliga befolkningsökningen fram till 1980 innebära att befolkningen skulle uppgå till 306 000 människor. Om prognosperioden skulle uppvisa samma flyttningmönster som tidigare så skulle befolkningen 1980 uppgå till 258 000 människor. Men utan nya stödformer eller initiativ skulle det 1980 finnas sysselsättning bara för 194 000 människor, även om man skulle kunna hämta in en del av undersysselsättningen. Utredningen visade vidare att det för en rimlig balans skulle krävas mellan 1 500 och 1 700 nyskapade arbetsplatser årligen, medan man räknade med att lokaliseringpolitiken skulle kunna ge omkring 500 nya arbetstillfällen per år.

Hur blev det då? Ja, facit för 1970-talets norrbottniska utveckling visar, att länet när det gäller undersysselsättning står praktiskt taget vid samma punkt som när länsutredningen BD 80 gjordes. Befolkningen uppgick vid ingången i 1980-talet till 267 000 människor, och undersysselsättningen är nu så omfattande, att näringslivet i länet egentligen bara skulle behöva omkring 200 000 människor. Bedömningen i BD 80 av de regionalpolitiska effekterna var påfallande realistisk. Enligt officiell statistik har regionalpolitiken totalt gett mellan 500 och 600 arbetstillfällen per år, och i de siffrorna inryms då effekterna av att en teknisk högskola har uppförts i Luleå, att ett militärt förband förlagts till Arvidsjaur och dessutom att ett antal nya industrijobb

tillkommit. Nog illustrerar detta det befogade i Jörn Svenssons frågor tidigare i dag om den förda politikens effekter.

Det är nu inte så att norrbottniska myndigheter och på olika sätt engagerade människor låtit den här utvecklingen ha sin gång utan att man påtalat vad som skett – tvärtom. I länsstyrelsens länsrapporter från 1977, 1978 och 1979 finns klara varningar för att situationen i länet snabbt försämras. Av dessa rapporter framgår att välfärdssituationen i Norrbotten i viktiga avseenden är sämre än i andra delar av landet och att detta främst gäller möjligheterna att få utkomst. Undersysselsättningen och möjligheten att få arbete, särskilt för kvinnor och ungdomar, är avsevärt besvärligare än i andra regioner. Dessutom bedömer länsstyrelsen risken för en mycket stor utflyttning ur länet av samma karaktär som under 1960-talet som överhängande. Och man konstaterar att detta skulle stå helt i strid mot av riksdag och regering enhälligt uttalade regionalpolitiska målsättningar. Välfärdsbristerna i länets situation har f. ö. också dokumenterats. De som nu i regeringskansli och i arbetsgrupper, återopade i olika sammanhang, följer utvecklingen i Norrbotten bör som en viktig källa till kunskaper ta till sig Social utvecklingsplanering i Norrbottens län, ett särskilt projekt som bedrevs under åren 1976–1980.

I studien Välfärd och flyttning har forskarna Nils Sundberg, vid Umeåuniversitetets geografiska institution, och Kjell Öström, vid länsstyrelsen i Norrbotten och vid högskolan i Luleå, beskrivit 1970-talets omfattande flyttningar inom länet och mellan länet och i andra delar av landet. Även denna studie ger värdefullt material för nödvändiga åtgärder.

Där konstateras t. ex. att den tidvis minskade utflyttningen, som naturligen kan bero på att arbetsmarknadssituationen även i andra delar av landet varit kärvare, åstadkommit ökad arbetslöshet i länet. Under konjunkturuppgången 1979/80 märktes en tydlig ökning av trycket på arbetslösa människor och sådana som finns i omskolning, att flytta till sydligare regioner.

Även denna studie visar klart att de lokaliseringpolitiska stödformerna inte har kunnat ge den tillväxt inom industrin som behövs för att öka sysselsättningen och befolkningen i länet. Och det är i denna situation, med en mycket stor spännvidd mellan uppställda mål och faktiska utvecklingstendenser samt med brist på kraftfulla insatser, som kraven nu ställs allt skarpare, som tvånget att flytta upplevs som helt oacceptabelt och insikten om länets möjligheter uppfordrar till åtgärder.

Det är i den situationen som det nu allt tydligare sägs ifrån att Norrbottens befolkning måste få mer att säga till om när det gäller frågan om hur länets naturtillgångar skall utnyttjas och vidareförädlas. När dessa frågor diskuteras inom länet konstateras det ofta att utvecklingen under de närmaste åren kan ta tre vägar.

Den första är att de nuvarande problemen består och kanske i vissa avseenden t. o. m. fördjupas som t. ex. i Malmfälten, där hotet mot huvudnäringen kan föra med sig ytterligare försämringar av utkomstmöjlig-

heter och kommunal service, med allt vad det innebär av sociala problem, utslagning, ungdomsarbetslöshet, osv.

Den andra vägen är att det genom statliga insatser genomförs i första hand ett betydande utvecklingsprogram, som då naturligtvis skulle innefatta en breddning av basindustriernas verksamhet, en kraftigt ökad inriktning på att prospektera och forska kring naturresurserna, en utbyggd högre undervisning osv.

Den tredje vägen är att människorna i regionen, kanske i konflikt med intressen i det övriga landet, tar över den formella beslutsrätten i ett antal av länets nyckelfrågor.

Den som såg TV-programmet Nattugglan för ett par veckor sedan vet att det inte är oansvariga himlastormare som för fram det senaste alternativets radikala tankar, utan att även fackföreningsmän med förankring i stora arbetargrupper börjar luta åt tanken att det behövs något som skakar om mer än demonstrationer och uttalanden.

För arbetsmarknadsutskottet torde det stå klart att vpk-motionen väckts i syfte att ge uppslag för en fortsatt utveckling som följer den andra av de vägar som skisseras i norrbottningarnas diskussioner. Vi har gjort det främst därför att den nuvarande regeringen inte visat vilja eller förmåga att vidta tillräckliga åtgärder. Visserligen räknar man ständigt och jämt upp vad man gjort och vad som är på gång, men när det s. k. Norrbottenspaketet avlämnades sades det från regeringshåll att man då satte in alla tillgängliga resurser. Alltså: När man ansträngde sig till det yttersta förmådde man ändå inte pressa ned undersysselsättningen i Norrbotten till under 20%! Undra på att löften om nya propositioner inte väcker någon större förväntan!

Arbetsmarknadsmyndigheterna i länet presenterar just i dag nya siffror för läget. I Norrbotten *redovisas* alltså i dag 8 878 arbetslösa, vilket är 878 fler än förra året. Av dessa arbetslösa är 3 091 ungdomar under 25 år, vilket är 355 fler än förra året. I länet som helhet är 5,2 % av befolkningen utan arbete.

Rycker vi loss enskilda delar av länet ställs vi inför än mer skrämmande siffror. Pajala har nu 10,8 % arbetslösa, Kiruna 6,4 % och Luleå 3,3 %. Svårigheterna finns alltså även i tätorterna, och totalt sett står f. ö. Luleå för det högsta antalet arbetslösa i dagens mätning.

I går, den 7 april, uppmärksammades situationen i Norrbotten på olika sätt. Det skedde med anledning av årsdagen av den ungdomsrörelse som uppkallats efter datumet. Sjunde april-rörelsen är ett av uttrycken för att Norrbotten inte gett upp, att det lever kvar en anda av att vårt län är en närande, absolut inte tärande del av landet.

Vi vet att vi i vårt län har för vår del av världen unika resurser. Där finns en enorm outnyttjad bas för biologisk produktion – mat, trä, torv och annan biomassa – mineraler och energi. Vi har välbyggda samhällen, bra utbildning och forskning. Inom länet skapas stora kapitalöverskott. Men dessa resurser kommer inte alls länet till godo.

Dessa resurser, menar vi, måste finnas i botten för en planering av Norrbottens framtid, en planering som givetvis skall utgöra en del av en

rekonstruktion av hela Sveriges ekonomi. Det måste äntligen bli fullständigt klart överallt att en positiv utveckling i Norrbotten är till fördel för hela landet. Resurserna för denna utveckling har vi redovisat i den motion som jag härmed vill yrka bifall till.

Vi vill att Norrbotten i planeringsarbetet skall ses som ett försökslän. Nu har krav ställts också på att inom länet skall utses två kommuner, Övertorneå och Pajala, till försöksområden för en planerad utveckling. Förslaget från LO-sektionerna i de anförda kommunerna har fått stöd från den socialdemokratiska distriktkongress som hölls under den gångna helgen. Det bör komma till uttryck i konkreta ställningstaganden från socialdemokraternas sida till frågan om en planerad utveckling, mer konkreta än det som uttrycks i det särskilda yttrandet.

För det är på tiden att politiker överallt inte längre bara "följer utvecklingen", som det heter i utskottsbetänkandet, utan verkligen hör på vad som sägs från Norrbotten. Redan i Landshövdingeberättelsen den 30 november 1822 hittar man följande: "Och jag hoppas att denne Berättelse skall kunna bibringa en någorlunda tillfredsställande öfversikt af länets tillstånd, oaktat alla de svårigheter, som här, mer än annorstädes, nödvändigtvis skolat möta arbetet och hindra det ifrån fullkomlighet."

Nu har fullkomligheten, herr talman, hindrats länge nog.

Anf. 86 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Det nu föreliggande betänkandet nr 23 från arbetsmarknadsutskottet behandlar det stora ämnet regionalpolitik. Låt mig inledningsvis konstatera att betänkandet är föredömligt klart i redovisningen av regeringens förslag och de många motioner som behandlas. Diagram och tabeller ger god information om nuläge och medel. Av betänkandet framgår också att regeringen avser att under nästa riksmöte lägga fram en s. k. stor regionalpolitisk proposition och att många frågor utreds i syfte att redovisas i den kommande propositionen.

Det är också hedervärt att utskottet ånyo framhåller att möjligheterna att uppnå åsyftade regionalpolitiska resultat är beroende av ett expanderande näringsliv. De senaste årens svaga industrikonjunktur både här i Sverige och i omvärlden har drastiskt visat regionalpolitikens oförmåga i en nedåtgående konjunktur.

Detta är extra kännbart i Norrbotten. Utskottet anför alldeles riktigt att Norrbotten domineras av stora, exportberoende företag – LKAB, NJA, ASSI m. fl. Sex av tio industrianställda arbetar i sådana företag. Tar man med dem som indirekt är beroende av storföretagen, är antalet uppe i åtta av tio.

Följaktligen innebär detta exportberoende att den nuvarande nedgången i den internationella konjunkturen blir särskilt besvärande i Norrbotten. En annan sanning är att förutsättningen för en i längden framgångsrik regionalpolitisk satsning i övre Norrland är att i Sverige förs en politik som ger producerande företag internationell konkurrenskraft och därmed möjligheter att öka produktionen. Därtill måste företag verksamma i vårt

land få möjlighet till en rimlig avkastning på investerat kapital, detta för att ge företagskunniga personer ökad tro på framtiden och därmed lust att satsa viljekraft och resurser på ett ökat företagande.

Herr talman! Ett mångårigt krav från Norrbotten är att de där arbetande stora statliga företagen också skall ha sina huvudkontor i länet. Det är ett krav som jag har arbetat för från mitt första riksdagsår.

Att statsdrift inte är någon garanti för framgångsrik industriell verksamhet, ger utvecklingen i Norrbotten belägg för. Norrbotten har tyvärr landets högsta arbetslöshet. Trots att ägaren – staten – satsat miljardbelopp de senaste åren på investeringar och för att täcka driftsförluster har sysselsättningen vid de statsägda företagen nedgått. Även de statliga företagen är för sina anställdas trygga försörjning på längre sikt beroende av att kunna producera varor till internationellt sett konkurrenskraftiga priser. Tyvärr är det alltför många ivriga kritiker som låtsas glömma denna ofrånkomliga sanning, bland dem här alldeles nyss Eivor Marklund. Högre skatter skulle ytterligare försämma våra möjligheter att sälja svenska produkter i internationell konkurrens.

Herr talman! Den grundläggande förutsättningen för en ökad industriell verksamhet i norra Sverige är en positiv utvecklingstrend i vårt land.

Norrbotten och Norrland har gott om bra arbetskraft. Genom god tillgång på älvbaserad elkraft finns också landets billigaste och säkraste energi i norra Sverige. När världskonjunkturen vänder uppåt finns i Norrbotten goda utvecklingsmöjligheter såväl inom basindustrierna som för jord- och skogsbruk och för småföretagsamhet.

Med särskild styrka gäller för Norrbotten angelägenheten att sänka avståndskostnaderna. Det är t. ex. besvärande att SAS på sin Norrlandslinje synes ha priser som vida överskrider verklig kostnad. Det är naturligtvis också besvärande att nuvarande malmfraktpris mellan gruvorna och hamnarna innebär att LKAB betalar mycket högre fraktkostnader än sina konkurrenter. Läget är kritiskt. Priset på malmfrakt är ett hot mot LKAB:s fortlevnad och därmed även ett hot mot SJ:s framtida inkomster av malmbanan. Ett större mått av realism och regionalpolitiskt tänkande måste prägla en kommande uppgörelse mellan de statliga företagen LKAB och SJ.

År 1977 beslöt den svenska regeringen att, för att stödja utvecklingen i norr, bygga drygt 130 km väg på svensk mark av mellanriksvägen Kiruna–Narvik. Tidigare utredningar såväl i Sverige som i Norge hade övertygande visat att båda ländernas näringsliv och turism skulle stimuleras av en väg på denna sträcka. Detta argument har ytterligare stärkts av aktiviteten för olje- och gasproduktion i Nordnorge. Från norskt ansvarigt håll hade före 1977 uttalats att en väg av god standard skulle vara färdig i Norge vid samma tid som den svenska delen av denna för oss viktiga mellanriksväg. Den norska regeringen avser inte att hålla sitt löfte. I dagsläget talar allt för att den svenska vägdelen, som kostat 350 milj. kr., kommer att under många år vara en rekordlång återvändsgränd om 130 km. Det är ett svek mot såväl nordiska samarbetstankar som behovet av stimulans

till verksamhet i dessa av den internationella konjunkturen hårt drabbade bygder.

Herr talman! I nu föreliggande betänkande har tre motioner behandlats där jag står som första namn. I motion nr 1823 framförs önskemål om prövning av generella medel, t. ex. taxesättningar med regionalpolitiskt syfte, regionala investeringsfonder och differentierade arbetsgivaravgifter och eltaxor.

Utskottet anför att en utredning om de generella och selektiva medlen och deras utformning bl. a. skall pröva motionens förslag och lämnar därför i nuläget motionen utan åtgärd.

I motion nr 1939 sägs:

”Genom framsynta investeringar har Luleverken i nuläget en metallurgi-del av god klass. Upprustning av universalvalsverket pågår. Även denna enhet kommer snart att bli tidsenlig.

I SSAB:s perspektivplan sägs vidare att det är nödvändigt att finna vägar att uppnå tillfredsställande lönsamhet för SSAB:s profiltillverkning. Vidare sägs: 'För SSAB synes den mest rationella lösningen vara en genomgripande ombyggnad av Luleås finvalsverk. Investeringen beräknas till ca 250 milj. kr.'. Samtidigt konstateras dock att en investering av denna storlek inte nu rymms inom SSAB:s finansiella ramar.

Hundratals milj. kr. satsas av Sveriges skattebetalare för att ordna beredskapsarbeten åt arbetslösa i Norrbotten. Detta är alla överens om. Samtidigt borde dock insikten växa om angelägenheten av att kunna skapa framtida lönsamma arbetstillfällen i Norrbotten.

Mig synes naturligt att man av sysselsättningsmedel som går till Norrbotten avdelar de ca 250 milj. kr. som fordras för att bygga om finvalsverket i Luleverken och därmed få en mera komplett järnförädlingsverksamhet vid Luleverken. Projektering och investering beräknas ske under en treårsperiod. En sådan satsning skulle säkra arbetet för ca 180 personer vid finvalsverket samt därtill vara ekonomiskt positiv för övriga delar av Luleverken.

Enligt uppgift har svenska företag med god kompetens färdiga planer för hur ombyggnaden bör göras. Investeringen i finvalsverket bör alltså kunna göras med svenskt ingenjörskunnande och inhemsk arbetskraft. Ombyggnaden av finvalsverket skulle därmed också vara positiv för svensk verkstadsindustri.

För Sveriges framtid är det ett livsintresse att öka industrins andel av i landet sysselsatta. Detta är dubbelt angeläget i Norrbotten där andelen arbetslösa är mycket stor.”

Jag beklagar att ett enat utskott avstyrkt motionen. Sverige har inte obegränsade medel till förfogande för investeringar och beredskapsarbeten. Beredskapsmedel borde få användas till denna angelägna investering.

Slutligen, herr talman! Önskemålen i motion 1824 om ökade anslag till Norr- och Västerbotten för åtgärder i anslutning till länsplaneringen avstyrker utskottet med den för mig glädjande motiveringen att regeringen avser föreslå riksdagen att öka ifrågavarande anslag.

Anf. 87 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill först något beröra arbetsmarknadsläget i mitt hemlän Västerbotten. Därefter avser jag att ägna några minuter åt de frågor om regionalpolitisk forskning som berörs i motion 1874.

Lågkonjunkturen har satt djupa och klara spår i Västerbottens län. Det framgår bl. a. av att antalet lediga platser har minskat kraftigt. De nyanmälda lediga platserna minskade från februari 1980 till februari i år från ca 2 150 till ca 1 240, dvs. drygt 900. Den procentuellt största minskningen noteras inom tillverkningsindustrin.

Även antalet kvarstående lediga platser har minskat drastiskt. Den 1 februari 1981 var antalet kvarstående lediga platser ca 650, vilket är en halvering jämfört med föregående år.

Antalet varsel har fortlöpande ökat under vintern. Varselläget är f. n. extremt högt. Vid februari månads utgång hade över 30 företag varslat sammanlagt ca 940 personer om uppsägning. De flesta varslen berör Skellefteåområdet. De många ineliggande varslen i länet utgör en betydande osäkerhetsfaktor när det gäller möjligheterna att bedöma arbetsmarknadsutvecklingen framöver. Läget försvåras också av den oviss-
het som råder beträffande Hörneforsfabriken. Ett eventuellt beslut om nedläggning av hela fabriken skulle innebära att ca 420 personer, eller drygt 20 % av Hörnefors befolkning i aktiva åldrar, skulle bli friställda. En sådan utveckling får inte ske. Här måste regeringen ta sitt ansvar för sysselsättningen.

Ca 9 200 arbets sökande registrerades vid förmedlingarna i februari. Antalet kvarstående sökande uppgick till ca 4 800, en ökning med 700 jämfört med motsvarande månad i fjol. Den största ökningen noteras bland arbetslösa kassamedlemmar. Men även bland ungdomar och kvinnor har arbetslösheten ökat. Det här är siffror som alla pekar i fel riktning.

Värst drabbad kommun är Sorsele, där mer än 8 % av befolkningen i åldern 16–64 år är registrerad som arbetslös och där 11 % av ungdomarna upp till 24 år är arbetslösa.

Åtstramningen inom den offentliga sektorn väntas medföra en minskning av det kommande rekryteringsbehovet, vilket kommer att drabba sysselsättningen hårt, främst genom att ungdomarnas och kvinnornas möjligheter att komma in på arbetsmarknaden försvåras.

Arbetsmarknadssituationen i ett län som Västerbotten varierar emellertid starkt mellan olika länsdelar. Detta är ett förhållande som det ofta är svårt att skapa insikt om i den rikspolitiska debatten.

Den borgerliga regeringen försöker också dölja dessa problem genom att skjuta över ansvaret för regionalpolitiken på regionerna själva. Ni måste skärpa er, sade industriministern till länsstyrelserna på en konferens nyligen. På detta sätt avhänder sig regeringen ansvar för de svårast utsatta delarna av Norrlandslänen.

Den inomregionala obalansen i ett län som Västerbotten framgår mycket tydligt av den bild som nu visas på bildskärmen.

Diagrammet visar att andelen av befolkningen som är föremål för

arbetsmarknadspolitiska åtgärder och andelen förtidspensionerade är dubbelt så stor i inlandet som i kustregionen. De olika fälten i diagrammet visar nedifrån räknat kvarstående arbetssökande, beredskapsarbetare, anställda i SAFAC och med lönebidrag, antalet personer som genomgår arbetsmarknadsutbildning och högst upp antalet förtidspensionerade. Av diagrammet framgår att 10 % av befolkningen i Umeå arbetsförmedlingsdistrikt på dessa sätt är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Motsvarande andel i Vilhelminadistriktet är 20 %.

Inomregional obalans av denna storleksordning kan inte avhjälpas av länsorganen själva. Jag anser att staten måste ta ett direkt ansvar för skogslänens inlands- och fjällbygd.

Centerpartiet, som lovade så mycket i fråga om regionalpolitik, har dåligt kunnat infria förväntningarna. Regeringen, ledd av centerns partiordförande, rekommenderar återigen ökad rörlighet. Men ökad rörlighet utgör ett hot om utarmning av Norrlands inland. Vi måste avvärja det hotet!

Jag skall nu övergå till att med några ord beröra de frågor om regionalpolitisk forskning som jag tillsammans med ett antal medmotionärer har tagit upp i motion 1874.

Samordning av näringspolitik, kommunikationspolitik och regionalpolitik är nödvändig, om vi i ett läge av långsam tillväxt skall uppnå målen för regional utveckling. Den forskning och utbildning som utförs vid universitet och högskolor uppmärksammar inte dessa samordningsproblem i tillräcklig utsträckning. En sådan, över sektorsgränsen orienterad regional forskning är därför angelägen. Umeå universitet är genom sin lokalisering och forskningsprofil väl lämpat att bedriva denna regionalpolitiska forskning. Det föreslagna regionalpolitiska forskningsinstitutet bör därför snarast inrättas.

Också forskningen kring skogsnäringens problem är viktig för skogslänens utveckling. Det gäller såväl ekonomisk som biologisk och teknisk forskning. Mot denna bakgrund är hoten mot skogshögskolan i Umeå ytterst alarmerande. Jag beklagar djupt att jordbruksminister Anders Dahlgren inte velat ge klart besked om att skogshögskolan i Umeå skall få utvecklas i enlighet med tidigare fattat riksdagsbeslut. Jag anser det ytterst viktigt att den skogsvetenskapliga fakulteten i Umeå får byggas ut under de närmaste åren.

I nämnda motion tar vi också upp förslag om att till Norrlandsfonden knyta ett regionalt forskningsråd. Vår avsikt är att man med detta skulle kunna fortsätta den framgångsrika verksamhet med kontaktforskare som bedrivits under tre år på försök. Dessa kontaktforskare har varit knutna såväl till små och medelstora företag som till myndigheter. En på det här sättet fortsatt verksamhet skulle kunna initiera utvecklingsinsatser av mycket stor betydelse för landsdelens utveckling.

Slutligen vill jag betona behovet av utvecklings- och utbildningsinsatser på energiområdet. Det borde vara naturligt med tanke på Norrlands stora energitillgångar och den norrländska industrins energibehov att i denna landsända göra forsknings-, utvecklings- och utbildningsinsatser på energi-

området. Bl. a. behövs det en utbildning för energiplanering. Industriell verksamhet med anknötning till bl. a. torvhantering och flisproduktion bör kunna utvecklas. Jag menar att en samordnad satsning på de här områdena med hjälp av bl. a. Umeå universitet och högskolan i Luleå snarast bör komma till stånd.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

*Sammanträdet
torsdagen den 9
april*

6 § Sammanträdet torsdagen den 9 april

Anf. 88 ANDRE VICE TALMANNEN:

Arbetsplenium torsdagen den 9 april, som enligt den preliminära tidsplanen skulle börja kl. 10.00, tar sin början kl. 11.00. Sammanträdet inleds med en frågestund.

7 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1980/81:181 om förmedling av samtal med texttelefoner

1980/81:184 om ändringar i reglerna för tillträde till högskoleutbildning
m. m.

8 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1980/81:47 med anledning av förnyad behandling av proposition 1980/81:68
om ändrade regler för den skattemässiga behandlingen av inventarier,
fastigheter och pågående arbeten, m. m.

1980/81:48 med anledning av förnyad behandling av motioner om periodiskt
understöd m. m.

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1980/81:23 om ändring i studiestödslagen m. m. (prop. 1980/81:100)

Civilutskottets betänkande

1980/81:29 om anslag till bostadsförsörjningen m. m. (prop. 1980/81:100)

9 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1980/81:2115 av *Joakim Ollén m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:146 om ändring i aktiebolagslagen
(1975:1385) m. m.

1980/81:2116 av *Lars Henrikson m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:161 om finansiering av stirlingsprojek-
tet. m. m.

Onsdagen den
8 april 1981

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 7 april

1980/81:368 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om tidpunkten för proposition om barnomsorgen:

Hösten 1980 aviserade regeringen en proposition, som skulle beröra väsentliga frågor inom barnomsorgen. Propositionen uppsköttes och aviserades på nytt i januari i år till den 6 februari 1981. Den låter fortfarande vänta på sig. Regeringens förhållning av frågan, tillsammans med uttalanden från enskilda regeringsledamöter som tyder på planer om kraftiga nedskärningar av barnomsorgsutbyggnaden, har väckt en stor och berättigad oro i landets kommuner, och risken är uppenbar att hela frågan om utbyggnaden av daghem och fritidshem blockeras genom regeringens handlingsoförmåga.

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga till socialministern:

När kommer regeringen att lägga fram den aviserade propositionen om barnomsorgen?

1980/81:369 av *Karin Nordlander* (vpk) till industriministern om åtgärder för att förhindra nedläggning av glasbruk:

I oktober 1980 gick Pukebergs glasbruk i konkurs. Konkursförvaltare utsågs och bruket drevs vidare. I februari i år såldes konkursföretaget, och den 7 februari körde bruket i gång igen med nya ägandeförhållanden, visserligen med reducerad personalstyrka men med hopp om framtida utveckling.

Nu, två månader efter köpet, har industriverket sagt nej. Det godkänner inte köpet av företaget. Helt plötsligt och utan förvarning står ett 35-tal personer i princip utan jobb. Varken de nya ägarna eller de anställda har informerats om grunderna för industriverkets handlande. De har ställts inför fullbordat faktum. Om två veckor släcks ugnarna om ingenting görs.

Med hänvisning till det anförda vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att förhindra nedläggning av glasbruk innan riksdagen fastställt ett industripolitiskt åtgärdsprogram för den manuella glasindustrin?

1980/81:370 av *Hugo Bengtsson* (s) till statsrådet Britt Mogård om viss yrkesutbildning i Landskrona:

I regeringens proposition om vissa varvsfrågor nämns i förbigående den verkstadsskola som f. n. finns vid Öresundsvarvet i Landskrona och som står för en betydande del av regionens yrkesutbildning. Genom nedläggningen av varvet äventyras verkstadsskolan. Den skall enligt propositionen dock kunna

fortsätta till mitten av 1983. För tiden därefter anges inget konkret.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet Britt Mogård:

Vilka initiativ avses att vidtagas för att säkerställa en kvalitativ yrkesutbildning i Landskronaregionen även efter 1983?

den 8 april

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

Meddelande om
frågor

1980/81:371 av *Märta Fredrikson* (c) till kommunikationsministern om transporter av båtar på landsväg:

För transporter av bred last på landsväg erfordras tillstånd. Trailers, byschor m. fl. har sedan gammalt långvariga tillstånd för transporter inom landet.

För transport av exempelvis båtar från småbåtsvarv till beställare erhålles tillstånd inom länet för ett år i sänder av länsstyrelsen. För transporter i andra län skall tillstånd sökas hos statens vägverk för en månad i sänder.

Detta kräver tid i handläggning och osäkerhet inför när transporter kan ske. Därför är detta besvärande för företagen.

De här aktuella transportererna sker med specialbyggda fordon.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Kan kommunikationsministern medverka till att tillstånd för transporter av båtar på specialbyggda fordon enligt vad jag anförat kan ges för längre tidsintervaller?

1980/81:372 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om SJ:s fraktpolitik:

Sedan 1940-talet har tidningsföretagen i Luleå-Bodenregionen i Norrbottens kustland transporterat dagstidningarna till länets inland med järnvägs-transporter. Med rälsbuss har tidningarna gått från Luleå till Gällivare och Kiruna. Postverket har svarat för transporter från Murjek och Jokkmokk samt från Gällivare till Pajala. Sträckan Luleå-Kiruna är ca 35 mil.

SJ:s transportavtal med tidningsföretagen löper ut under juni månad 1981. Inför den nya avtalsperioden föreslår SJ en fraktprishöjning med 115 % eller 60 000 kr./mån. En sådan chockhöjning av tidningsfrakterna klarar inte företagen, mot bakgrund av det kärva ekonomiska läget för dagspressen.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att SJ tillämpar en fraktpolitik som bättre överensstämmer med 1979 års trafikpolitiska beslut?

1980/81:373 av *Karin Israelsson* (c) till kommunikationsministern om förbud mot snömotorcykel:

Ett nytt vintertrafikfordon håller på att introduceras i Sverige, nämligen den s. k. Snow Runnern (snömotorcykeln). Med tanke på de problem som funnits och finns med snöskotrar ser jag det som helt omotiverat att utöka

Nr 114

Onsdagen den
8 april 1981

*Meddelande om
frågor*

antalet motorfordon för vintertrafik med Snow Runner.

Med anledning av det anförda frågar jag: Är kommunikationsministern beredd att införa totalförbud mot Snow Runner i Sverige?

1980/81:374 av *Arne Fransson* (c) till kommunikationsministern om flyttning av televerkets materialavdelnings inköpssektion:

De fackliga organisationerna vid televerket har föreslagit en utflyttning av materialavdelningens inköpssektion till Jönköping-Nässjöområdet. En utlokalisering av inköpssektionen skulle tillföra området 80 nya arbetstillfällen och få en naturlig anknytning till det befintliga centralförrådet i Nässjö.

En utflyttning skulle ligga helt i linje med regeringens uttalade mål om decentralisering av statlig verksamhet från Stockholmsregionen.

Ledningen för televerket har emellertid helt avvisat förslaget.

Är statsrådet beredd att verka för en flyttning av televerkets materialavdelnings inköpssektion till Jönköping-Nässjöområdet?

11 § Kammaren åtskildes kl. 17.52.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert